

КУЛТУРЕН ЖИВОТ

ВОВЕД

Културниот живот е основен дел на секојдневниот живот. По Втората светска војна, се случија радикални промени во политичкиот, економскиот и општествениот живот кои имаат свое влијание на културниот живот на народите во Албанија, Бугарија и Македонија. Образованието и општествената политика, училишниот живот, уметноста, младинските организации беа животен стил под влијание од комунистичката идеологија. Меѓутоа, последиците беа различни во разни области и животот можеше да биде разновиден во Албанија, Бугарија и Македонија за време на разните политички режими.

Трансформацијата од почетокот на деведесеттите многу го промени образованието и му даде поголема слободана културниот живот во трите земји.

Културниот живот ги разработува следните поттеми:

Образование: Образование и училишен живот

Образованието е важен елемент во развојот на социјалата, економијата и културата во една земја. Тоа, исто така, е и важен политички инструмент за владите, кои ја рефлектираат идеологијата, еднаквоста, без разлика дали оваа идеологија е комунистичка, националистичка или демократска. Образованието и училишниот живот се лесно пристапни за учениците. Ним им е забавно кога го споредуваат своето училиште со тоа од минатото. Какви се целите на образованието по 1945 во Албанија, Бугарија и Македонија? Како денешниот училишен живот се разликува од поранешниот?

Младински организации

За време на комунистичките режими во Албанија, Бугарија и Македонија младинските организации играле важна улога во секојдневниот живот и образованието на младите луѓе. Како работеле организациите и кои беа нивните цели? Што им се случило на младинските организации по падот на комунистичкиот режим?

Како науката и високото образование се развиле во Албанија, Бугарија и Македонија по 1945?

Уметност

Оваа поттема ја разработува литературата, фолклорот, музиката, уметноста и културните споменици. Уметностите се креативен начин за реализација на различни идеи. И едните и другите се употребуваат за слободно изразување на идеи и емоции. Како се користела и употребувала уметноста? Дали политичките цели и слободното изразување доаѓале во меѓусебен судир?

Животен стил

Колку длабоко може еден политички режим да влијае на животниот стил? Интересно е за учениците да погледнат како се менувала модата со времето, а исто така да се види дека луѓето се обиделе да ги следат модните трендови под комунистичкиот режим, а и денес.

ОБРАЗОВАНИЕ

ОБРАЗОВАНИЕ И УЧИЛИШТЕН ЖИВОТ

Клучни прашања:

1. Какви промени се случиле во образованието?
2. Како влијаеле овие промени на училишниот живот?

АЛБАНИЈА

Док. 1
Образование, член 28 од
Уставот на Народна Република
Албанија

Службен весник,
19 март, 1946

“За да се зголеми општото културно ниво на населението, државата треба да гарантира дека сите граѓани имаат можност да одат на училиште. Училиштата зависат од државата. Не може да се отвораат недржавни училишта освен со закон.

Нивното работење е под контрола на државата. Основното образование е задолжително. Образованието не е верско.”

Док. 2
Цели на образованието

Е. Хоџа, “Говор на сосјанокот
на Полиибирот на
Централниот комитет на
Албанската работничка
партија,
7 март, 1968

“Од првиот ден на ослободувањето, преокупација на партијата и власта постојано се училиштата, лулката на знаењето, треба да биде плодно тло за образование на нашата младина во согласност со политиката на ПАРТИЈАТА”

Док. 3
Нееднострана
образовна политика

Весникот “The Union,”
19 септември 1949

“...Што се однесува до нашата култура, по мое мислење (белешка на авторот Шефкет Беја) таа не треба да се ограничи само на источниот свет. Сметам, дека ние не треба да следиме еднострана образовна политика.”

Док. 4
За револуционерно училиште

Е. Хоџа, Дела, том.5, 1972

“Училиштето треба навистина да стане револуционерно, видливо различно од секое училиште во буржоаската држава.”

Прашања:

1. Каков е ставот на комунистичката држава кон образованието во Албанија?

Док. 5
Ориентацијата во образованието
доведе до “судири”

Х. Беџа, “Во темелите на нашието
народно образование,” 1976

“Но не беа активни само револуционерните сили во училиштата (во гимназијата Скадар – моја забелешка). Тајните организации и групи, особен свештеничките (на пр. “Националната унија”, “Христојанско-демократската унија, итн.) исто така се обидуваа да го наметнат своето влијание во училиштата во првите години по ослободувањето.”

Док. 6
Министерството за образование нема да се занимава со вас туку Државната безбедност

Пренк Груда, "Дневник на едно скршено срце – 1937-1975"

...Кога реков дека нашиот образовен наставен план е чисто советски и дека воопшто не е поволен за нашата земја, и дека не можеме да напредуваме со него... Заменик-министерот за образование ми се обрати со следните зборови: *"Министерството за образование нема да се занимава со вас, туку државната безбедност"*.

Доц. 7

Студентите од факултетот (Елбасан) ја изведоа драмата: *"Ние сме советски граѓани"* (Училишна архива)

Прашање:

1. Која е пораката на сликата (док.7)?
2. Како влијаеја различните погледи на училишното образование?

Док. 8
Нема "прогон" на интелектуалци

Е. Хоџа, "Говор на состаноци на Генералниот совет на Фронтот на 9 октомври 1946", веснички "Единство" 9 октомври 1946

"Се истакнува дека има прогон на интелектуалци во нашата земја. Ова го велат оние коишто сакаат да се борат со нас... Во одредена мера тоа е вистина бидејќи старата реакционерна интелигенција, онаа што учела во фашистичките училишта, изумира и се раѓа новата народна интелигенција..."

Док. 9
Да се ослободат училиштата од странско влијание...

Ш. Османи, "Речник по Педагоџија", 1983

"Искусната работничка класа и селската контрола на училишното образование е потреба и неопходност за применување на партиска политика во образованието за да се ослободи училиштето од странски влијанија."

Док. 10
Искривување на демократски аспирации во училиштата

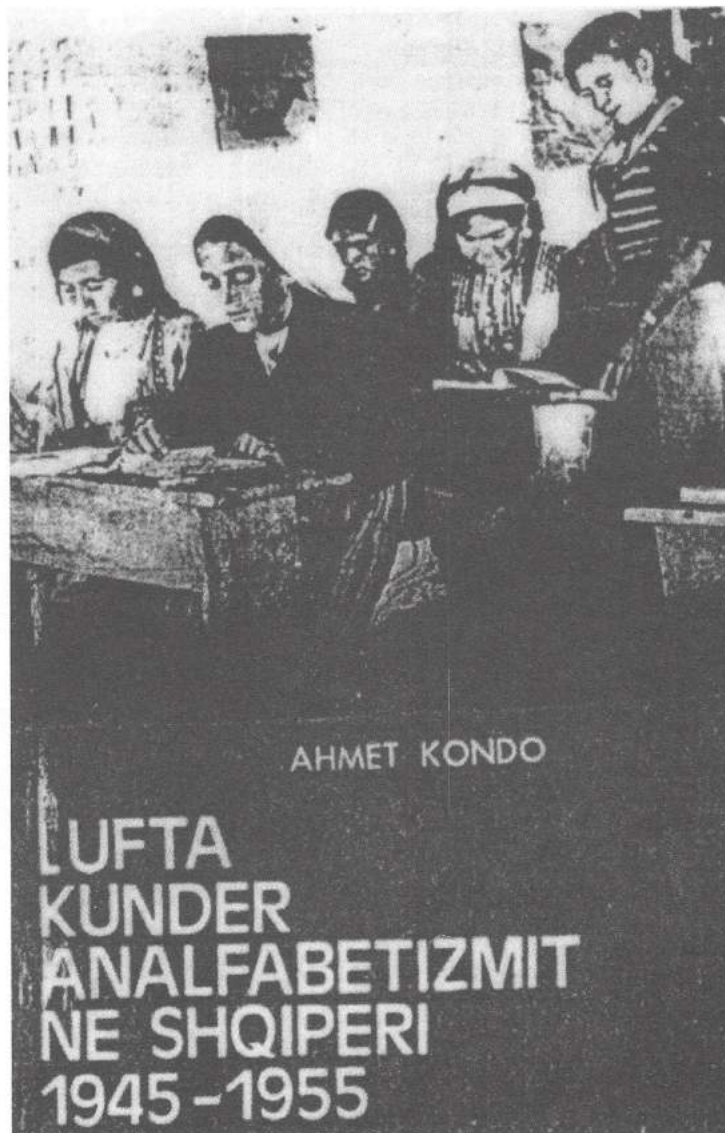
Генџ Трандафили, "Предговор на историско-педагошкиот албум", 1995

"Тоталитарната комунистичка држава на пролетерската диктатур се формира по Втората светска војна, сериозно ги нарушува демократските и националните аспирации на училиштата со воведување на образование на принцип на КЛАСНА БОРБА ..."

Прашања:

1. Опишете како тоталитарната комунистичка држава ги наруши демократските традиции на образованието во училиштата.

Док. 11

За време на курсот против
неписменоста, 1945

Док. 12

Борба против неписменоста

*С. Темо, Предговор на книгата на
Ахмет Кондо "Борба против
неписменоста во Албанија во
1945-1955", Тирана, 1985*

"Постојаните заложби да се елиминира неписменоста што ги презеде Работничката партија на Албанија... беа и сè уште се прв чекор за развој и јакнење на нашата културна револуција."

Док. 13

**Резултати од борбата против
неписменоста**

*"Албанија шајковина на
европски вредности", Тирана,*

Од 1948 скоро 129.000 луѓе научија да читаат и пишуваат.

Док. 14

**Од животот во едно мало
малцинско село во Албанија:
бришење на неписменоста во
Погон.**

Весничкиот "Унија", 13 август 1946

"...На 28 јули, во присуство на претставник од образованието од подпрефектурата, Либохове, Ј. Феро, наставник по курсот, Лефтер Мано, и секретарот на Народниот совет на селото, Г. Чани, беа организирани испити за учесниците на курсот за неписменоста."

Прашања:

1. Каков вид активности биле иницирани против неписменоста?
2. Какви биле резултатите од борбата против неписменоста?

Док. 15
Реформа во образованието

С.Темо, "Образованието во Народна Социјалистичка Република Албанија", Тирана, 1984

"Преку своето извршување (Реформата во образованието од 1946, авторски запис), се заврши целосната демократизација на образовниот систем. Учењето стана бесплатно, основното образование задолжително и отворено за сите без разлика на полот, економската состојба и верското убедување, беше загарантирано правото на образование на мајчин јазик за етничките малцинства, и тн."

Док. 16
Кон советската педагогија

Г.Трандафили, Историско-педагошки албум, 1995

"Во 50-тите беа тргнати од употреба сите "стари" програми и учебници и беа оцрнување плус имаше и додаток од позајмените книги од советската педагогија што се сметаше за креативна работа."

Док. 17
Се воведоа "апсолутно" основни предмети

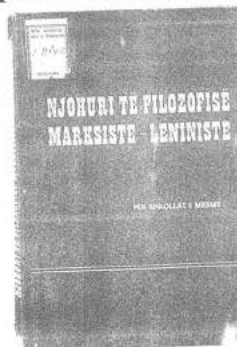
Е. Камбо, "Развој на Културна и Револуција во Албанија во 1944-48", Тирана, 1982

"...Беа воведени апсолутно основни предмети, како што се: Историја на Народноослободителната војна, Уставот, а подоцна и Основно познавање за марксизмот-ленинизмот."

Док. 18
Историјата на Работничката партија во Албанија

Док. 19
Основно познавање за марксизмот-ленинизмот

Док. 20
Политичка економија на капитализмот

Архива на Министерството за образование и наука

Прашања:

1. Каков бил карактерот на образовната реформа од 1946?
2. Кој систем на образование бил применет во Албанија во 50-тите?
3. Како се променила наставната програма во тоа време?

Док. 21
Обука на учители

Весник "Унија", 25 јули 1946

"...Во главните градови, ќе се даваат курсеви за политичка и професионална обука на учителите."

Док. 22
Информација

Весник "Унија", 16 октомври 1946

"... Курсот "Педагогија за малцинствата" се даваше на крајот на теоретските часови...."

Док. 23
Институт за обука на учители

Ш. Османи, Педагошки речник, Тирана, 1983

Институтот за педагошки студии, беше основан во Тирана во 1970, важен центар за истражување на образовните проблеми.

Прашања:

1. Кои институции биле одговорни за обука на учители?
2. Кои методи се користеле за решавање на училишните проблеми?

Док. 24
Додатни трошоци во полето на образованието

Амий Беџа "Во шемелиите на нашето народно образование"

"Како додаток на вообичаените високи трошоци што секоја социјалистичка земја ги вклучува во својот буџет за образование, размерно поголеми трошоци се правеа за надминувања на бројните материјални и финансиски тешкотии."

Док. 25

Службен Весник, бр. 85, Закон бр. 172, 1948

"...Организирањето на училиштата беше пропратено со цикличен програм за брзо проширување на училишната мрежа со помош на новиот устав. Државата, новородена по војната ја субвенционираше оваа програма со 2,722,000 албански франци, иако имаше големи материјални тешкотии."

Док. 26
Првиот албански универзитет

Педагошко списание бр. 4, Тирана, 1977

"На 16 септември 1957, се основа универзитетот во Тирана. Основањето на универзитетот во ерата на Партијата не беше само желба туку и средство со најплеменита цел во борбата за градење на најнапредниот општествен поредок, социјализмот."

Док. 27
Универзитетот во Тирана

Слава на марксизмот и ленинизмот

25 години Социјалистичка Албанија, Албум, 1979

Док. 28
Комплетен систем на стручно и високо образование

Е. Камбо, "Културната Револуција 1944-1948, Тирана, 1982

"Важните задачи на културната револуција се исполнија, неписменоста се искорени, се вовеле задолжително општо и основно образование, а подоцна и 7-годишно образование (1952), сите кругови и категории на училишта се формираа вклучувајќи го и комплетниот систем на стручно и високо образование."

Док. 29
Учебници по математика за грчкото малцинство, Тирана, 1975

Прашање:

1. Зошто учебникот по математика бил напишан на грчки јазик?

Архива на Министерството за образование и наука

Прашања:

1. Зошто комунистичкиот режим го помагал обезбедувањето средства на полето на образованието?
2. Какви беа придобивките за време на комунистичкиот режим на полето на образованието?

Док. 30

Слогани што се користат од комунистичкиот режим за да се отслика карактерот на образованието

Хамид Беџа, "Во џемелиите на нашето народно образование", Тирана, 1976

"Образование за сите " и " Исто така високо образование за народните синови."

Док. 31

Нема место во училиштата за синовите на непријателите

Дел од мојот дневник - Ф. Шеху, 1975

"...Бев прва година на факултет, кога мојот пријател Кастриот ги напушти студиите бидејќи неговиот татко "се самоуби." Партијата му нареди на неговото семејство да го напушти својот дом во градот и да оди на село. Кастриот отиде со своето семејство. Неговиот татко беше прв секретар на Комунистичката партија во околицата. Слушнавме дека тој бил непријател....."

Прашања:

1. Какви биле очекувањата и разочарувањата на обичниот народ во однос на комунистичката образовна пропаганда?
2. Која е контрадикторноста помеѓу док. 30 и 31?"

Док. 32

Понатамошно револуционирањена училиштата

Генц Трандафили, "Историско-педагошки албум", Елбасан 1995

"Со негирање на успехите на европскиот училишен систем и неуспехот да го вклопи советскиот систем, **Работничката партија на Албанија создаде "оригинална" марксистичко-ленинистичка платформа за понатамошна револуционаризација на училиштата.**

Основниот принцип на оваа програма (програма на Работничката партија на Албанија, белешка на авторот), требаше да ја подготви целата работа на училиштето и целата нејзина настава и образовни структури на основ на идеолошката марксистичко-ленинистичка оска во една решителна војна против сите идеалистички и верски влијанија, сите странски реакционерни идеологии, како стари така и нови. Во непосредна врска до ова и да ја зајакне целата училишна работа што била планирана **на основа на триаголно учење - производна работа, физичко и воено образование**, со постојана и креативна примена во наставата на марксизмот-ленинизмот."

Док. 33

Револуционерен триаголник: учење, производна работа и воена обука согласно член 32 од Уставот на Социјалистичка Народна Република Албанија.

Хамид Беџа, "Во борбата за социјалистичко училиште и педагогија", Тирана, 1986

"Во средината на 70-тите, основните принципи за понатамошно револуционирање на училиштата беа легално потврдени со новиот Устав на Народна Република Албанија. Во член 32 од Уставот се вели: "Државата посветува посебно внимание на развојот и образованието на новата генерација во духот на социјализмот и комунизмот.

"...Во член 33 се потенцира дека "ова се гради врз основа на светскиот поглед на марксизмот-ленинизмот како и врската помеѓу учењето и производната работа и физичката и воена обука."

"...голема промена во училишниот живот, особено во средните и високите училишта беше направена со постојана и организирана примена на **врската помеѓу учењето и производната работа и физичката и воена обука.**"

Прашања:

1. Објаснете, зошто Комунистичката партија на Албанија ја создаде марксистичко-ленинистичката платформа за понатамошна револуционаризација на училиштата?
2. Каков беше основниот принцип за понатамошна револуционаризација на училиштата?

Док. 34
Програма на педагошките училишта 1986-1990

ИСТОРИЈА НА
МАРКСИЗМОТ
АЛБАНСКИ ЈАЗИК
ЛИТЕРАТУРА
ИСТОРИЈА
ГЕОГРАФИЈА
МАТЕМАТИКА
ФИЗИКА
ХЕМИЈА
БОТАНИКА
БИОЛОГИЈА

ПСИХОЛОГИЈА
ПЕДАГОГИЈА
ПРАКТИЧНА ПЕДАГОГИЈА
МУЗИКА
ЦРТАЊЕ
ОТП
ДОМАЌИНСТВО
КАЛИГРАФИЈА
ФИЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ
ПРОИЗВОДНА РАБОТА
ВОЕНА ОБУКА

Док. 35
Структура на училишната година 1983-1984 (во недели)

Часови	Продуктивна работа	Воено образование	Испити	Екскурзии и празници	Одмори
37	3	-	-	1.5	10.5
34	4	2	-	1.5	10.5
32	3	2	3	1.5	9.5

Док. 36
Кабинет по историја во средно училиште, “ П. Н. Луараси”, Тирана, 1975

Shkolla e mesme e përgjithshme «P.N. Luarasi». Tiranë – Kabineti i Historisë.

Училишна архива

Док. 37
Деца во градинка

Сѝисание “Свезда”, 1971

Док. 38
Марксистичко-ленинистичко образование во градинките

Б. Деџа; "Забрзување на психичкиот развој и идеологичкото образование," Тирана, 1975

"Мајката на машко дете старо четири години и три месеци му го постави ова прашање: Што е империјализам?...Империјалистите се лоши. Империјалисти се оние Американци."

Док. 39
Дури и на децата од основно училиште им е јасно.....

Х. Беџа, "Во семејните на нашето народно образование," Тирана, 1976

"...Нашето училиште е политичко, и како такво бара и учениците од основно училиште да бидат определени..... Граѓанинот од албанското училиште, како албански граѓанин треба да биде подготвен политички, од училишните клупи."

Док. 40
Свидетелство на Илир Цемали (дете, на возраст од 6) на крајот на првата година, Фиер, 1989

Предмети:	Оцени:
1. Читање и пишување	Мн. добар
2. Математика	Мн. добар
3. Политичко и етичко образование	Мн. добар
4. Физичко образование	Мн. добар
5. Музичко образование	Мн. добар
6. Цртање	Мн. добар
7. Практична работа	Мн. добар

REPUBLIKA POPULLORE SOCIALISTE E SHQIPËRISË
 Ministria e Arsimit

Seksioni i arsimit dhe i kulturës i rrethit të Fiut
 Shkolla 2 mesore "Andon Xoxa"
 Nr. i amzës 4303 Viti shkollor 1989 / 1988
 Klasa 1 e parë

DËFTESË

Për klasën e parë të shkollës tëlëvjeçare

Nxënësi Ilir Cemel (emri, gjëna, mbiemri)
 lindur në Fiut më 11.2.1987
 (Lindi ose qyteti, mesi) (dita, mesi, viti)

Lëndët e mësimit	Përpunimi
Lexim e shkrim	<u>Lexon dhe shkruan shume mire</u>
Matematikë	<u>Sh mire ne prurjetimin e boruzit</u>
Edukatë morale dhe politike	<u>kon themelore, vetive e moralore</u> <u>kon shume mire kerkesat e shkolles e te shkolles</u>
Edukim fizik	<u>kon shume mire</u>
Këngë e muzikë	<u>kon shume mire</u>
Vizatim	<u>kon shume mire</u>
Punë dore	<u>kon shume mire</u>

Shënime për formimin e gjithanshëm dhe sjelljen: kon shume mire
me shkolles shume te mire ka shprehur
 ata kerkesat me shpejt kon shume mire

Nxënësi Ilir Cemel kalon klasën e parë
 më 11.5 1989
 Mësuesi i klasës (Ilir Cemel) Drejtori (Ilir Cemel)

Приватна архива

Прашање:

1. Анализирајте го влијанието на "оригиналната" марксистичко-ленинистичка платформа на школската наставна програма и учење.

Док. 41
"Тие ќе станат техничари на петгодишниот план" (Стручно училиште во околија Влора)

На училиште, Марк Гон Љеши, сѐкна многу иријатели: Бочо Чеко од Курвелеш, Тома Илиа од Бодриште од Цирокастиер, и други. Тие студираат и живеат заедно. Часовите се одвиваат и теоретски и практично.

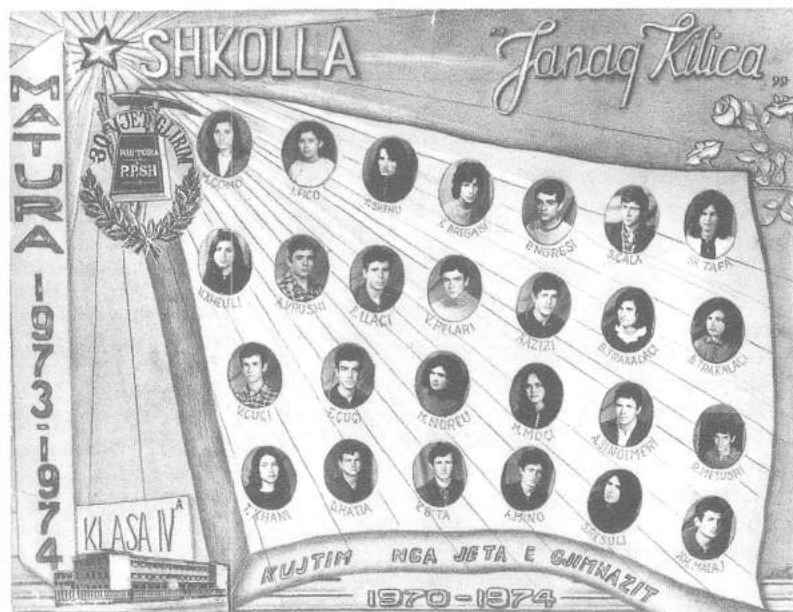
Во стручно училиште посебна грижа се води за политичкото образование и на цикличен културен развој на студентите. Секое утро тие добиваат политички информации за најважните национални и меѓународни настани, а два пати неделно, се одржуваат редовни, политички, културни и научни активности на одредени теми. Досега, одржани се 31 предавање, вклучувајќи ја борбата за одбрана на мирот, големите придобивки во создавање на комунизмот

во Советскиот Сојуз и животот во земјите на народните демократии и во нашата земја. Исто така голема важност се посветува на културниот и уметничкиот развој. Има 9 фолклорни групи, 3 театарски групи, 1 хорска група и разни спортски тимови.

Студентот Тома Илја од Бодриште (малцинско село) е студент на виџора година. Се надева дека ќе сѝане голем сѝручњак. "Јас ќе работам ноќ и ден, вели иџој, за да ја вработам оваа голема услуга на Партијата иџо ме ираиџи во ова училиште."

*М. Феро, веснички
"Гласот на народот",
18 ноември 1952*

Док. 42
Матура, 1974 (Сеќавање)
Средното училиште "Јанак
Килица", Фиер (Во левиот
агол на сликата се наоѓа
книгата "Историја на
Работничката партија на
Албанија")

Приватна архива

Прашања:

1. Како бил организиран училишниот живот за време на комунистичкиот режим согласно со "Тие ќе станат техничари на петгодишниот план" (док. 41)?
2. Каков бил етничкиот состав на студентите?
3. Каково било влијанието на комунистичкото образование на училишниот живот?

Док. 43
Студентите, Ели, Фатма,
Бруна, Доника, Лута
Јилка, во селото Семан за
време на производната
работа, 1974

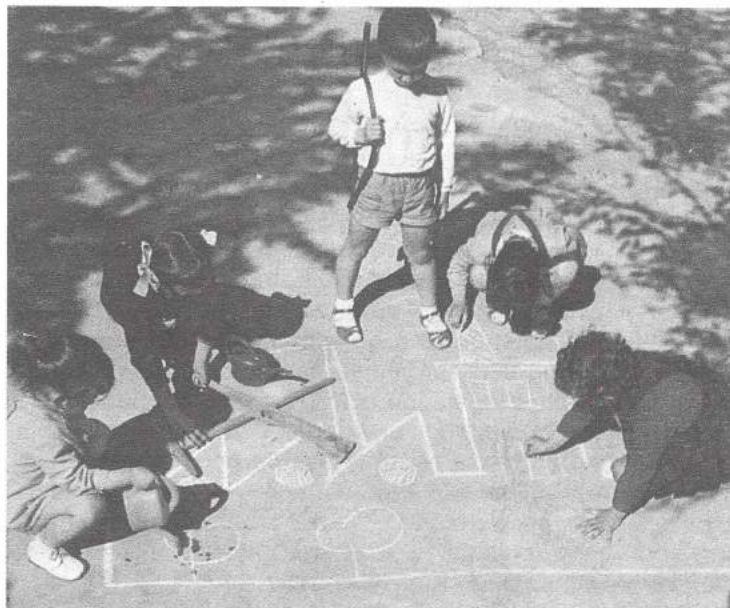

Прашања:

1. Објаснете што се мисли со терминот производна работа?
2. Која е главната идеја на авторот во "Целта на производната работа?"

Приватна архива

Док. 44
Воено образование во градинка, 1971

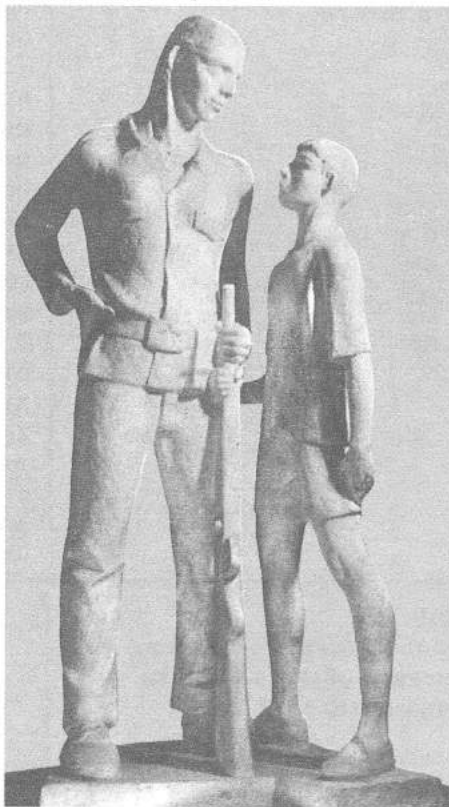

“Свезда” сѝисание

Прашања:

1. Што имаат децата во рацете?
2. Објаснете како нивниот секојдневен живот бил под влијание на комунистичката идеологија.
3. Откријте го заедничкиот елемент во док. 44 и 45. Опишете ги вашите размислувања за тоа.

Док. 45
“И јас ќе ја бранам татковината”, 1973

Сѝисание “Млада Албанка”

Док. 46
Научете да користите оружје

Сѝисанието “Свезда”, 1971

“Нашите пријатели научија да го користат оружјето во борбите против непријателот. Во училиште учиме како да го употребуваме.”

Док. 47
Студенти за време на воена обука

Сѝисанието “Свезда”, 1971

Док. 48
Моите сеќавања на
воената обука во средното
училиште

Напишал Ф. Шеху, 1973

Јас учев во општото средно училиште “Јанак Килица”, од 1971-1974 во Фиер. Поминав еден месец на воена обука за време од една училишна година во воениот центар близу градот. Во тоа време контактите со нашите семејства не беа чести. Ни беше дозволено да се видиме во неделите. Тој ден ние бевме среќни бидејќи нашите семејствани носеа подобра храна. Моравме да јадеме по утврдена шема. Не ни беше дозволено да чуваме храна таму каде што престојувавме. Имаше многу причини за ова, но главната беше затоа што требаше да се обучуваме за воени ситуации. Не можевме да ја изедеме цела храна одеднаш, па затоа чувавме малку во нашите крџенци. Една вечер слушнавме голема врева. Имаше силно тропање на вратите и некој извика “узбуна!” Сите ние се разбудивме и се облековме за 3 минути. Излеговме и тројца наши наставници, кои во овој случај беа наши воени офицери, влегоа во нашиот интернат за да не проверат. Ја собраа цела храна, а потоа ни наредија да ископаме голема дупка за да ја закопаме храната. Исто така ни наредија да пееме партизански песни додека ја ставаме храната во дупката. Често мислев на “непријателите” кои не лишија да ги живееме нашите животи. Но, јас никогаш не ги дознав. Каде беа тие?

Док. 49
Слободно време за време на
воената обука во средно
училиште, 1973

Док. 50
“Воената обука беше навистина прекрасна” (Инијерџу со Валбона Селимљари - прваин мис на Албанија)

“П.Н. Луараси”, весник - Мајгура 99

В. С. “...Она што остана во моето сеќавање, беше воената обука, што ја извршувавме на училиште која навистина беше прекрасна, и навистина ми е жал што ја немавте таа среќа.

Док. 51
Слободно време за време на
воената обука на универзитетските студенти, 1977

Прашање:

1. Какви различни ставови имале студентите кон военото образование?

Док. 52

Учителот Трифун Чарка, со своите ученици од селото Алкомемај, Тепелене, 1953

Приватна архива

Док. 53

Улогата на учителите за време на комунистичкиот режим

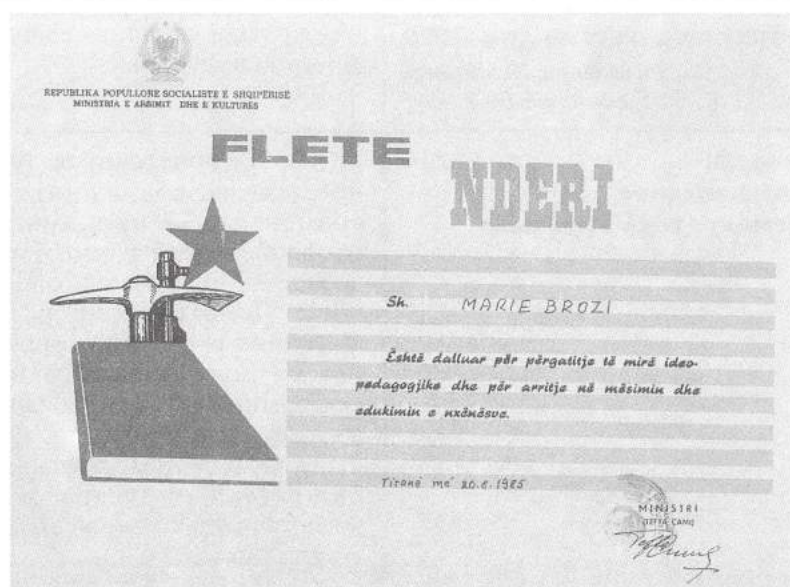
Сеќавања на учийцелот Трифон Чарка, 2002

“...Учителот, како добро подготвена личност во селото, имаше многу одговорности, како што беше читање на весниците за селаните, подготовка и активирање на група за пропаганда, учество во разни изборни комисии или во економски комисии, итн.

Док. 54

Диплома за добра хонорарна работа на учителот М. Брози, 1985

Дипломата за хонорарна работа гласи: “Се дава за идеолошка и педагошка подготовка, како и за успехите во процесот на образование и процесот на учење.”

Приватна архива

Док. 55

Медал “Наим Фрашери” за учители со високи резултати

Ш. Османи, Педагошки речник, 1983

Док. 56

Прашање

1. Анализирајте ги податоците во док. 56 и опишете како елементите (училишта, студенти, учители), на образованието се промениле.

Статистичка годишна книга на Народна Социјалистичка Република Албанија, 1990 (Податоци за 2000 се од Министерството за образование и наука во 2001)

Година	1960	1989	2000
1. Пред школско образование			
Градинки	434	3329	2002
Деца	23,000	125000	80443
Градинки	1004	5439	3749
2. Основно образование			
8 годишно училиште	557	1698	1820
Ученици	275 000	551 000	535238
Наставници	8569	23 441	28321
3. Средно образование			
Училишта	69	497	375
Ученици	30 000	203 000	107435
Наставници	1013	9367	5760
4. Високо образование			
Универзитети	6	8	11
Студенти	7000	26000	40 000
Педагошки	288	1797	2658

Док. 57

За демократски образовен систем, по 1990

Хисни Мизири, Педагошко сѝсание, бр. 2, 1995

“Транзицијата од комунистичка диктатура во демократија исто така содржи радикална реформа на целиот образовен систем.”

Док. 58

Образование за демократска промена

Среднорочна сѝраиѝѝија на Министерството за образование и наука, 2000

“Во почетокот на 1990, беа земени предвид соодветни промени во содржините на школското образование, а елементите од производната работа и воена обука беа отстранети без да се менува главната структура. Беше дозволено и приватно образование.

Демократскиот развој во 90-тите беше проследени со големи промени во образовниот систем. Првите промени беа со исклучувањето на политиката од училиштата, реформирање на образовниот систем според стандардите на западните училишта, започнување со нови проекти кои имаа за цел демократизација и модернизација на училиштата, воведување на методи за активна настава, воведувањќи и консолидирање на образованието на граѓаните во училиштата и т.н.

Во 1990 Албанија имаше само еден универзитет и 7 повисоки институти за педагогија и земјоделство. Сега системот за високо образование има 11 високи институции (8 од нив се универзитети) со 40.000 студенти.

Пред 1990, уписот на универзитет беше под контрола на државата - партијата преку идеолошка селекција. По паѓањето на комунистичкиот режим, запишувањето на универзитетот се заснова на конкуренција.”

Док. 59

Учителите и студентите од приватното средно училиште-ИНКУС, 2000

Училишна архива

Док. 60
Предизвици со кои треба да се соочиме

Нора Дудвик, Хелен Шахриари
“Образованието во Албанија: менување на ставовите и очекувањата”, 2000- објавено од Свешката банка

“Споредено со 1991, ситуацијата се стабилизира во текот на 1995-1997 година. Работите почнаа да се подобруваат а училиштата стануваат посигурни, но сè се измени во 1997. Моравме да поминеме низ друга траума што ја сруши оваа стабилност на еден драстично застрашувачки начин.... Сега работите се поинакви и многу е тешко да се работи под овој притисок.”

Иако 1991 беше најсериозна пресвртна точка за училиштата, настаните во 1997 понатаму ја поткопаа довербата на народот во стабилноста на земја. Од 1990 до 1995, се зголемува цената во училиштата, нешто се менуваше но, во 1997 се сруши сè, настаните во 1997 беа како граѓанска војна. (Војната во Косово почна во 1998 - белешка на авторот).

Док. 61
Опаност од девојките што ги напуштаат училиштата
Извештај на ТВА, од 11 февруари 2002, 7:30

“Селото Никел во околицата Круја го оживува стариот принцип за чување на девојките дома и нивното напуштање на училиштето.”

Док. 62
Проблеми со кои треба да се соочиме
Свешката банка
“Образованието во Албанија”, Нора Дудвик, Хелен Шахриари, 2000

“Најотворено, исклучените студенти се од семејства што емигрирале од осиромашените, рурални подрачја, обично од североисток, во поголемите градови како и студентите кои живеат во далечните села кои одат на училишта во соседните села или градови. Ромите исто така претставуваат осиромашена и маргинализирана група.”

Прашања:

1. Кои образовни реформи започнале по паѓањето на комунизмот?
2. Кои беа главните трансформации во училишниот систем?
3. Објаснете зошто образованието се влошило од 1997 до 1998?

Док. 63
Образование на малцињствата

Д. Никољари, Педагошки списание бр. 2, Тирана 1996

“3500 деца и студенти од грчко малцинство, и околу 800 деца и студенти од македонско малцинство се во образованието. Има 420 учители во 50 основни училишта, 46 осумгодишни училишта и 4 средни училишта за грчкото малцинство, додека пак 55 учители работат во две основни училишта, 8 осумгодишни училишта и едно средно училиште за македонското малцинство. Има и педагошки факултет во Цирокастро со “малцински учител” во кој се обучуваат учители за средно образование. Во истиот град, студентите од грчкото малцинство посетуваат “учителски” факултет на грчки на Универзитетот “Е. Чабеј.”

Прашање:

1. Дали денес малцињствата го имаат правото на образование?
Дали има измени во ставовите кон малцињствата?

Док. 64
Утрешниот ден ќе биде најубав
(желба на ромски и неромски деца)

Дорина Верлачи 11 години

Јас сум во први клас во центарот Дон Бошко. Немам вистински услови во државното училиште. Имам еден пријател и имам други пријатели, но тие не играат со мене бидејќи сум Ромка. Јас би сакала да сум учителка.”

Док. 65
Културен настан на
Педагошката висока школа,
94

Док. 66
Еден ученик од основното
училиште “Јаков Џоџа” -
Фиер 1994-1995, на крајот
на учебната година. Фото-
графија со нивниот наставник

Прашања:

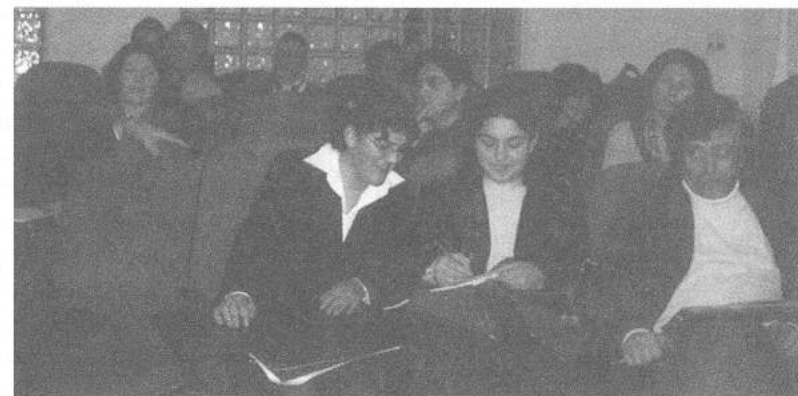
1. Какви промени се случиле по 1990 во училишниот живот и животот на малциствата?
2. Објаснете зошто отвореното општество бара почитување на човековите права?

Док. 67
Студентите на семинарот дис-
кутираат за историски чи-
танки со своите наставници,
Тирана, 2001

Прашање:

1. Објаснете зошто е корисно да се вклучат студентите во процесот на образовната реформа?

Док. 68
Училишен речник (како сту-
дентите гледаат некои еле-
менти од училиштето)

- Оцена** - Дозволено оружје што може единствено да го користат наставниците (оние кои завршиле воена обука)
- Отстранување од час** - Награда од задоволство за непосетени часови
- Лаборатории** – Праисториски простории
- Родителска средба** -Средба на наставници (мноштво наставници) со родителие (мала група) за проблемите што никој не го вознемируваат.
- Училишната врата** – “Затворска” врата што се затвора во 8 и отвора во 13.10 попладне.
- Тоалет** – Привилегија за учителите
- Чувар на училиштето**– ВИП што треба некогаш да се поткупува

Јоана, весник од средно училиште
П.Н.Луараси, Тирана “Соној ишо
не е изгубен”, 1997

Док. 69
Почетна обука и стручен развој на наставниците

Свејска банка "Прашања и иницијативи во образовниот унапредување во Албанија", 2000

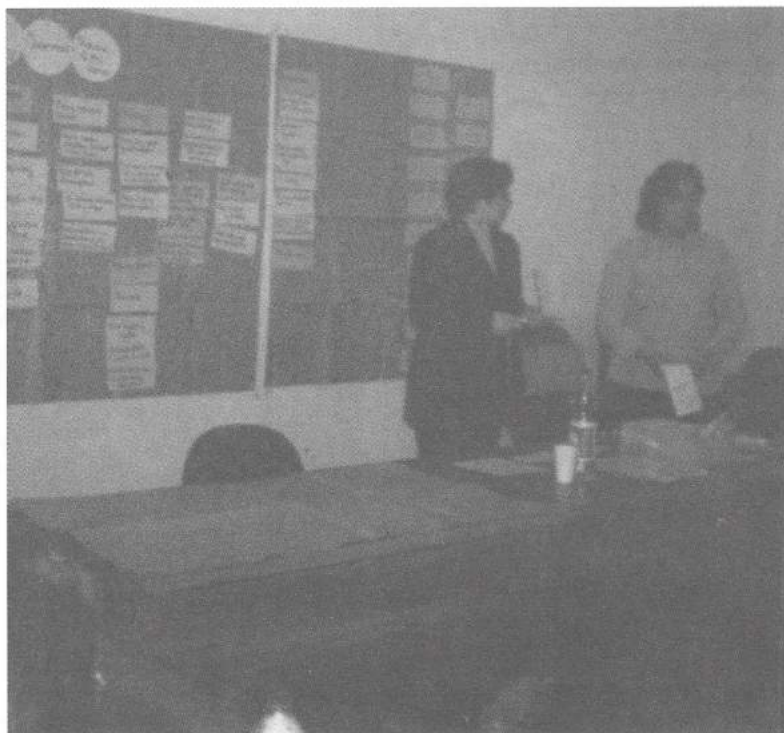
Стекнувањето образование на наставникот се продолжува на Универзитет по завршување на 12-годишно образование. Законот за високо образование од 1999 ја утврдува автономијата на универзитетот за академска слобода во смисла на наставните програми, методологијата и истражувањето. Обуката на наставникот е одговорност на кабинетот по педагогија на образовното тело од претходната област. Педагошките кабинети беа укинати во 1992 и се воведоа методи на каскадна обука.

Док. 70
Меѓународен семинар за обука на наставници по историја и педагози организиран од Министерството за образование и наука во соработка со Советот на Европа, 1999

*Реформа за предавање Историја во Албанија
 6-8 октомври 1999*

Док. 71
Меѓународен семинар за обука на наставници по историја и педагози организиран од Министерството за образование и наука, Советот на Европа, Асоцијација на европска историја, EUROCLIO, Асоцијација на историја на Албанија "Младината и историјата", "Активни методи за учење и предавање историја", 2001

Док. 72
Петиција до наставниците

Весникот на "П.Н. Луараси" гимназијата, "Соној не е иззубен" бр. 1 октомври 1997

Зошто не се обидете да не слушате нас и нашите потреби наместо да поминувате многу време заканувајќи ни се со единственото оружје што го поседувате "Страшната ОЦЕНА". Зошто не се обидете малку да ја живеете нашата возраст. Вие сте само робови на оценката но не заборавате дека храбриот РОБИН ХУД - никогаш не промашува..."

Прашања:

1. Како студентите ги гледаат своите проблеми во училишниот живот?
2. Кои се новите можности за обука на наставници по 1990?

БУГАРИЈА

Док. 73
Новото бугарско училиште

Одлука на Врховниот училишен Совет, 05.5.1945

Училиштата на Татковинскиот фронт имаат за цел да го уништат фашизмот, национализмот и други реакционерни идеологии, да ги воспитуваат младите луѓе според прогресивните идеи на ТФ, и да обезбедат научна и општествена подготовка на идните креатори на економскиот, политичкиот, социјалниот и културниот живот на земјата.

Док. 74
Закон за интеграција на училишниот систем во реалниот живот и понатамошен развој на образованието во Народна Република Бугарија

Службен весник, издание 57, 7.07.1959.

Главната цел на училишниот систем во Народна Република Бугарија е да ги подготви младите луѓе за вистинскиот живот во едно социјалистичко и комунистичко општество, поврзувајќи го образованието со државно корисен и продуктивен труд, да изгради млади генерации кои ќе ги почитуваат и сакаат комунистичките принципи, да ја сакаат работата и да покажувата социјалистички патриотизам и пролетерски интернационализам.

[...]Општото образование е бесплатно и задолжително за сите деца до 16 - годишна возраст.

Домовите, читалните, мензите и летните кампови можат да се отвораат и помагаат од претпријатија, задружни фарми и други јавни организации.

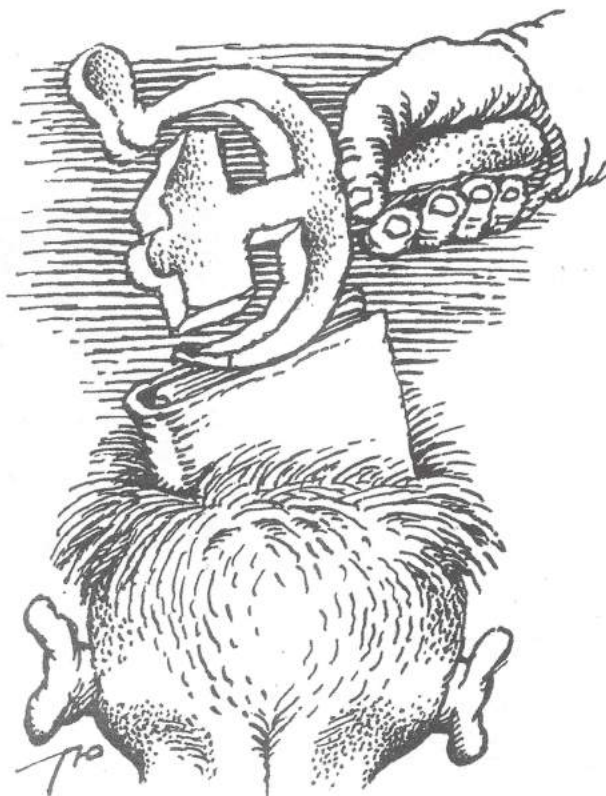
Док. 75
Прв час на училиште, Ботевград, 1967

Док. 76
Група од педагошко училиште во Бургас, 1960

Док. 77
Друга книга во главата

Весник "Зора", 1990, бр. 25.

Док. 78
Наставна програма за транзицијата на заедничко средно образование

Образованието има за цел:

-85-90% од сите деца на возраст од 3 до 7 години да бидат во градинки (вклучувајќи ги и 54-58% во целодневен престој) од 1980. Посебно внимание треба да се посвети на обезбедувањето градинки за бугарски, турски и ромски деца.
- Треба да се гарантира основното образование за деца и девојчиња до 16-годишна возраст.

- Од 1980 85- 90% од лицата кои се здобиле со основно образование треба да завршат средно образование.

С., 1977

Док. 79
Основен закон за образовно ниво, општо минимално образование и наставна програма, 1999

7(2) Целта на општото образование ќе се усогласи со човековите права, правата на детето, слободата на свеста и религијата, вредностите на општественото образование, постигнувањата на европската и светската наука, технологијата и културата и треба да бидат базирани на традициите на бугарската култура и образование.

(3) Основните цели на општото образование се:

...

4. Да се изгради национален идентитет на младите луѓе во рамките на европските и светските културни традиции со помош на реализирање на богатството на бугарската култура.

5. Да се гарантира правото на разлика врз основа на почитување на личноста и индивидуалноста на другите, почитување на други култури и ценење на различни знаење.

Прашања:

1. Утврдете ги водечките цели на бугарското образование низ различни периоди.
2. Дали целите навистина можеа да се постигнат? Изнесете го вашето мислење.
3. Каква зависност гледате помеѓу општествено-економскиот развој на земјата и целите на образованието?

Док. 80
Природен резерват во селото Черни Осам.

Учителот Илија Илиев започна со училиштето во 1956 и тоа се зголеми во 1977. Тоа беше сместено во Регионалниот музеј за историја во градот Ловеч, во отсекот "Природа". Училиштата во Ловечкиот регион се користеле како експериментална основа во биологијата.

Док. 81
Наставна програма за
обемните политехнички
училишта ,1967/68

предмет	клас												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI		
	број на работни недели годишно												
	31	31	31	31	33	33	33	33	32	32	30		
број на наставни единици неделно													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Бугарска граматика литература	11	11	11										
2. Руски јазик						3	3	3	2	2	1	1	15
3. Западен јазик									2	3	3	2	
4. Математика	5	5	5	5	6	5	5	4	5	4	5	5	54
5. Физика И Астрономија							1	2	2	3	3	4	15
6. Хемија								2	2	2	3	2	11
7. Биологија					0.5		2	2	2	2	2	2	11.5
8. Географија					0.5	2	2	2	2	2	2	2	13.5
9. Историја И устав					2	2	2	2	2	2	2	2	16
10. Психологија И Логика											2		2
11. Основи на Комунизмот												2	2
12. Физичко образование	2	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	25
13. Цртање	1	1	1	1	2	2	2						10
14. Музика	1	2	2	2	2	2	1	1	1				14
Вкупно	20	21	22	23	26	27	28	26	28	27	24		
Работничко образование	2	2	3	3	3	3	2	2					20
ко образование													
Општо техничко образование													
1. Основи на агрокултурата									2				2
2. Основи на индустриското производство									2				2
а/Механика										3			3
б/електро-инженерство												1	1
Вкупно	2	2	3	3	3	3	2	4	3			1	26
Пракса И теорија													
Производствено образование											3	5	8
Вкупно	22	23	25	26	29	30	30	30	31	31	31		
Изборни предмети													
1. Дактилографија									2	2			4
2. Руски јазик						2	2	2	2	2	2	2	14
3. Латински јазик										2	2		4
4. Турски јазик									2	2	2	2	8
5. Западен јазик									2	2	2	2	8
6. Музика										2	2	2	6
7. Цртање									2	2	2	2	8
8. Возила И трактори										2	2		4

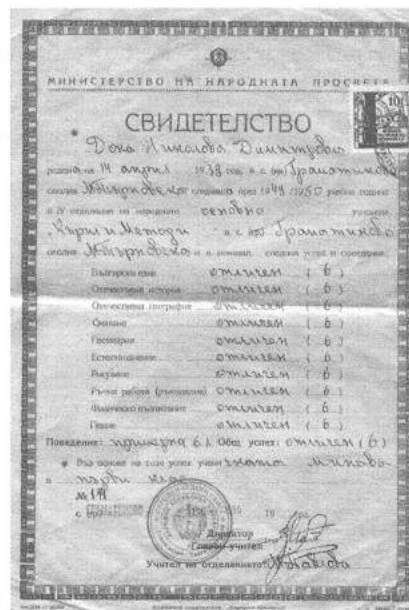
Прашања:

1. На кои предмети им било дадено водечко место?
2. Подредете ги во групи според големината на броевите по периоди?
3. Што било предмет на оценување?
4. Како изгледала образованата личност во 60-тите, според наставната програма?

Доц. 82

Свидетелство на Дона Николова Димитрова за 4 одделение во основното училиште, школска година 1949/50

	*Предмети	* Резултати
1.	Бугарски јазик	Одличен /6/
2.	Бугарска историја	Одличен /6/
3.	Бугарска географија	Одличен /6/
4.	Аритметика	Одличен /6/
5.	Геометрија	Одличен /6/
6.	Природни науки	Одличен /6/
7.	Цртање	Одличен /6/
8.	Рачна работа	Одличен /6/
9.	Физичко образование	Одличен /6/
10.	Музика	Одличен /6/

Док. 83

Диплома за завршен 7 клас, во средно училиште, Милена Димова Канева, школска година 1974/75

	*Предмети	* Резултати
1.	Бугарски јазик и литература	Одличен /6/
2.	Руски јазик	Одличен /6/
3.	Алгебра	Одличен /6/
4.	Геометрија	Одличен /6/
5.	Физика	Одличен /6/
6.	Хемија	Одличен /6/
7.	Биологија.	Одличен /6/
8.	Историја и Устав	Одличен /6/
9.	Географија	Одличен /6/
10.	Физичко образование	Одличен /6/

Док. 84

Диплома за завршено средно образование Виолета Петрова Георгиева, школска година 1977/78.

Прашања:

1. На кој степен на образование се однесуваат дипломите?
2. Кои предмети се вклучени?
3. Оценети ги целите на образование според документите.

Док. 85
Статистички податоци за образованието

	1969-1970			1979-1980			1989-1990			учелници 1999-2000		
	училишта	наставници	учелници	училишта	наставници	учелници	училишта	наставници	студенти	училишта	наставници	учелници
Вкупно	5359	80714	1554636	4322	94207	1453995	4193	111821	1557871	3790	113009	1357068
Општи училишта	4610	54380	1166995	3611	58095	1075960	3500	70529	1147408	3011	65885	887213
Специјални училишта	117	2090	16942	129	2357	17595	125	2299	15832	146	2597	15984
Стручни технички училишта	147	2982	53482	3	60	1854	4	56	2008	3	61	2785
Средни стручни технички училишта	184	4836	68136	297	9420	153105	241	6952	103966	150	3206	50727
Средни технички и уметнички училишта	255	9233	153348	220	9366	98762	264	11233	135606	369	14264	132240
Висша школа	20	534	10031	34	2406	19225	29	1539	19867	47	2367	18461
Висока школа	26	6657	85675	28	12503	87494	30	19213	133184	41	24368	239769

Статистичка година на РР Бугарија, 2000

Док. 86
Образовна структура на економски активното население во најголемите етнички групи

Томова, И. Цицаниџие во транзициониот период. С., 1995

Образование	Етничка група		
	Бугари	Турци	Роми
Високо и факултет	20,2%	2,0%	0,9%
Средно и стручно средно	54,0%	24,6%	7,8%
Среден степен	22,6%	55,0%	46,2%
Основно и нижо	3,0%	16,0%	36,7%
Неписмени	0,2%	2,3%	8,5%
Свкупно	100%	100%	100%

Прашања:

1. Кои се најсилните тенденции што се однесуваат на видовите школи и нивото на образование на популацијата?
2. Кои типови училишта преовладуваат?
3. Направете претпоставка за факторите врз кои настанале овие промени.

ПРАЗНИЦИ ВО БУГАРСКОТО УЧИЛИШТЕ

Док. 87
Тоа беше голем ден

Кеинши Сулеиманова, родена во 1957 во Русе

Се сеќавам многу добро на мојот прв ден на училиште. Бев запишана во училиштето Л. Димитрова. Носев униформа со бела крагна и црвени ленти на неа. Тоа беше голем ден. Бев многу возбудена. Не можев да спијам цела ноќ. Чевлите ми беа под мојот кревет и ноќта станав да ги облекам. Учителот од прво одделение е сè уште жив. Имаше и турски и бугарски деца во моето одделение.

Доц. 88
Манифестација за прослава на 100-тата годишнината на училиштето "Васил Левски" во село Черни Осам

Док. 89
Официјално започнување на училишната година, 17 септември 2001

Со официјално осветување, митрополитот Цигориус, ја отвори новата учебна година на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Велико Трново (1.X.2001)

Снимки од Универзитетот

Док. 90
Првиот училишен ден во училиштето старо 120 години во селото Герман со премиерот, 2001

Док. 91
Говор на премиерот Симеон Сакс Кобурготски

Весникот “Труд”, 18.09.2001.

Ова не е само задоволство за мене, туку исто така сум горд што сум овде на еден ваков убав ден за прославување....

Ќе кажам само еден збор повеќе за учителите - бидејќи отсекогаш многу сум ги ценел.....

Затоа сакам и вие да ги почитувате. Да се цени што навистина значи нивната посветена работа за општеството, и што ќе им должиме еден ден.....

Говорот на бугарскиот премиер Симеон Сакс Кобурготски на почетокот на новата школска година.

Прашања:

1. Какви позитивни елементи на бугарското општество се прикажани во документите?
2. Каква порака даваат политичарите со нивното учество на денот на прославата?

Док. 92

24.05 - прием на натаставници во резиденцијата "Бојана" на Денот на словенската литература, образование и култура.

КАКО ЕДЕН СТУДЕНТ ГО ГЛЕДА ШКОЛСКИОТ ДЕН И ПРАЗНИКОТ

Док. 93

Од дневникот на младиот поетеса Петја Дубарова, (1962 – 1979).

...6.11.1978. Понеделник

Утре е голем празник. - 7 ноември. Голем е исто така бидејќи ние не одиме на училиште. Тоа е добро - супер забавно. Денес не бев испрашан по ниту еден предмет. Таму останува за нас еден од најдосадните и нај тешките периоди - имено - класот - учителскиот период. Го мразам тоа многу. Потоа ќе одиме на кружок со Искарров. Синоќа театарската претстава не беше лоша."

Док. 94

Од поемата "Зимски празници" од Петја Дубарова. Петја Дубарова беше студент и поетеса.

П. Дубарова. Најпознатата магија. С., 1988

Убави празници, чезнеам
да ве имам
во сеќавањата кои разгрануваат како
лоза,
и во мојот зимски хербариум да ве
чувам
како минијатурна солза мраз.....

Док. 95

Од есејот "На истата клупа", 2001

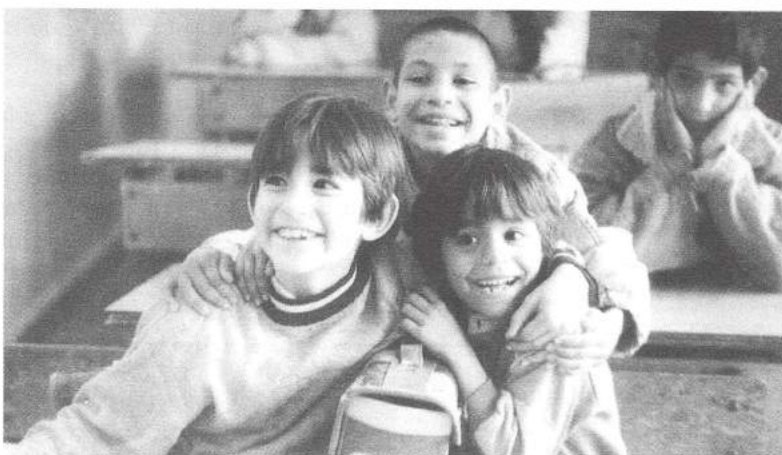
Фајине Нурајдинова Сабриева, 6-ти клас., "Вела Благоева" средно училиште, В. Турново

Дениза е мојата најдобра другарка. Студираме заедно две години. Таа е многу добар другар. И учи многу. Се разбираме една со друга многу добро. Понекогаш си помагаме без разлика во што. Секогаш си ги делиме чувствата. Дениза е многу фина личност. Кога и да се почувствувам тажна, таа се обидува да ме насмее и навистина успева.

Док. 96

На истата клупа

Деца од домот Страгиза за деца сираци и тинејџери

Док. 97
 Диплома од 12-тата меѓуна-
 родна олимпијада за компуте-
 ри - Информатика, 2000

*Архива на математичкојо
 средно училиште "Академик
 Н.Обрешков" во Бургас*

CERTIFICATE OF AWARD

This is to certify that
 Kristijan Kostadinov Haralambiev
 was awarded a Silver Metal
 in the 12th International Olympiad in Informatics

Beijing, September 23-30, 2000

Wenhui Wu
 Prof. Wenhui Wu

Chairman of Scientific Committee, IOI2000

Док. 98
 Учесници на Балканската
 олимпијада за математика во
 Кипар во 1993 држејќи ја
 освоената награда чинијата
 на Аугустинус (која беше
 скршена и повторно залепена)

Док. 99
 За XXXVI Меѓународна олим-
 пијада за математика во
 Истамбул, 12-14 јули 1993

Откако се дозна дека јас сум бугарски посматрач, еден јужнокореанец започна "сериозен" разговор. Тој се обидуваше да ме убеди да соработувам со неговата издавачка куќа и да напишам учебник по математика по мој личен избор. Го слушав и го прашав: "Што те натера да помислиш дека јас сум вистинската личност? Ние воопшто не се познаваме!" Неговиот од срце искрен одговор беше: "Се разбира дека не се познаваме. Но ти си математичар од Бугарија! Кога слушаме дека Кина, Русија или САД се рангираат први на меѓународните олимпијади ние не сме изненадени. Овие земји имаат голем потенцијал. Но како е можно за малите земји од Источна Европа како твојата да се натпреварува со нив? Печатот не информира за вашата рунирана економија секој ден. Дојдов овде специјално да направам контакти со бугарски стручњаци. Тие мора да се најдобри во светот..."

Земји кои покажаа најдобри резултати се следните: Кина -215 поени; Германија-189 поени; Бугарија - 178 поени; Русија - 177 поени, Тајван - 162 поени; Иран - 153 поени, САД -151 поен...

Име	Добиени поени	Медали
Младен Димитров	33	злато
Августин Маринов	28	сребро
Николаи Николов	31	злато
Борислав Дејанов	29	сребро
Јасен Сидеров	29	сребро
Валентин Димитров	28	сребро
Вкупно	178	6

МАКЕДОНИЈА

Док. 100

Декларација на Првото собрание на АСНОМ за основните граѓански права во демократска Македонија, 2 август 1944

Член 11

Народната власт планира да ја елиминира неписменоста, да ги подигне културните стандарди и да гарантира слободно образование.

Док. 101

Одлука од Првото собрание на АСНОМ за воведување на македонскиот јазик како службен јазик во македонската држава, 2 август 1944

Член 1

Македонскиот јазик е регистриран како службен јазик во македонската држава.

Член 2

Одлуката стапува во сила веднаш.

Во манастирот Св. Прохор Пчински на Илинден, 2 август 1944.

АМ-Фонд АСНОМ 1944

Секретар
Љупчо Арсов

Претседател
Методи Андонов Ченто

Док. 102

Устав на СРМ од 1963

Член 26

Општествената заедница е одговорна за развој и за поттикнување на образованието, науката, културата и уметноста.

Член 27

Образованието на граѓаните се спроведува според единствен систем на образование одредено со закон.

Од училиштата и другите образовни институции според законот се должни да им обезбедат подеднакви услови на сите граѓани за стекнување на образование.

На членовите на другите верски заедници на Југославија кои живеат во Македонија законски им е загарантирано правото на образование и културна дејност на нивни мајчин јазик.

*Од Уставот од 1963 на
Социјалистичка Република
Македонија*

Док. 103

Устав на Р. Македонија од 1991

Член 44

Секој млад човек има право на образование. Образованието постои за сите, под сите услови. Основното образование е задолжително и бесплатно.

Член 45

Граѓаните имаат право, под одредени законски услови, да отвораат приватни образовни институции на сите нивоа на образование, освен за основните училишта.

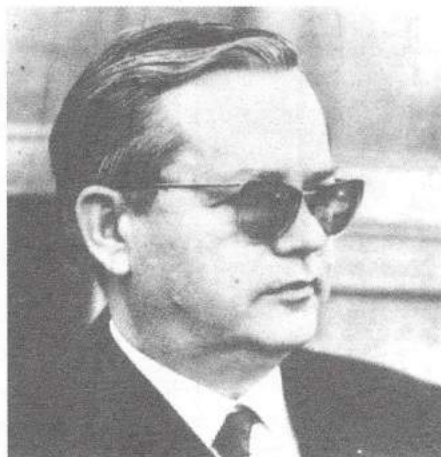
*Од Уставот на Република
Македонија од 1991*

Прашања:

1. Каков бил статусот на образованието во уставите од 1963 и 1991?
2. Какви права имале малцинствата за образование и култура според Уставот од 1963?
3. Каков вид образовни институции би можеле да се формираат според Уставот од 1991?

Док. 104

Блаже Конески,
Универзитетски професор,
филолог, поет и академик

Док. 105

Неписмена популација

Прашање:

1. Со какви проблеми се соочувале властите кога се обидуваале да ја имплементираат образовната политика?

Нада Јурукова, Основно образование во Македонија 1944-1950, INI Скопје, 1990

Веднаш по ослободувањето, Македонија беше во многу тешка положба, како на економски така и на културно-образовни поле. Народната власт, особено одговорните за образование се соочија со сериозни проблеми во спроведувањето на културната и образовна политика, голем број неписмено население, недостиг на образовен кадар. Лоша состојба на училиштата кои биле или разурнати или делумно оштетени. Бројот на неписмено население бил голем. Во почетокот на 1945 бројот на неписмено население над 10 годишна возраст бил 297.000 или 67% од вкупното население.

Док. 106

Отворање на училишта

Прашања:

1. Какви мерки презеле народните власти за елиминирање на неписменоста?
2. Какво образование обезбедиле народните власти за малцинствата?

Јован Павловски, Македонија-вчера и денес, 1996, Скопје

Новата македонска држава веднаш по НОвата македонска држава веднаш по ослободувањето имаше 300,000 неписмено население, или околу 64% од населението помеѓу 10 и 50-годишна возраст. Имало само 337 учители во Македонија во тоа време. Биле отворени училишта на албански и турски, како и на македонски. Во учебната 1958-1959 година, имало 964 основни училишта со настава на македонски, со 63,324 ученици и 1,600 учители, како и 199 училишта кои обезбедувале 8-годишно образование со 107,600 ученици и 3,290 учители. Во истата училишна година, имало 183 основни училишта за 8-годишно образование со повеќе од 28,000 ученици и 510 учители коишто предавале на албански јазик. Имало исто така околу 27 основни училишта и 8-годишни основни училишта на турски со околу 8,000 ученици и 170 учители. Од 1944-1946 имало само 11 средни училишта со 4,336 ученици во средно училиште во Република Македонија.

Док. 107

Национална структура на неписменото население во Македонија во 1946

Прашање:

1. Каков бил односот на половите во врска со неписменоста?

Националност	Машки	Женски	Вкупно
Македонци	43815	100669	144484
Албанци	33106	44161	77267
Турци	14404	19742	34146
Роми	2861	3675	6536
Власи	398	865	1263
Срби	314	1112	1426
Останати	25	87	112
Вкупно	94925	170311	265236

Док. 108
Описменување на возрасните

Пет години Н.Р.М, 1950

Док. 109
Неписмени Турци и Албанци учат да читаат и пишуваат

Пет години НРМ, 1950

Док. 110
Население што научило да чита и пишува во Македонија 1945-1950

Прашање:

1. Каква е тенденцијата на писмената популација од 1945 до 1950.

АМ, фонд, Министерството за образование на НРМ, бокс 26

Година	Членови по семејство
1945	5,7 лица
1960	5,3 лица
1979	5,2 лица
1989	4,7 лица

Док. 111
Неписмено население во Република Македонија, по пописот од 1994

	Вкупно	Машки	Женски
Вкупен број на население по попис	1 454 082	721 082	732 485
Број на неписмено население	86 415	19 945	66 470

Завод за статистика, 1994

Док. 112

Неписмено население во Република Македонија помеѓу 15 и 24 години, според националноста

	Македонци	Неписмени	Албанци	Неписмени	Цигани	Неписмени
Aged 15-20						
Вкупно	99627	377	44052	407	4818	738
Машки	50 831	188	22 416	140	2572	292
Женски	48 796	149	21 636	269	2246	446
Aged 20-40						
Вкупно	93 792	361	42 146	449	3846	582
Машки	48223	181	20 977	103	2051	186
Женски	45 569	180	21 169	346	1795	396

Завод за статистика, 1994

Прашање:

1. Каква е корелацијата помеѓу машката и женската популација и писменоста помеѓу националностите и писменоста? Споредете со док. 9. Пресметајте ги процентите на населението и споредете го развојот на писменоста за мажите, жените и малцинствата воопшто. Потоа извлечете заклучоци.

Док. 113

Празник за сите луѓе

*ХА, Охрид, ф. Охридски реџион,
Совет, бокс 42, 1945*

Отворањето училишта на мајчин јазик во слободна татковина беше незаборавен и свечен настан. Училиштата обично официјално се отвораа во неделите. Пред настанот, пионерите коишто мавтаа со знамиња и црвени марами ги водеше учителот на кого му беа одредени, маршираа во редици низ улиците потсетувајќи ги луѓето на овој голем празник за сите луѓе. Освен учениците и наставниците, церемониите беа посетени од народната власт, општествени и политички организации и гости од локалното население. Настаните започнуваа со пеење на химната “Хеј, Словени”, и Македонскиот марш “Сонце на Слободата, Изгреј!”

Док. 114

Фотографија - отворање на нови училишта

Док. 115

Сеќавањето на ученик од првото училиште на македонски јазик во с. Подвис, Драган Дамјаноски

“По завршувањето на војната во 1945, јас имав 12 или 13 години и јасно се сеќавам на мојот прв ден на училиште. Тоа беше првото македонско училиште, сместено во прекрасното планинско село Подвис. Зградата изгledаше огромна во споредба со нашите куќи, или можеби мене така ми се чинеше. Околу 30 или 40 деца, повеќето на моја

Прашања:

1. Зошто наставникот организирал додатни активности?
2. Во какви активности учествувале студентите?

Интервју со Наде Молеровиќ

Док. 116

Извештај од Блага Делибашева за незјината прва работа како учител:

*Монографија на училишката
училиште "Гоце Делчев", Скопје,
1991*

возраст, се собраа пред зградата. Ние носевме округли капи со црвени петокраки, и се чувствувавме горди бидејќи црвената петокрака беше симбол на слободата. Учителот ни се претстави и не нареди во редица по двајца. Тој не упати кон зградата која имаше само една училница со примитивни клупи и без табла или креда. Главната опрема за учење беа малите табли (камена плоча) и таканареченото крижале (направено од еден вид камен што остава трага кога се гребе каменот), кое ние го носевме на училиште и го враќавме. Учителот ни најави дека секој пат кога ќе влегуваме во училницата треба да го поздравиме со крената тупаница на челото кажувајќи го слоганот: "Смрт на фашизмот - слобода на народот.". Покрај редовните часови, учителот, којшто беше член на младинската организација, поттикнуваше разно работење и други активности. Така, на пример, наоѓавме работна сила за потребите на фармацевтската индустрија со собирање на тревки кои ги имаше во изобилство на нашите планини во пролет. Неколкупати учествувавме во расчистување на патиштата кои беа разрушени од војната. Работевме со ентузијазам бидејќи тоа беше се за нас и за среќата на нашата земја."

"Во 1945 добив "итна наредба" од Народно ослободителниот одбор во Штип кој ме назначи за учител во селото Уларци. Во декември 1945, училишниот домаќин, дојде во нашата куќа на коњ за да ме однесе во селото. Селската штала беше приспособена да му послужи на селското училиште. Немаше клупи и столчиња. Учениците дојдоа скоро босоноги и малку облечени. Седнаа на патосот со скрстени нозе. Тие ги придржуваа своите тетратки на колената за да пишуваат. Им поделив на сите од неколкуте моливи што ми ги дадоа пред моето заминување и ги поделив на три дела, така што секое дете можеше да има парче молив. Еден дрвен креденец во видот се користеше како табла. Вратата од креденецот имаше груба површина и не се познаваа линиите на него. Сето ова беше еден огромен проблем."

Док. 117

Првата учителка на албански јазик

*Интервју со Нафија Черкези,
учителка во училишката "Даме
Груев" во Скопје.*

"Една моја постара пријателка и јас ги учевме нашите жени да пишуваат и читаат, работевме на нивната еманципација, и агитиравме да го извадат ферецето и шамијата. Не беше лесно. Успеавме на разни начини. На пример, организиравме читање во групи. Се сеќавам дека читавме романи и секогаш застанувавме на најинтересните места. Ова ми помогна да го задржам нивниот интерес и да ги натерам да дојдат наредниот час. Преку овие групни читања, ние, исто така, агитиравме да се симне ферецето и шамијата. Не само што работевме во градот, туку одевме и во селата. Беше многу потешко таму. Штом ќе не видеа како доаѓаме, жените се криеја од нас. Тие гледаа во нас со вчудоневиденост. Велеа дека жените што не носат ферециња се неморални. Бевме изложени на секаков вид непријатност. Но, бевме упорни."

Прашања:

1. Како изгледале првите училишта по ослободувањето? Споредете ги со вашето училиште.
2. Како се чувствувавте учителите и студентите за прите училишни денови на слобода во ослободена Македонија?
3. Каква била улогата на албанскиот учител во описменување и еманципирање на малцинствата?
4. Како се грижела македонската власт за образованието на жените од малцинството?

Док. 118
Описменување на
националностите

Прашање:

1. Каква била образовната политика за малцинствата?

Нада Јурукова, Основно образование во Македонија 1944-50, ИНИ Скопје, 1990

Политиката на народното описменување, особено во учењето на возрасните да читаат и пишуваат, се применуваше на севкупното македонско население, вклучувајќи ги и националностите. Меѓутоа, недостатокот од наставнички кадар на мајчиниот јазик на националностите, патријархалните традиции, неписменост, особено помеѓу жените, беа причини учењето да биде на доброволна основа. За да се постигнат подобри резултати во албанските и турските средини, беше потребна посебна тактика и ангажирање на младите женски активисти од нивните заедници. Бидејќи таквите луѓе беа малубројни, саканите резултати не се постигнуваа и покрај силната волја и залажби.

Док. 119
На селските деца не им
треба образование

Авзи Мустафа, "Некои специфични проблеми во развојот на примарното образование на националностите во ФР Македонија 1945-1983", Скопје

Потценувачката вредност кон училиштата особено преовладуваше меѓу етничките Албанци и Турци во повоениот период, кога одговорните за образовни права огромни напори да го консолидираат организациониот персонал и финансиските аспекти на образованието во основните училишта. Треба да се спомене дека во овој повоеан период некои припадници на националностите беа во еден вид психолошка состојба проткаена со патријархални и конзервативни ставови кон функцијата на примарното образование. Некои ова го гледаа како изгубено време. Имаше период на верски фанатизам што траеше со векови. Овој феномен особено преовладуваше кај албанската популација, додека кај Турците беше само делумно присутно бидејќи момчињата, особено оние од урбаните средини, не беа испраќани во основните училишт туку беа вработувани во занаетчиско трговски работилници. Некои луѓе со назадни сфаќања веруваа дека селските деца не треба да се образуваат, а ова беше особено евидентно во контекстот на емиграцијата село-град каде што семејствата не ги запишувале своите деца во основно училиште.

Док. 120
Сеќавања од Кире Марков-
ски, пензиониран полицаец

"Некаде одамна во 1963, јас бев 15-годишно силно момче.

Живеев на село и најголем дел од денот, по училиште го поминував со мојот татко и дедо, помагајќи им со полската работа која почнуваше рано наутро се до доцна навечер.

Мојата најголема одговорност беше да се грижам за овците во блиската шума. Секогаш ги носев моите книги бидејќи тие за мене беа прозорец кон светот. Никогаш не помислив дека еден ден јас ќе морам да го напуштам селото што, за мене беше најубавото место во целиот свет. Еден ден, Чичко Никола, кој беше наш сосед, дојде во нашата куќа и побара да разговара со татко ми. Рече дека било многу важно. - Знаеш, Миле - прочитав денеска дека бараат момчиња во градот за да ги обучуваат за полицајци. Мислам дека тоа е многу ценета работа, и е добра можност за нашите деца да заминат од селото и да станат свои луѓе... Зошто да водат тежок живот како нас. Татко ми не беше задоволен, не сакаше да слушне. - На нашите деца не им е потребен градски живот.... Кој ќе ги работи нашите полиња, кој ќе ги пасе овците,.... сакаш се да опустоши? Штета.... Се додека сум жив, тој ќе остане во селото.-

Го молев и молев. Таа година останав во селото, но наредната заминав во градот, за подобар живот."

Док. 121

Традицијата против модернизацијата

Живко Чинго, "Сребрениите снегови", Скопје, 1990

"Не знаеш, моја пријателке, чичко Мартин продолжи тивко, луѓето се против тебе. Тоа личи како твоето доаѓање им зарива нож во нивните срца. Зошто дојде?... Никој не те бараше... Зошто им е потребно училиште сега, Ген - тој рече тивко - зошто училиште токму сега во есен, кога има највеќе работа. Каде можеш тоа да го најдеш овде? На вас учените уште што друго ќе ви текне. Ги терате луѓето да се чудат...Вакво нешто нема никаде. Каква правдина е ова, се чудеше чичко Мартин, да се земаат децата од нивните родители, од нивните домови, кога тие се леб во многу домови - Ген разбра што сакаше човекот да каже."

Док.122

Образование само за момчиња

Петровска Блажа, Семејни форми во Тетовскиот регион, Скопје, 1965

Воведувањето на задолжително осумгодишно образование во 1953 го зголеми бројот на децата во образованието, но женските деца беа пасивни во тој однос како резултат на сеопштото присутно мислење дека образованието е само за машки, а не за женски деца. Ова беше особено точно за повисоките класови во основното образование. Се верувало дека женските деца се "туѓа куќа" што значи дека тие секако ќе го напуштат домот, па затоа не би требало да посетуваат повеќе од четири класа во основното образование.

Док. 123

Жените од националностите прават големи постигнувања

Просветена жена 1971

Бројот на женските деца кои посетуваат средно, вишо и факултетско образование е сепак незначителен. Како резултат на тоа, образовната структура на младите женски деца не го достигна својот реален потенцијал. Дискусиите на оваа тема во некои општини покажуваат дека дури и во градовите има отпор. Од друга страна, некои општини беа спремни да доделуваат стипендии на секое женско дете од националностите кое се запишува во средно училиште. Како што бевме информирани, само неколку ја искористија оваа можност.

Прашање:

1. Како власта го охрабруваше продолжувањето на образованието помеѓу женското малцинско население?

Док. 124

Верско образование, 1980

Извештај од македонскиот републички инспектор, 1980

За жал, треба да се признае дека оваа година, во некои области на Струга и Дебар населени од Албанци, имплементирањето на образовните закони беше дури и помалку успешно од минатата година. Ова особено се однесува на девојчињата, пред сè оние од муслиманска вероисповест коишто беа се наоѓаат во многу лоша ситуација поради политиката на нивните родители, кои ги присилуваат да посетуваат часови по веронаука и правејќи така, тие само назадуваат и се лошо третираны. Во 1980, има 11,418 студенти, од кои 6907 се женски деца кои се со муслиманска вероисповест..

Прашања:

1. Каков заклучок бил извлечен од инспекторот на републичкото образование во врска со верското образование во Струга и Дебар?
2. Кои традиции и предрасуди влијаеле на реализацијата на образовната политика?
3. Какви сличности и разлики имало во образованието на децата од различни етнички групи?

Док. 125

Образование на Македонците

Лазар Лазаров, Македонија во Француската војна на Балканот 1944-57, Скопје 1998

По Втората светска војна, Македонците во Бугарија, успеале да добијат културни и национални права во образовните и културните сфери..... имало училишта во секое село и средни училишта во поголемите места.

Док 126
Македонските учители

*Горѓи Делчев, Образование во
Пиринскиот регион на
Македонија 1968, бр. 168, Скопје*

...кон крајот на 1947, во две прилики, голем број на македонски учители беа назначени за инструктори по македонски јазик и национална историја во основните и средни училишта во Пиринска Македонија (во Бугарија), да извршуваат културни и образовни, како и општествени-политички активности помеѓу локалното население, а со тоа започнување на културната и национална автономија.

Прашање:

1. Зошто бугарската влада ги укина културните и националните права на македонското малцинство кон крајот на 40-тите години од 20 век?

Док. 127
**Реформи во образованието
за националностите.**

*В. Ачкоска, Македонија во
Југословенската Федерација,
1943-1991, 2001*

Во 1985, се усвои закон за средно училиште со кој се гарантираше, помеѓу другите права, правото на образование за националностите и другите народи кои живеат во Социјалистичка Република Македонија. Во 1991, овој закон се промени со закон за стручно образование, кој бара педагошка евиденција и запис што треба да се чува во училиштата и часовите каде што се вршат инструкции на еден од јазиците на националностите, и да се употребува јазикот на соодветната националност.

Док. 128
Генерација од 1982

*Европа без граници, нема
граници, списание Европска
студентска асоцијација АЕГЕЦ,
Скопје, 2000*

Оние што се запишуваат на факултет оваа година се родени во 1982. Малку интересни факти во врска со оваа генерација:

- Тито е само уште една историска фигура за нив;
- Тие никогаш не биле пионери;
- Тие не знаат кои се Тихи и Прле, Мирко и Славко, па и Бошко Буха;
- Дали Олимписките игри навистина се одржаа во Сараево, а Универзијадата во Загреб;
- Тие знаат само за една Германија;
- “Звучиш како скршена грамофонска плоча” е термин кој им е целосно нејасен;
- Тие никогаш немале грамофон;
- Никогаш немале црно-бел телевизор;
- Мајкл Џексон отсекогаш бил бел.

Док. 129
Карикатура

Во малата торба имам учебници, а во големата пари за нив

Осџен, 1991

Прашање:

1. Што се предвидувало со реформите на образовниот систем во средните училишта за време на 80-тите?

Док. 130
Првиот македонски
универзитет

*Виолетта Ачковска Македонија во
Југословенската Федерација
1943-1991, Скопје, 2001*

Во Април 1949, беше основан првиот македонски универзитет - највисоката научна институција во Народна Република Македонија. Бројот на факултетите на овој универзитет се зголеми и достигна 28 факултети, 6 високи образовни училишта и 8 независни научни институти. Во 1979, се основа Битолскиот универзитет. Членови на малцинствата исто така се запишуваат на универзитетите во Македонија. Членовите на малцинствата исто така се запишуваат на универзитетите во Македонија. Изградбата на приватниот универзитет во Тетово е во тек, а негова цел ќе биде да подготвува високо образовани кадри кај албанската популација.

Док. 131
Првите студенти од
Македонскиот универзитет
(Филозофски Факултет)

*5 години НР Македонија, Скопје,
1950*

Док.132
Статистика за високото
образование

Под зборот “факултет” се подразбираат факултетите, академиите и високите школи, а под зборот “професор” се подразбира секаков вид на наставнички кадар.

Македонски дневник, Скопје, 1992

Најголем број на факултети*	38	1980/81
Најмал број на факултети	1	1946/47
Најголем број на студенти	49531	1979/80
Најмал број на студенти	469	1946/47
Најголем број на професори	1460	1989/90
Најмал број на професори	27	1946/47
Најголем број на дипломирани	5639	1982/83
Најмал број на дипломирани	148	1952/53

Док. 133
Статистички податоци за
дипломирани

Јован Павловски, Мишел
Павловски, Македонија Вчера и
Денес, МИАН, 1996

- Од вкупен број 114,679 студенти дипломирале помеѓу 1948 и 1993
 - Првиот докторат беше доделен на Скопскиот универзитет во 1957
 1957-1993
 Докторат - 1052 дипломирани
 Магистратура - 1831 дипломирани

1994-1995 - вкупно 29057 студенти, од кои 15692 биле женски, што студирале во високо образовните институции.
 Број на наставнички кадар - 2394.

Док. 134
Севкупен број на редовни албански студенти на Медицинскиот факултет поделени во групи

Број	Област	Вкупно дипломирани	Албанци	Отсто
1	Општа пракса	5553	185	3,33
2	Стоматологија	449	18	4,00
3	Фармација	6341	210	3,31

Док. 135
Севкупен број на постдипломци и студенти доктори на Медицинскиот факултет

Број	Академска титула	Вкупно	Албанци	Отсто
1	Магистер по медицина	47	0	0,00
2	Др. Професор	91	0	0,00
3	Вкупно	138	0	0,00

Док. 136
Економски факултет
(бизнис и менаџмент)

Албанциите во Македонија, 1994,
Скопје, Масар Кодра и Ѓруја
авијори

1970-1980 **23** Дипломирани албански студенти
1980-1990 **28** Дипломирани албански студенти
Правен факултет
1951- 1991 **9341** дипломирани
1951-1981 **5910** дипломирани, **80** Албанци

Прашање:

1. Споредете го процентот на албанските студенти со процентот на Албанците како дел од вкупното население во Република Македонија. Каков заклучок можете да извлечете?

Док. 137
Тетовски универзитет

Извадок од програмата на
Тетовскиот универзитет,
Доктор Аѓни Дика, 1997, Тетово

Врз основа на програмската платформа и со цел развој на подемократска образовна политика, усогласена со денешните услови за запишување на нови албански студенти на повисоките образовни институции во Република Македонија, Сенатот на Тетовскиот универзитет, во форма на одлука, му предложи на Ректоратот на овој универзитет соработка со одредени деканати, за да ги подготват условите и критериумите за запишување на нови кандидати во учебната 1996/97 година на петиот состанок што се одржал на 23 март 1996. Условите и критериумите се базирани на три основни принципи:

- Принцип на запишување (конкурс);
- Услови за критериумот за запишување;
- Категории и бројот на студенти;

Студентите ќе можат да се запишат на следните факултети: Филолошки (албански, француски, англиски, германски, ориентални јазици), педагогија, филозофија (историја), Природно-математички факултет (биологија, хемија, физика, географија), Правен факултет, Економски факултет, информатика, уметност, фармација.

Док. 144

Грб на Пионерската организација (Бугарија)

Симболите на бецот го изразуваат: пламенот - единство помеѓу генерациите, градење на нов општествен систем; црвената ѕвезда-петокрака - солидарност на пролетаријатот; сликата на Георги Димитров - љубов кон основачот на пионерската организација; трибојна лента - љубов за татковината. Одговорот на слоганот на пионерот е напишан на бецот. Тој е “Секогаш спремен”.

Док. 145

Симболи (Македонија)

За Татковината со Тито - напред!

Док.146

Пионерска заклетва (Македонија)

Се колнам под пионерското знаме и пред моите другари пионери на нашата татковина СФР Југославија дека ќе учам и ќе живеам како лојален син.
Се колнам дека ќе го чувам братството и единството на нашите народи, слободата и независноста на нашата татковина стекната со крв од нашите најдобри синови

Док. 147

Слоган (Македонија)

За ТАТКОВИНАТА со ТИТО - напред!

Прашања:

1. Какви беа стремежите и целите на пионерските организации претставени во нивните симболи и ритуали?
2. Зошто се овие симболи толку слични?
3. Што значи пионерскиот слоган “Секогаш спремен!”

АЛБАНИЈА

Док. 148

Главен правец на соработка со младинските и пионерските организации*Б. Харџи – Работна книга на еден приватен учител., Тирана, 1979*

“Организацијата на Албанската работничка младинска унија има две политички организации. Како такви тие дејствуваат под водство на Работничката партија на Албанија за комунистичкото револуционерно образование на младата генерација.....”

Док. 149

Улогата на младинската организација за време на комунистичкиот период*“Образованието во Албанија променети ставови и очекувања
Свешка банка, 2000*

“...Како што директорот на Корча објасни, младинските организации служат “како инструмент на механизмот на Комунистичката партија да ги држи младите луѓе под надзор и контрола.”
Директор од Тирана

Прашања:

1. Каков бил главниот правец на соработка со Младинската и Пионерската организација?
2. Каква била улогата на младинските организации?

Док. 150

Целта на пионерските и младинските активности*Социјал Темо, “Образованието во Народна Социјалистичка Република Албанија,” Тирана, 1984*

“Младинската организација и Пионерската организација во училиштата ги развиваат многустраните активности за комунистичкото образование на учениците.”

Док. 151

Пионерите и младината со Е. Хоџа*Р. Алиа “Нашој Енвер”, 1987*

Док. 152

Ученици на акција, 1974*Списание “Свезда”, 1981*

Док. 153
Студенти на акција 1978 и 1979

Сџисаниеџо "Свезда", 1981

Прашање:

1. Откријте го заедничкиот елемент во облеката на младите луѓе.
2. Кои беа целите на пионерските и младинските активности?
3. Какви активности беа организирани за младите луѓе?

Док. 154
Униформа на учениците од прво и второ одделение во основно образование

Издание на "Демокрајски албански фронт", 1984

Док. 155
Пионерска униформа

Док. 156
Младинска униформа

Издание на "Демокрајски албански фронт", 1984

Док. 157**Уметничко образование на училиште**

Соџир Темо, "Образование во Народна Социјалистичка Република Албанија" Тирана, 1984

"Идеално - естетско и уметничко образование на младата генерација помага да се образуваат музички вкусови...."

Док. 158**За марксистичко-Ленинистички вкусови**

Б. Деџ, Трета Конференција на Педагошки сџудии, Тирана, 1975

"...Повеќе од 80% од децата во второ и трето одделение од Драч прашани за туристите кои доаѓаат од западните земјивелат:" Тие нам ни личат како дивјаци. Имаме подобра облека и не ни се допаѓа нивната."

Прашања:

1. Опишете ја училишната униформа.
2. Која била главната цел на користењето униформи во комунистичкиот период?
3. Колку познавање имале студентите за луѓето од западните земји?

Док. 159**Пионерите и младината на доброволна работа**

Проф. Бедри Деџа, "Проблеми од Педагоџијата," 1979

"Ние не можеме да го одделиме нашето ново револуционерно училиште од интензивниот револуционерен живот на земјоделството, од модернизација на индустријата и земјоделството."

Док. 160**Студентите на доброволна работа**

Приватна архива

Док. 161**Први мај, 1981****Прашање:**

1. Дали доброволната работа беше навистина "доброволна"?
2. Зошто Комунистичката партија применуваше доброволна работа?
3. Кој ги организираше манифестациите за време на комунистичкиот период и зошто?
4. Дали тоа се практикува денес?

Албум "Универзитетској на Тирана", 1985

Док. 162
**Улогата на “Студентска
 влада во школскиот живот”**

Е.П. Весник “Зрелоси” 99”

“Студентските влади се формираат во училиштето за да ги подобрат сите училишни проблеми од студентска гледна точка. Ова е нов тренд во училишниот живот.”

Док. 163
Уметнички настан на училиште, 1994

Приватна архива

Док. 164
**“Петро Нини Лураси” Студенти во
 слободното време, Тирана 2002**

Приватна архива

Док. 165
**Албански, македонски и бугарски
 студенти разговараат за
 својата иднина, Скопје 2002**

Приватна архива

Прашања:

1. Каква е улогата на младинските организации денес?
2. Кои беа промените меѓу младинските активности пред и по падот на комунистичкиот режим?
3. Каква е пораката од сликата на албанските, бугарските и македонските студенти?

Док. 166
Униформи

Инкус униформа, 2001
Училишна архива

Док. 167
Изјави за униформите по 1991

Свешка банка "Образование во Албанија" Нора Дудвик, Хелен Шариари, 2000

Колку што се сеќаваат директорите и учителите пред 1991, студентите беа почитувани и вредни. Тие носеа униформи наместо миниздолништа и друга "провокативна облека".

Док. 168
Униформи да или не?

Јулија Гуџа-Веснички "Сон што не играе" бр 1 октомври 1997

Прашање: Дали треба да има училишни униформи во средните училишта? Поголемиот од од ИНТЕРВЈУИРАНИТЕ (Ученици и наставници) мислат дека:

Униформата не е погодна за ова ниво на образование поради возраста.

...Но всушност, секој од нас има можност да ја види строгата реакција на пријателите кои имаат некаков екстравагантен вкус и потреби. Мислам дека никому не треба да му смета да носи нешто само 6 саати на ден што е независно од модата.

Док. 169
Улогата на "Студентските влади" на училиште

Веснички "Зрелост 99"

Студентските влади се формираат на училиште за да ги подобрат училишните проблеми од студентска гледна точка. Ова е нов тренд во училишниот живот."

Прашање:

1. Каква беше улогата на униформите во комунизмот и каква е денес?

Док. 170
Дрогата и младината

Јулија Гуџа, "П. Н. Луараси" весник "Сон што не играе" бр. 1 октомври 1997

"Сакам да испратам една порака до најмладиот на П. Н. Луараси" а зошто не на младината воопшто. Немојте да земате дрога!"

Док. 171
Затвор за дрога

Прашање:

1. Кои беа новите предизвици со кои младите требаа да се соочат во периодот на транзицијата?
2. Анализирајте ги ефектите во училишниот живот.

Приватна архива, 1999

БУГАРИЈА

Док. 172
Маршот на пионерската
организација “Септемвриче”

Прашања:

1. Какви беа основите за оптимизам за во иднина?
2. Како беа тие предложени во маршот и символите?

Зборови на Асен Босев, музика на Александер Рајчев

Пејте за нашата татковина,
 Нашата Септемвриче, пејте!
 Во тенки ленти и друштва
 Одете сите напред!

Да учиме! Да работиме!
 Да градиме нов живот!
 Ботев е нашето гордо знаме,
 Димитров е нашиот прв учител.

За републиката на народот
 Ние јакнеме во нашите домови.
 А народната власт
 Не зема под свои крила.....

Док. 173
Статут на младата пионерска
организација “Септемвриче”
Софија – 1948

Цели и карактеристики

Член 2. “Септемвриче” е доброволна, патриотска, културно-образовна и организација за обука на деца и адолесценти од нашите национални основни училишта.....

Член 3. “Септемвриче” ги инспирира децата и адолесцентите да го сакаат Татковинскиот фронт и да ги мразат државните непријатели. Обуката на бугарските деца и адолесценти во духот на демократијата и социјализмот ќе бидат главна цел на оваа организација.

Член 4. Организацијата “Септемвриче” ќе биде најдобра помош на училиштето во секој поглед.....

Член 5. “Септемвриче” ќе ги учи децата да ја сакаат и почитуваат нашата народна храбра армија.

Член 6. “Септемвриче” ќе ги обучува децата да го сакаат нашиот народ и земја, како и сите словенски народи и Советскиот Сојуз; да бидат нејзини градители и бранители на нејзината слобода и независност.....

Член 8. “Септемвриче” (...) ќе го подига моралот на децата почитување на родителите, учителите и сите возрасни. Во исто време организацијата ќе преземе мерки против лошите навики и пороци-пушењето, опивањето, измамата, мрзеливоста, кражбата, итн.

Членство

Член 10. Сите деца и адолесценти на возраст помеѓу 7 и 14 години ќе бидат подобни за членство во “Септемвриче” без разлика на полот, националноста и верата...

Член 12. Пред да се стапи во организацијата, новите членови треба да дадат заклетва: “Јас сум син (ќерка) на херојски и независен народ. Се колнам во името на бугарскиот народ и моите пријатели кои се борат за каузата на Татковинскиот фронт и за делата на Георги Димитров.

Ветувам дека ќе учам и работам да станам вреден граѓанин на Народна Република Бугарија и бранител на мојата убава татковина.”

Док. 174

Статут на Младата Комунистичка Лига Димитров (МКЛД), 1958

Прашања:

1. Кои вредности ги обучуваше организацијата? Како ја проценувате секоја од овие вредности?

1. Членство

Секој бугарски граѓанин на возраст помеѓу 14 и 30 години ќе биде подобен за МКЛД кој се обврзува со статутот на МКЛД и ги прифаќа нејзините се приспособува кон нејзината програма...

2. Обврски

Секој член на МКЛД ќе ја има следната обврска:

Да ѝ се посвети на револуционерната традиција на Комунистичката партија и бугарскиот народ, да ги штити и развива нив, да учи марксизам-ленинизам и да развива своја политичка култура. Тој ќе биде обврзан да се бори против секаква можна диверзија на политиката на Партијата и против буржоаската идеологија и верските предрасуди.

Да биде патриот, интернационалист и борец за мир и спремен да ја штити својата татковина и социјалистичките придобивки, да го зајакнува пријателството со пожртвуваниот Советски Сојуз.

3. Примање

Членството на МКЛД е доброволно. Секој со политички идеали и висок морален карактер, кој е активен ученик, работник и општествен поединец е подобен за членство во МКЛД.

7. Добовивање на препорака за зачленување во Комунистичката партија.

Во согласност со статутот.... секој член кој што сака да се вклучи во БКП ќе добие препорака од здружението во кое тој е член (...)

Док. 175

Младинска бригада: градење на железничка пруга, Тројан 1951

Док. 176

Универзитет Софија-земјоделска бригада во 80-тите

Док. 177

Четворица членови од првата нарко-заедница во Бугарија во градот Белово на крајот од 2000

Док. 178
Наклонетост кон дрогата помеѓу младите луѓе

Марџин Карболски, весник Еџоисџи издание 48, Јан, 2001

Непријатната работа за зависноста од хероинот е доколку не се воздржувате, треба да се откажете од целиот ваш живот. Ги губите родителите, соседите, сите ваши познати, се збогувате од докторите и се откажувате од градот и одите некаде каде што никој не ве познава. Меѓутоа, ова не е доволно. Треба да се организирате: да најдете нешто да работите, да имате различни идеи, за да најдете нешто да работите, да имате поинакви идеи, други луѓе да ги реализираат нив со... Денес, првата БГ наркозаедница се наоѓа на периферијата на Белово, помеѓу трите планини - Пирин, Рила и Родопите.....

Ги прашав дали паметат колку нивни пријатели умреле од хероин. Кинезот изброја 10. Гркот-5; Глупавиот-5; Бакара-5; Амбалата- 7; Малиот пијаница-3; Малиот архитект- 2; Малиот од Јамбол- 4. Тие познаваа 44 зависници кои умреле од хероин. Заедно со двајцата што ги познавав - 46....

Док. 179
Ставот на младите Бугари за реалноста

Извадоци од испитниите прашања на студентите за прием во новинарството, јули 2000 на тема: "Криминал без казна," Л. Андреева, весник Република, 20 јули 2001

"Иако медиумите пишуваа скандали за корупција и нацијата се соочува со мизерија, нема ниту еден современ политичар кој се соочил со легални казни."

"Тоа што ме плаши најмногу е внатрешната незаинтересираност. Малку луѓе би се бореле за своите права, ако еднаш веќе биле жртви."

"Луѓето станаа неморални поради недостаток на пари, поради оваа мизерија и се свртија кон криминалот, како спас со надеж дека ќе останат неказнети."

"Законодавната порнографска индустрија која ги руши вредностите треба да биде казнета."

"Слатките трачови во печатот треба да се намалат бидејќи ја умртвува сочувството за несреќата на лицето до вас."

"Младите луѓе треба да се извлечат од нивната осаменост и отуѓување."

Док. 180
Криминал помеѓу младите луѓе - број на обвинети лица по возраст и пол

По возраст	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Вкупно	10845	8935	9474	11785	16376	21868	28074	29391
Пол								
Машки	9809	6378	8787	10922	15300	20473	26121	22733
Женски	1036	557	687	843	1076	1395	1953	1577
Возраст								
14-17	1002	515	677	717	1188	1673	2646	2631
18-29	5136	3243	4587	5917	8200	11394	14860	12501
30-39	2642	1747	2375	2854	3900	4887	6013	5132
40-49	1299	911	1148	1462	2062	2051	3069	2755
50-59	491	347	447	559	702	826	1062	1291
60 и повеќе	275	172	240	256	304	72	424	-

Док. 181
Криминал меѓу младите луѓе.
Број на обвинети лица според образование

Образование	1994	1995	1996	1997	1998
Вкупно	9474	11765	16376	21868	28074
Без основно образование	464	574	911	1318	1896
Основно	1323	1600	2274	3227	4586
Основно	4590	5641	7544	9998	12618
Средно	2880	3645	5264	6844	8445
Високо средно насочено образование со диплома "Специјалист"	80	84	126	152	153
Високо средно образование со диплома "Бруцош"	137	221	257	329	396

Прашања:

1. Какви негативни појави одразуваат изворите?
2. Што мислите за причините за високото нови на криминалот?
3. Меѓу кои групи има повисок криминал? Зошто?

Док. 182
Студенти од 7-то средно училиште во Софија за време на воената обука во селото Говедарци, 1977

Док. 183
Животот во воените кампови во 70-тите

Како предавач за медицинска и санитарна одбрана, учествував во воените полски кампови за студентите од X клас повеќе од 10 години. Армиските офицери ги организираа, а резервните офицери, комсомолски активисти, наставници и медицински кадар (сестра и доктор) управуваа со нив. Создавањето на соодветен режим, униформата, подеднакви услови за сите студенти, плус воените команди практично ги трансформираа во војници коишто беа дел од една мала армија од околу 200-300 луѓе. На големата парада на 2 јуни, тие стоеја на едно место со саати и дури иако не се чувствуваа добро не ги напуштија редовите.

Студентите беа заинтересирани за часовите по физичко образование, тактика и учење за оружјето. Секој студент учествуваше во специфични ситуации: правење димна завеса на местото и итна евакуација, со реакција за намалување на сигналите. Вежбање во пукање со вистинско

оружје им правеше големо задоволство. Тие учеа како да преврзуваат, како да извлекуваат повредено лице од местото на несреќа, да го познаат опасните промени за животот на човекот под одредени околности. Се изведуваа забави на крајот од секој камп за обука. Тоа беше секогаш емоционално.

Така во сите работи имаше непријатни настани за време на обуката: каснувања од змија, труење, длабоки исекотини, но фала му на Господа, секогаш се среќно завршуваше. Имаше исто така лошо организирани кампови со слаба дисциплина. Во овие случаи сè функционираше лошо и немаше смисла. Сè требаше да се направи добро за да има смисол.

*Марѓариџа, медицинска сестра,
48 години ситара, Софија*

Док. 184
Кејниш Сулејманова, родена
1957, Русе

Бев на воена обука во 1973 или 1974. Не бевме одвоени од Бугарите. Одевме заедно да вежбаме пукање, ги поставувавме шаторите заедно и заедно правевме вечерни забави. Не учеа да склопуваме и расклопуваме автомат (јас сè уште можам да го правам тоа), да пукам.... Не можам да се сетам на ништо друго, но тоа беше многу забавно. И покрај тоа што сум Турчин, никогаш не сум се почувствувал отфрлен.

МАКЕДОНИЈА

Док. 185
Вон наставни активности

Прашања:

1. Кои настани се прославуваа на училиште со додатни активности?
2. Како беа тие прославувани?
3. Кој настан особено беше важен за учениците од 1-во одделение и зошто?

Нада Јурукова, основно образование во Македонија 1944-1950, ИНИ Скопје, 1990

Во училиштата, посебно внимание им се посветуваше на воншколски активности. Ученичките хорови, рецитаторските групи, театарски клубови, пионерски организации и училишни заедници се осниваа и беа многу активни. Државните и националните празници, особено, се славеа : 1 Мај - ден на трудот, Роденденот на Јосип Броз Тито, Роденденот на Гоце Делчев, Денот на словенските просветители, Денот на Републиката-29 Ноември. На овие денови, се организираа и прикажуваа богати и во живо културни и образовни настани со успеси од училиштето. Највозбудлив настан за сите ученици беше 29 Ноември, денот на раѓањето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија. На овој ден, учениците од прво одделение стануваа Титови пионери и членови на Пионерската организација. Со титовки на главите и со црвени марамии околу вратот, пионерите се заколнуваа со пионерска заклетва, која повлекуваше големи одговорности.

Док. 186
Денот на пионерите

Приватна архива

Док. 187
Парада на пионери, 1 Мај,
Ден на трудот

Приватна архива

Док. 188
Се викам пионер

Целта на Пионерската организација, одредените вредности и карактеристики се поврзуваа како синоним на името “пионер.” Тоа симболизираше општествена свест и патриотски чувства меѓу младите ученици, како и позитивно општествено однесување, одговорно поведење и дисциплина, напорно и успешно учење, пријателство, потреба да се живее и работи во група и да се биде свесен за нечији права и одговорности. Името на пионерот се поврзуваше со активностите на децата за време на Народноослободителната борба и развој на нови социјалистички идеи. Тоа е отелотворување на се што е вредно и позитивно кај нашите млади генерации. Пионерската организација ја развива љубовта кон човекот и неговата работа.

За среќно дејствије, 1972, Скопје

Док. 189
Насловна страница на весникот
на Пионерската организација

Пионерски весник, 1945, Скопје

Док. 190
Пионерски поздрав за Тито на неговиот
роденден

За среќно дејствије, Скопје 1972

Док. 191
Распеана, разиграна младина
за 25 Мај, денот на младоста

Нова Македонија, 1978

Док. 192
Првата младинска
штафета

*В. Ачкоска, Македонија во
Југословенската Федерација,
2001*

Првата Младинска штафета го започна своето патување низ Федерацијата во чест на 53 роденден на Јосип Броз Тито на иницијатива на Југословенската антифашистичка младинска организација. Овој настан стана традиционален и се одржуваше сè до смртта на Тито (4 мај 1980). Последната штафета заврши на неговиот гроб во “Куќата на цвеќето” на 25 Мај 1980. Младинската Штафета беше начин на кој југословенската младина ја покажуваше својата љубов и почит кон Тито и неговата политика. Тоа беше еден од настаните што придонесуваше да се гради култот на Јосип Броз Тито.

Док.193
Пионерите со саканиот
Тито

Енциклопедија, Белград, 1970

Док. 194
Штафета за Тито

Док. 195
Честитки за Тито

Претседателот на Републиката, Јосип Броз Тито прими делегација од југословенски пионери, меѓу кои и пионери од Социјалистичка Република Македонија, по повод прославувањето на неговиот роденден и Денот на младоста. “Во пролетта 1969, една група пионери од Македонија беше избрана да му го честита на другарот Тито роденденот. Кога ми рекоа дека ќе одам, мојата радост не можеше да се опише. Едвај го чекавме денот на заминувањето. Сите деца од Македонија се собравме во Скопје и вечерта на 23 мај заминавме за Белград, среќни и возбудени. На железничката станица не испратија пионери од Скопје и нашите родители и роднини. Лицето на секое дете беше возбудено за претстојната средба со Тито. Секој од нас

Прашање

1. Што им значел Тито на пионерите?

*Сеќавања, Владо Дамјановски,
електро инженер кој сега живее и
работи во Австралија 2001*

имаше интимна желба и порака која требаше да му се каже на Тито. Возот пристигна во Белград. Не сакав да признаам дека сум изморен. Не одведоа во Пионерскиот центар со автобус. Пионерите од другите републики беа веќе таму. Чекавме да отидеме во Белата куќа кога не примија во Големата сала. Како што нетрпеливо чекавме да се појави Тито, наеднаш ненадеен молк. Една голема врата се отвори и другарот Тито придружуван од неговата сопруга Јованка со насмевка не поздрави. Пионерскиот поздрав одекна во салата: “За Татковината, со Тито - Напред.” Следеше долг аплауз и спонтани извици “Ние сме Титови, Тито е наш.” Впечатоците од оваа незаборавна средба и ветувања што ги направивме дека ќе бидеме добри ученици и бранители на нашата татковина никогаш нема да се избришат. Се уште го чувам подарокот од Тито-една убава кутија, полна со бонбони. Се разбира дека ги послужи моите родители и најдобрите другари со бонбоните.”

Док. 196
Поздрав на македонските пионери

Пионерски Билџен, 1947

Шест илјади бугарски септемвриски студенти, македонски пионери и деца од нашите македонски браќа,ти испраќаат искрени желби за Новата година, нашите драгоцени браќа, да им ветиме дека во оваа година, 1947, ние, децата ќе продолжиме да го развиваме нашето нескршливо братство помеѓу Словените. Да израснеме во вредни синови на нашите народи.

Док. 197
Вашите албански пријатели, исто така, добиваат весник на нивни јазик

Пионерски Билџен, 1954

Вие сте среќни со секое ново издание на *Пионерски весник*. Затоа, отсега натаму, вашите албански пријатели ќе бидат нетрпеливи да го видат својот весник *Gazeta e Pionerve*. *Gazeta e Pionerve* е месечен весник но наскоро ќе се издава двапати месечно. Албанските ученици го поздравуваат овој подарок со радост. Зарем не е радосно да имате свој билтен на свој мјчин јазик? Зарем не е радосно да се чита за постигнувањата што вие и вашите другари ги постигнувате. *Тишов Пионер* и *Gazeta e Pionerve* ќе бидат неразвоен пријател.

Док. 198
Битола: Богата програма

Просветена жена, 1979

8 Март, Меѓународен ден на жените, се прослави со богата програма во Битола оваа година. Следејќи ја традицијата, беа посетени мајките на паднатите борци, а беше организиран и прием за жените-борци. Жените-борци евоцираа спомени од Народноослободителната борба пред пионери и ученици. Имаше забавна вечер со модна ревија од организацијата Битолатекс и лотарија. Конференцијата на општествените активности на жените организираше посети за жени на фабрики, главно со женски персонал. Спомениците на жените убиени во Народноослободителната борба беа посетени и беше положено цвеќе.

Док. 199
Нема повеќе неписмени лица во нашето село

Писмо од Блаже Русев, пионер од село Белчиште, Охридски регион, испратено во Пионерски Билџен, 1950

32 жени, нашите мајки и баби во селото Белчишта во Охридскиот регион треба да научат да читаат и пишуваат. На еден состанок на нашата пионерска единица, одлучивме дека ние, пионерите, ќе го учиме останатиот неписмен народ во нашето село. Најдобрите резултати до сега во учење на неписмените ги направија пионерите од трето одделение. Ние секогаш бевме потпомогнати од нашите учители. Тие ни го кажуваат најдоброт начин како да ги учат неписмените. 32 неписмени жени во нашето село ќе научат да читаат и пишуваат оваа зима.

Прашање:

1. Како активностите на пионерите се вклопуваат со целите што се опишани во документот 192?

Док. 200
Заеднички летен одмор на деца од 27 земји

Прашање:

1. Која беше целта на меѓународната средба на пионерите?

*Сеќавања на Миладин Појоски,
 1972*

Под знамето на мирот
 - 30 дена во Наводари, Романија
 Млади амбасадори, пионери од Пионерскиот центар Карпош во Скопје, ги фокусираа своите активности на средбата на децата од други земји за време на летниот одмор.

На покана на Националниот совет на Пионерската романска организација, младите амбасадори отидоа на едномесечна посета на Романија.

“Тргнавме за Романија на 27 јули. За време на патувањето бевме весели и пеевме цело време. Пристигнавме во најголемото детско летувалиште во Европа, Наводари, 10 километри од Констанза. Бевме пречекани многу топло. Нашето пристигнување беше проследено со пионерски песни и стотици пионерски гласови пееја :”Добродојдовте.”

“Во ова пријателско летувалиште, имавме можност да сретнеме деца од 27 земји. Сретнавме пионери од Виетнам, Куба, Монголија, Соединетите Држави, СССР, Шпанија, Норвешка, Белгија, Полска, Чехословачка, Франција, Британија, итн.”

“Деца од сите континенти, претставници на жолта, црна и бела раса, сите мирољубиви и пријателски расположени. Застанавме под исто знаме - знамето на МИРОТ. Научивме многу песни и игри од други земји. Се радувавме на морето и сонцето заедно. Преку игри, зборувавме на ист јазик и се чувствувавм крајно среќни кога сите го заигравме Орото на мирот.

Док. 201
Македонски студенти учествуваат на француски настан

*Верица Стојческа, професор во
 “Цвејан Димов” државно средно училиште*

“Во март секоја пролет, Францускиот културен центар и Министерството за образование на Француската амбасада во Македонија организираат разни натпревари на француски јазик. Учениците од нашето средно училиште се редовни и активни учесници. Во 2000, двајца студенти беа одбрани за патување во Канада.”

Док. 202
Од Статутот на Унијата на средношколците

Член 7

Основните цели и стремежи на Унијата се:
 -заштита на правата на средношколците во Република Македонија
 -развој на средношколскиот систем
 -развој за организирање на средношколците
 - давање предлози и решенија за проблемите
 - стимулирање на процесот за ЕВРО-Атланска интеграција на Република Македонија
 - заштита на правата на малцинствата, верските права, националните права и човековите права на Република Македонија, особено правата на средношколците

Док. 203
Од Статутот на Студентската асоцијација на универзитетот “Св. Кирил и Методиј”

Член 8

-висок стандард на студентите
 -следење, критикување и имање свој став и мислење на тековните прашања за студентските интереси
 -образовен и научен систем од светски стандард
 -заштита, постигнување и развој на студентските права (човекови права, образовни, економски, социјални...)
 -воспоставување контакти и развивање на соработка со други организации во Македонија и студентски организации надвор од Македонија

Прашање:

1. Кои елементи во статутите на студентските организации не би биле дозволени во комунистичкиот режим?

Док. 204
Градење автопат

Нова Македонија, 1957

Док. 205
Учесници во работната акција
во времето на рекреација и
забава

Енциклопедија, Белград, 1970

Док. 206
26 јули 1963, катастрофален
земјотрес го разруши Скопје

Скопје и неговата околина,
Туристичка Асоцијација, Скопје,
1986

Никој не се сеќава на таков земјотрес. Градот беше многу разрушен, скоро избришан од земјата. Беа доволни неколку секунди за да се претвори градот во руина. И не беше само градот што не се препознаваше. Многу посериозен е губитокот на 1066 човечки животи, жртви на оваа природна катастрофа, а повеќе од 3300 беа повредени. Луѓето од Скопје поминуваа низ најлошите моменти од нивниот живот, 20,000 луѓе останаа без дом, улиците, културните споменици, библиотеката, театрите и многуте кина беа во урнатини.

Војниците и младинските групи беа меѓу организаторите и учесниците во многу работни акции за расчистувања на градот и помагање на настраданото население.

Док. 207
Работна акција на скопската
младина

Нова Македонија, 1963

Док. 208
Работна акција на скопската
младина

И секој ден по часовите или напорната работа во фабриките, стотици млади луѓе учествуваат во работна акција два саата. Понекогаш дури и овие два саата се доволни за плускавци да се појават на нежните раце. Болката се ублажува и ентузијазмот победува.

“Како можеме да ја покажеме слабоста пред нашите другарки?” прашува еден ученик од средното медицинско училиште за забари. Првите денови се разбира се најтешки, сега ја копаме земјата но подоцна работата ќе биде полесна. Ги сакам цвеќињата и природата, и ние, младите го прифативме повикот за оваа акција со голем ентузијазам и љубов. Овојпат, ние не градиме железници и патишта туку можеме да речеме дека нашиот град ќе стане цветен град за неколку години, сличен на градовите во Холандија.”

Просветена жена, 1963

Прашања:

1. Какви беа политичките, економските и општествените причини за организирање на работните акции?
2. Кои по ваше мислење беа добрите и лошите елементи за работните акции?

Док. 209
Униформата создава
работна атмосфера

Носењето униформа има многу страни, широм-познати оправдувања и цели. Прво, униформата му овозможува на ученикот да се чувствува слободен бидејќи тој или таа не треба да се грижат дали ќе ја извалкаат облеката, особено кога користат креда и сунгер. Униформата поттикнува чувство на еднаквост помеѓу учениците и наставниците. Го намалува недостатокот на концентрација која може да резултира од разни стилови на облека.

Исто така, носењето униформа создава работна атмосфера меѓу учениците кои на тој начин се ментално повеќе подготвени за учење.

Просветен работник, 1967

Док. 210
Модерната облека
создава судири

Просветен работник, 1972

- Учениците се чувствуваат поудобно во униформи
- Униформата создава подобра атмосфера за учење (дома и на училиште), ментална леснотија во односот со другарите ученици.
- Униформата е попрактична и похигиенска, и за заштитува облеката под неа.
- Модерната облека создава конфликтни ситуации, помеѓу децата и родителите како и помеѓу учениците и наставниците.
- Униформата ги отфрла, барем, социјалните разлики помеѓу учениците.

Док. 211
Со и без униформи

Приватна архива, 1976

Док. 212
Униформата беше
задолжителна

Прашање:

1. Каков став имаа властите кон носењето униформи?

Сеќавања на Виолејџа Ачковска

“Во нашето средно училиште во Охрид, каде што учев од 1969 до 1973, носењето униформа беше задолжително. Не ги сакавме униформите многу, кои беа темно сини или црни. Секој ден пред да ги земеме, пред зградата, еден проверуваше колку сме уредни: нашата униформа, нашата коса - која требаше да биде кусо потшишана или во коњско опавче за девојките, исечени нокти без лак, без шминка и чисти чевли. Тоа беше задолжителен начин на кој требаше да изгледаме кога седевме во училишната клупа. Но штом ќе завршеше последниот час, ги соблекувавме униформите во ходникот за да се видат нашите мини здолништа, стававме шминка и кога одевме ја растресувавме косата. Пред да отидевме дома одевме малку низ градот или одевме во некои познати продавници за слатки.”

ЗАЕДНИЧКИ ПРАШАЊА

1. Кои беа целите и стремежите на Комунистичката младинска организација?
2. Кои активности ги извршуваше Комунистичката младинска организација?
3. Истражете ги ставовите на учениците кон пионерската униформа.
4. Кои беа специфичните проблеми на младите луѓе за време на социјалистичкиот режим?
5. Кои проблеми ги сметаат за специфични, младите луѓе денес? Зошто овие проблеми помалку постојат за време на социјалистичките режими во Албанија, Бугарија и Македонија?
6. Каде беа меѓународните контакти на пионерите и Младинската организација?
7. Каква беше образовната политика кон малцинствата во социјалистичките режими? Дали оваа политика се промени по 1989?
8. Истражете ги ставовите на учениците кон физичката работа за учениците
9. Колку доброволството беше доброволна работа во Албанија, Бугарија и Македонија?

НАУКА

Клучно прашање:

Како промените во политичкиот живот се одразија на научниот живот?

АЛБАНИЈА

Док. 213
Карактер на науката

Сѝсание "Свезда" ("Ylli"), 1969

“Од една страна, развојната фаза на Албанија е проследена со научна мисла за комплетно нова содржина дијаметрално различна на буржоаската наука. Ова се смета дека е плод на народот и Партијата и целосно во служба на народот и партијата.

И од друга страна, со тотално нов развоен ритам диктиран од експлозијата на развојот во економијата и културата во нашата земја.

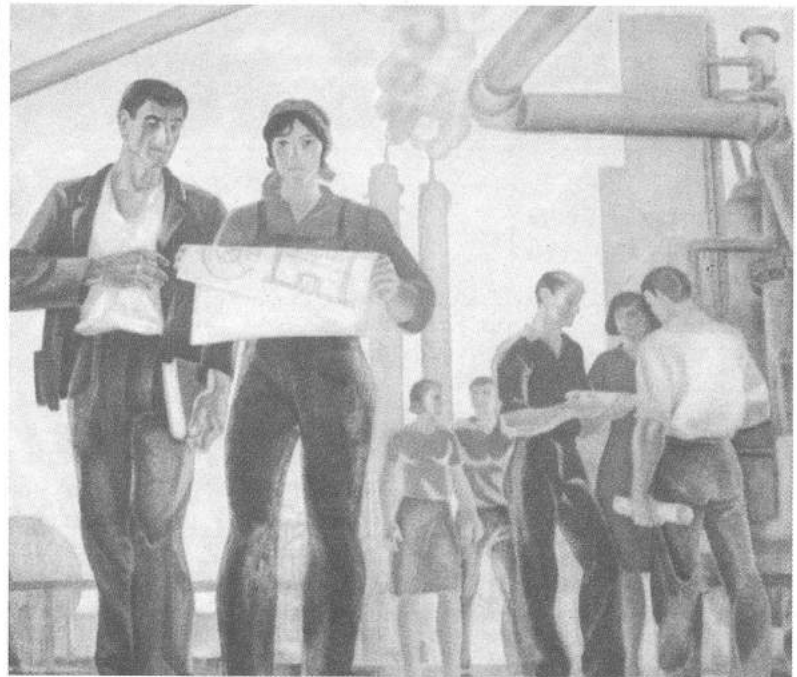
Док. 214
Техничко – научна револуција

Проф.Алекс Буда

Сѝсание "Свезда" ("Ylli"), 1969

“Албанската академија на науката беше формирана во Тирана во 1973. Тоа е висока државна институција на научниците и уметниците на Албанија. Првиот претседател бил професор Алекс Буда. Денес, има 13 научни институции и неколку периодични изданија.”

Док. 215
Член 7, Научна и технолошка политика

Закон бр. 7893 бр. од 22.12.1994

Целта на научната и технолошката политика е да ги одреди целите на научната активност во согласност со економскиот и социјалниот развој на земјата, и интеграција на националниот истражен развој со светскиот развој.

Док. 216
Соработка помеѓу Универзитетот за Политехничка во Тирана и Универзитетот Зигенит во Германија

-Весник "Учиџел" ("Mesuresi")
 29 мај 2002

Политехничкиот универзитет на Тирана соработува во истражувачката работа со Универзитетот Зиген. Секоја година, студентите во нивниот последен курс на студии студираат на тој универзитет за да стекнат поголемо знаење за нивното научно истражување.

БУГАРИЈА

Док. 217 Закон од 1947 за Бугарската академија на науките (БАН)

Член 1. Бугарската академија на науките е највисока научна институција во државата. Таа е државно тело со независен, организациски и административен живот, и се раководи од Советот на министри кој го одобрува нејзиниот генерален план што е одговорен за нејзиното извршување.

Член 3. Главната цел е:

а) да го потпомогне целосниот развој на уметноста и науките во Бугарија, особено историјата, јазикот и обичајите на народот на Бугарија и народите на балканските земји.[...]

б) да работи на посебни научни, економски и културни проблеми и да придонесува во практичната примена на научните постигнувања во земјата;

в) да ги следи и соработува со владата за сите научни активности во сите научно-истражувачки институти и институциите во земјата.

Док. 218 Закон од 1991 за Бугарската академија на науките (БАН)

Член (1) Бугарската академија на науките (БАН) е национална автономна организација за научно истражување, што опфаќа академски институти и други независни структурни гранки.

Член.2 (1) Бугарската академија на науките учествува во развојот на науките во согласност со човековите вредности, и национални интереси и соработува за зголемување на интелектуалните и материјални погодности на бугарскиот народ.

Член 11 (1) Бугарската академија на науките има независен буџет.

Прашања:

1. Док 217, член 1 вели БАН е независна, но од што?
2. Дали ова се промени во законот од 1991 во док. 218?

Док. 219 Првата жена-академец - Рајна Георгиева (1902- 1983), стручњак по генетика

Фотопублицизам на Г. Стојанов,
1980.

Док. 220
Карикатура “Светлина на науката”

Тењо Пиндарев, 1968

Док. 221
Проблемот на научно-техничкиот прогрес

Материјали за истражување на одлуките од XIII конгрес на БКП. С., 1981

Забрзаниот развој на научно-техничките достигнувања е од голема политичка важност. Тоа ќе придонесе до побрз развој на напредно социјалистичко општество.[...] Партиските органи треба да ги мобилизираат научните потенцијали со цел да се постигнат најдобри резултати во истражувањето со соодветната гранка на економијата (...). Партиските органи треба да се грижат, раководат и да ги контролираат проблемите на научно-техничкиот напредок на сите нивоа на науката.

Док. 222
Бугарскиот ПС, 80-тите

Прашања:

1. Зошто научно-техничкиот напредок бил од таква важност? Кој бил задолжен за предводењето на процесот за применување на научните достигнувања во практиката?
2. Која е пораката на авторот во док. 220? Како е поврзана со насловот на карикатурата?

Док. 223
Популаризацијата и бирократизацијата на науката

С. Робев¹. Цената на откривањето 1981

Тоа беше наука создадена во 20. век, ера на огромни економски постигнувања [...] големи групи истражувачи поврзаа различни научници од минатото [...] но на наша жалост, популаризацијата на науката секогаш оди рака под рака со бирократизацијата [...] Мерата за избирање истражувачи, од кои се очекуваат големи откритија, се намали. Затоа, преовладува една можност за опасна “инфлација на научници.”

¹- Стефан Робев е роден во 1931. Тој е професор на Медицинскиот Факултет во Софија; имал два доктората на Доктор на Науки (DSc): Др. по Биологија, и Др. по Хемија. Тој истражувал и опишал една нова хемиска реакција која е наречена по неговото име. Тој е единствен бугарски научник кој е член на Европската Академија на Науките (1998).

Прашања:

1. Каква е вашата идеја за “инфлација на научници”. Коментирајте го тоа. Дали мислите дека е сè уште тоа типично денес?

Док. 224
Отстранување на комунизмот од науката

Е. Калинова, И. Баева. Бугарски илустрации 1944-1999. С., 2000

[...] закони за отстранување на комунизмот од општеството, за лица коишто имале партиски позиции во важни општествени области. Всушност, тој закон бил единствено применет на полето на науката, поради таканаречениот "Панев закон", кој гласи дека партиските секретари не можат да бидат административни лидери и да се суспендираат.

Прашање:

1. До кој степен била успешна деидеологизацијата на науката?

Док. 225
Апел од БАН до бугарското општество

Прашање:

1. Дефинирајте ги главните проблеми на БАН со примена на док. 218

Генералното Собрание на БАН, 06.12.1993. 125 Годишнина на Бугарската Академија на Науките, Народен Симпозиум. Акад. Куќа "М. Дринов", С., 1994

Бугарската академија нананас се соочува со пропаст. Со месеци Академијата е во состојба на финансиски колапс. Зацртаниот буџет за претстојната година води кон премолчено затворање на Академијата... Сега, платите на БАН со месеци доцнат. Нема пари за научна работа... БАН сака да ги продолжи научните истражувања дури и под тешки околности и сериозни кризи и е во зависност од помошта од целото општество... Тоа е еден повик кон целата нација, бидејќи бугарската наука работи за сите нас.

МАКЕДОНИЈА

Док. 226
Устав од 1963

Член 26

Одговорностите и помошта за развој на образованието, науката, културата и уметноста лежи во општествената заедница

Док. 227
Устав од 1991

Член 47

Се гарантира слободата на научна, уметничка и друга креативна работа. Републиката го промовира, потпомага и заштитува развојот на науката, уметноста и културата.

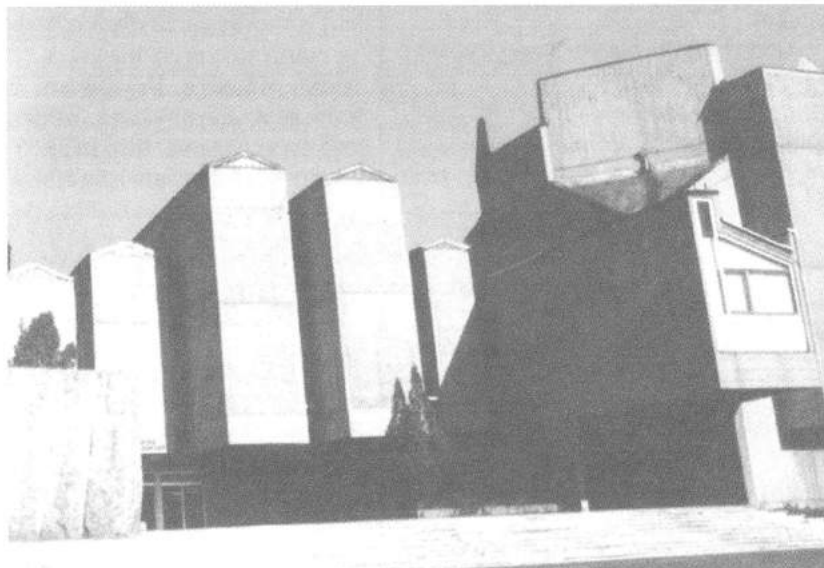
Док. 228
Првиот Универзитет во Македонија

Науката во Македонија, Министерството на Наука на Р. Македонија, Скопје 1992

Интелектуалните области во пост-воениот период, а особено научните настојувања, започнаа со отворањето на првата институција за високо образование во 1948. Тоа беше Филозофскиот факултет основан во Скопје. Во 1947, беше основан Медицинскиот факултет, а многу набрзо во текот на истата година, Факултетот за земјоделство и шумарство. Првите институции на високото образование го претставуваат нуклеусот на првиот универзитет во Македонија, кој беше основан во Скопје во 1949, и е наречен по славните пансловенски учители Кирил и Методиј. Во 1990 во Болоња Италија, Универзитетот Кирил и Методиј ја потпиша Магна картата на европските универзитети.

Во 1967, беше основана Македонската академија на уметностите и науките, а во 1979, следејќи ја политиката на дисперзија на институциите од високо образование, беше основан Битолскиот универзитет. Во меѓувреме, се отворија еден број на независни истражувачки институции.

Док. 229
 Универзитетот Св. Кирил
 и Методиј (Скопје)

Док. 230
 МАНУ (Македонска академија
 на науките и уметностите)

Раѓањето на Македонската академија на науките и уметностите (МАНУ) претставува круна на еден долг и тежок процес на културна еманципација, а корените ги носи од школата на св. Климент во десеттиот век. Со исклучителна брзина, следејќи го реализирањето на националната слобода и државност, 23 години по објавувањето на првата читанка за основно и 18 години по основањето на првиот македонскиот универзитет, Македонската академија на науките и уметностите беше основана во октомври 1967.

Иако таа е релативно млада институција, членовите на МАНУ изработија бројни научни проекти и објавија разни дела, издаваат списанија и промовираат наука, уметност и знаење.

Активностите на МАНУ се организирани во пет одделенија: јазик и литература, општествени науки, математички и технички наука, биолошки и медицински науки, уметност.

Док. 231
 Институт за национална
 историја

*Науката во Македонија, Скопје
 1992*

Институтот за национална историја беше основан во 1948, и е првата научна институција формирана по ослободувањето на Македонија. Негова основна задача е да ја изучува историјата на Македонија и македонскиот народ, вклучувајќи ги сите националности и етнички групи кои живеат во неа. Од 1957 се издава научното списание "Гласник" кое излегува 2-3 пати годишно. Изданијата на Институтот се разменуваат со 307 институции во 28 земји широм светот. Институтот организира научни средби, научни конференции со меѓународно учество.

Док. 232
 Институт за македонски
 јазик Крсте Мисирков

Институтот е основан во 1953, неговата цел е да се проучува јазикот на македонските Словени. Тој го носи името на Крсте Мисирков, водечки македонски интелектуалец и партизан за македонската кауза. Институтот допринесува за научни проекти, Европскиот лингвистички атлас на Словените и Општиот карпатски атлас на дијалекти.

Док. 233

Научен и културен развој

*Писмо до мојот внук Ариан во
Тирана, Шпирјо Сјасов, Скопје,
1996*

“За временски период од 30 години, Социјалистичка Република Македонија и македонскиот народ работела со љубов, со голема енергија и без компромис. Благодарение големата културна традиција, тие создадоа литературен јазик со своја граматика и богат речник, утврдија своја литература и ја развија до едно добро ниво, истражија и открија многу документи кои служат како основа не само за македонската историска наука туку исто така и за другите науки. Тоа значи дека, за време од 30 години, Македонците го докажаа своето постоење повеќе од четири пати.”

Док. 234

Фолклорен Институт Марко Цепенков

*Науката во Македонија, д-р
Георѓи Ефремов, Скопје 1992*

Фолклорниот институт Марко Цепенков е основан во 1950. Главниот придонес од Цепенков (1829-1920), е збирката на познати народни песни и поговорки собирани со векови од гението на македонскиот народ. Институтот ги проучува обичаите и традициите од секојдневниот живот на македонскиот народ и сите етнички групи кои живеат во Македонија, која дава речиси единствена средина во Европа за истражување на влијанието, комуникациите и проблемите помеѓу многуте различни култури во едно строго индивидуалистичко општество.

ЗАЕДНИЧКИ ПРАШАЊА

1. Какво било влијанието на идеологијата на науката?
2. Какви биле улогите на Академските и научните институти за време на социјалистичкиот режим? Дали овие улоги се промениле по 1989? Ако се промениле, како?

НАСТАВНИ ПРИОДИ

1. Со користење на извори направете паралелни временски ограничувања на образовните реформи во трите земји за време на целите периоди.
2. Изработете проект “Училишниот живот во минатото и сега” со користење на семејни и лични архиви и направете изложба со насобраните материјали.
3. Составете соодветни прашања за да направите барање и интервјуирајте ги вашите родители и баби и дедовци за тоа што било најинтересно во нивниот живот. Откријте како училишниот живот се променил со времето и вклучете го материјалот од интервјуата и вашето лично искуство.
4. Напишете есеј “Моите родители биле пионери на Енвер Хоџа/Тито/Живков.”
5. Напишете есеј “Димензии на периодот, младите и училишниот живот.”

УМЕТНОСТ

Клучно прашање

Дали уметноста е огледало на секојдневниот живот?

АЛБАНИЈА

Док. 235

Развој на уметноста по Втората светска војна

Рази Брахими Уметноста во развојот во Народна Социјалистичка Република Албанија, 1981

Од крајот на Втората светската војна, има голема активност на полето на уметноста во Албанија и се случуваат промени по содржина, жанрови и форми. Бројните креативни уметнички активности, фестивали, олимпијади, изложби и годишнини, итн. се доказ за ова.

Док. 236

Официјална ориентација и пропаганда

Енвер Хоџа "Литература и Уметност" Президиумот на Народното Собрание, јануари 1973.

Развојот на нашата култура и уметност треба да се преземе согласно на принципите на нашата партија, нашата марксистичко-ленинстичка идеологија за борба против туѓо, старо или ново идеолошко влијание...

Док. 237

Државна пропаганда за модерната уметност

Muzikë «moderne»

Teatër «modern». (Vizatimet: B. Fico)

Весник "Светлина" ("Дриџа") 18 јули 1974.

Док. 238

Уметнички активности

Весник "Светлина" ("Дриџа"), јануари 1976.

... Националната театарска група даде јавна претстава во главниот град на комедијата "Prefecti" од Бесим Ливоња, што беше прв од ваков вид напишан по ослободувањето (после анти-фашистичка национално ослободителна војна) да се усогласи со социјалистичкиот концепт....

Док. 239

Мое мислење за културната револуција

Весник "Гласници на мирот" (Lajmetari i Paqes) бр 7, 2002

Целта на "Културната револуција" од 1967 беше создавање на опортунистичка и сервилна генерација, недостаток на храброст и со тоа рушење на карактерот на Албанецот на штета на татковината.

Писмо од таткото Пјетер Мешкала упатено до комунистичкиот премиер, 3 април 1967.

Док. 240
Активност
”Дебарска ода “Пешкопи

1999 Приватна архива

Док. 241
Режисерот Џанфисе Кеко
Кадре од филмот “Бени оди сам”

Сџисание “Млад Албанец”
1976/4

Док. 242
Народна фина уметност, орел
во резба

Док. 243
17 Фестивал на песни на
Албанската радиои телевизија

Сџисание “Нова Албанија”
 (“Shqipëria e Re”) бр. 3 1981.

Док. 244
Нова уметничка ситуација по 1990

*Весник "Век", Култура, 3
декември 2000*

После 90-тите се создаде нова ситуација за албанската уметничка средина. Тоа беше израз на слободата да се пробаат сите уметнички трендови на најзабележителните европски и американски уметници, како и оние од другите земји кои создавале еден и половина век

Док. 245
Денешната уметност, пораки и вредности

Весник "Република" Мај 23, 2001

Спектаклот: "Ја сакам Албанија повеќе"..... уметност во времето во кое живееме денес, знае како да ги смири измешаните духови во Албанија што ја сакаат земјата повеќе....

...Славниот глумец на филмската уметност, Беким Фехмију, од сцената на второто прикажување на "Ја сакам Албанија повеќе" започна со идејата на Вера Глобочка дека уметноста е повик или духовна покана на луѓето.

Док. 246
Одраз на духот на албанската култура

*Списанието "Другиот обид на
Фајос Лубоња, 1999*

...Јас сум лично за култура, која го става човекот во својата срж; Јас сум за хуманистичка култура што му помага на Албанецот самиот да се изрази...

Прашања:

1. Каква треба да биде улогата на уметниците според комунистичкиот режим?
2. Дали мислите дека улогата на уметноста е иста како за време на комунистичкиот режим? Објаснете зошто!
3. Кои беа новите карактеристики на уметничката и културната ситуација по 1990?

ЛИТЕРАТУРА

Клучно прашање:

Какво е влијанието на политичките промени во литературата?

АЛБАНИЈА

Док. 247
Л.Ш.А. Создавање на Сојузот на писатели и уметници

*Списание "Светлина", 1976-
Дриџеро Аџољи*

Еден од најголемите настани во историјата на албанската литература и уметност беше формирањето на Сојузот на писатели и уметници, чии основи беа положени на 7октомври кога земјата се подготвуваше да ја прославува првата годишнина од ослободувањето.

Док. 248
Октомври е месец на литературата и нашата уметност на социјалистички реализам

*Списание "Нова Албанија" Бр 4,
1978*

...Во текот на целиот месец, творците, писателите и уметниците одат онаму каде што се случуваат важните теми на епохата - каде што се градат градилишта, фабрики, земјоделски задруги и училишта, каде што тие зборуваат лице в лице со масите кои се објекти и субјекти на нивното секојдневно револуционерно творење.

Док. 249
Единство на креативни активности

*Дриџеро Аџољи, весник "Gazeta
Shqiptare" 16 Мај 2002*

... Бидејќи пишувањето на сексуални и криминални приказни може да значи дека нашата литература ќе го изгуби својот идентитет. Сојузот на писателите и уметниците треба да создава клима, бидејќи ако таа не постои ќе има многу лоши резултати, и ќе значи дека многу луѓе од перо во оваа декада нема да дадат реална вредност.

Док. 250
Писмо со сеќавање од Касем Требешина до Енвер Хоџа

*Историја на албанската
 литературатура, Тирана 1987.*

...Во 1953, Касем Требешина, со голема интелектуална храброст му испрати писмо на Е. Хоџа, раскажувајќи го сериозното пропаѓање на албанскиот духовен свет... раскажувајќи дека неговата културна политика ја праќа земјата на еден уништувачки пат. Не е проблемот во тоа што ги гледаме сиромашните деца, туку притисокот на мислата што ќе резултира со раѓање на нова монархија... Октомври, 1953 Касем Требешина

Док. 251
Писателот го осудува комунистичкиот терор

*Историја на албанската
 литературатура 1987*

...Во 60-тите години во Тирана се издаде романот "Писателот" од авторот Мехмет Муфтиу (1930) што ја третира судбината на уметникот во диктатура. Овој роман е еден од првите творештва што ја погоди диктатурата... Тој ги осуди комунистичките затвори и ги активира во литературата субјектите и личностите што беа отстранети од официјалната литература... тоа се случи и со многу други автори..

Док. 252
Поработ на дела со теми за работничката класа

Прашање:

1. Дали ги препознавате различните мислења за улогата на литературата? Објаснете го одговорот.

*Весник "Свејлина" (Дриџа)
 23 јуни 1973*

Док. 253
Тешкотии за пишување под диктатура

Исмаил Кадаре "Заминувањето на Ширџ", еден од неговите најинтересни прозни дела, 1990

...За писател кој се смета себеси слободен, исклучително е тешко да пишува во околности на диктатура. Тешко е и заморно за писателот да склучи договор самиот со себе за да изнајде правилни патишта за надминување на цензурата....

...Еден мал и делумен компромис е познатиот договор што го заштитува авторот, но ја задушва, доведува во опасност и целосно ја променува креативноста.

Прашање:

1. Дали ги препознавате разните мислења за улогата на литературата? Објаснете го одговорот!

Док. 254
Денешно ниво на творење

*Весник "Учкул" ("Shekulli")
 12 јануари 2002.*

Промената на политичкиот систем во Албанија, беше проследена со слобода на говорот, побуди анархичен елемент во идеитевна пишување.

Па така денес, сите кои пишуваат, го прават она што може да се именува како духот на "катарзата" и за чудо, тие остануваат на ова ниво на творење.

Док. 255
Улогата на книгите во еманципирањето на општествената мисла

*Нешај Тозај Зошиќ
 зборувам... Рејросјекција*

... Меѓутоа јас се тешам себеси бидејќи во неговото време, книгите и филмовите играле позитивна улога во еманципација на општествената мисла на она што се вика класна борба.

Док. 256
*Весник "Век" ("Shekulli"),
 декември 2001*

На крајот на 90-тите социјалистичкиот реализам го заокружи циклусот на својот подем и пад, а на крајот на 20 век уметниците добија слобода за творење без ограничување

Прашање:

1. Како промената на политичкиот систем се одрази во творечките активности на писателите?

БУГАРИЈА

Док. 257

Влијанието на одлуките на КОМИНФОРМБИРО (Комунистичко Информативно Биро) на културната политика на Бугарската работничка партија?

Прашања:

1. Која е ориентацијата на новата културна политика на (БРП)?
2. Коментирајте ги можностите за културна размена во текот на овој период во Бугарија

Весник "Работническо дело", бр. 26, 19 октомври 1947.

Идеолошката инвазија на американскиот империјализам против Бугарија и народот на Бугарија се манифестира на разни начини. Американските медиуми ја критикуваат нашата земја. Експанзијата на американскиот филм го загрозува развојот на нашата млада кинематографска индустрија. Реакционерните и декадентски американски филмови ја трујат свеста и ја прават нашата младина и нашиот народ нестабилни. Ние сè уште издаваме реакционерни книги и слушаме западна музика. Ние сепак издаваме реакционерни западни автори кои создаваат империјалистичка пропаганда. Има професори во високите школи и универзитети, кои го глорифицираат системот и методите за започнување нова војна. Целината на второто и остатоците на монархистичкиот фашизам ја претставуваат идеолошката потпора на внатрешната реакција што е агенција на англиско-американскиот империјализам

Бугарските демократски културни личности треба да бидат на должност и треба да објават немилосрдна борба против идеолошката офанзива на империјалистите и нивните придружници.

Док. 258

Церемонијална средба во Бугарската академија на науките, за прославување на 75 -годишнината на Димитар Полјанов, 1952

На сликата:
Н. Ланков (на трибината),
Димитар Полјанов, Крум
Кулјавков, Људмил Стојанов
и Тодор Павлов

Слика од печат БТА.

Док. 259

**Напредната страна на културата.
Т. Пиндарев, 1956**

Текст:
Ова е, другари писатели, позитивната слика на епохата!

Весник Стрелен, 1956

Док. 260
Од скратениот извештај на
дискусијата за романот
“Тутунот”

Случај “Тутунот” 1951-1952, 1992

И покрај тоа писателот останува под антиреалниот метод на буржоаската литература. Тој талентиран мајстор не е само далеку од современата советска и бугарска литература, туку исто така ја потпомага и старата буржоаска литература... Димов треба да почне сериозна борба против својот метод и идеологија. Тој треба да го воведо литературниот метод од СССР.

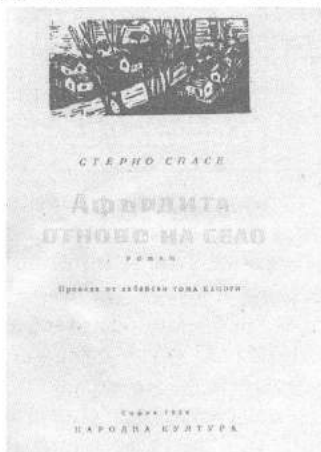
Бугарскиот романсиер Димитар Димов ја напишал првата верзија на романот “Тутунот” (Тутунот) во 1951. Тој беше критикуван како буржоаски. Во 1954 беше издадено второто издание под влијание на социјалистичките методи.

Док. 261
Писмо напишано од Димитар
Димов до Валко Червенков

Случај “Тутунот” 1951-1952, 1992

[...] што се однесува до романот “Тутунот” сторив сè што можев, останувајќи чесен кон вас, кон Партијата, кон обвинувањата и вистинскиот одраз на самиот живот и кон мојата одговорност како автор. Барам да ми верувате дека ова е најдоброто од моите последни остварувања. Заедничката заложба и желба е доволна за секаква друга работа, но не за уметноста.

Док. 262
Афродита пак во селото

Албански роман од Штерио Спасе преведена на Бугарски во 1956

Док. 263
Прослава на 70-годишнината на Ефрем Карамфилов

Љубомир Левчев го изговара поздравот, 1985

Пресслика на БТА.

Док. 264
Комунистичка идеолошка
содржина - врховен принцип на
бугарската литература

Т. Живков. За литературата,
уметноста, културата. С., 1972

Социјалистичкиот реализам е и треба да биде творечки метод на литературните фигури во Бугарија. [...] Методот на социјалистичкиот реализам е во органска поврзаност со комунистичката содржина и животната вистина.

Док. 265
Без пат на патот, 1987, Т.
Цонев

М. Овчарова. Тоталитаризмот во
карикатауриите на Тодор Цонев. С.,
1990

Док. 266
Бугарскиот писател Георги Марков на релациите помеѓу власта и уметникот

Георѓи Марков, Бугарски рејорџажи. С., 1990

Во годините по нашата прва средба, Тодор Живков разви огромна активност за воспоставување контакти со скоро сите важни групи од општеството и особено со интелектуалците. [...] Можеби има мал број најпопуларни имиња од бугарскиот културен живот, кои не ручале или вечерале ниту пак имале личен разговор со првиот секретар на Бугарската комунистичка партија[...]

Само во комплицирани и бројни врска на Тодор Живков со бугарските интелектуалци (интелигенција) можеле да се видат неговите квалитети, поради кои тој ја водел земјата толку долг период. Но, ако еден од овие резултати беше стабилизација на неговата позиција како лидер, другиот беше елиминирање на секакви опасни искри и претворање на немирниот дух на творецот во состојба на дебел државен паразит. Мислам дека никој друг во Бугарија не влијаел полошо од него во животот на интелектуалците[...]

Нагласив неколку пати дека главното зло во животот и во делата на бугарските писатели, уметници, композитори, актери, итн. беше суровото влијание на партијата, која наметнуваше најразлични критериуми и правеше сè да ја стабилизира моќта на медиократијата.

Прашања:

1. На кој начин комунистичката идеологија влијаеше на авторите?
2. Дали мислите дека тие треба да имаат полна слобода на изразување или треба да бидат ограничени?

Док. 267
Промени по 1989 видени од авторот

С. Стирашиев. Бугарски манекен. С., 1991

[...] Предизборните програми на разни политички и други сили им стојат на располагање на останатите. Нема што да се вети. Ништо нема за ветување, освен иднина во нив. Но ние веќе живееме во таа иднина. Самата таа иднина, која ќе се случи, беше резултат на светлото минато. Поради тоа имаше таква иднина.[...] Ние најпосле сите сакаме да живееме сега, но се до моментот, каде што можеме да се провлечкаме? За тоа време нема јасна дестинација. Општо кажано ние се влечкаме кон демократијата. И се влечкаме кон Европа. Исто така, сакаме да се влечкаме кон пазарната економија. Прашање е дали ќе има доволно кислород за нас.

Док. 268
Ректорот на Софискиот универзитет “Св. Климент Охридски” проф. Б. Биолчев му предава голема литературна награда на познатиот бугарски писател Јордан Радичков

Прашања:

1. Објаснете ги новите карактеристични елементи на бугарското општество по 1989, видени од авторот (док.267)
2. Кои се средствата за изразување што ги користи авторот за да ни го покаже неговото разочарување од транзицијата? Што го предизвикало тоа разочарување?

МАКЕДОНИЈА

Док. 269
Соисание “Нов Ден”

*Веле Смилевски, Аспекти за
Македонската литература (1945-
1985), Скопје, 1993*

“Нов ден” е месечно списание за уметност, наука и општествени прашања. Прво македонско литературно списание на современ македонски јазик. Тоа излегува во Скопје, издавач е: Друштвото на уметниците, научниците и новинарите, а од 1947, Друштвото на писателите на Македонија. Првиот број излезе во октомври 1945. Одговорен уредник Владо Малески.

Док. 270
Литература

*Веле Смилевски, Аспекти за
македонската литература,
Скопје 1993*

За литературниот живот во Македонија во периодот 1949/50 списанието “Иднина” има голема важност, во кое најмногу соработуваат главно помладите писатели. Според уводникот на првиот број, списанието треба да помогне за сестрано литературно, идеолошко-политичко, марксистичко образование на младите писатели почетници. Главната улога на ова списание е да го јакне социјалистичкиот патриотизам, да го изгради ликот на новиот социјалистички човек.

Док. 271
**Венко Марковски, “Климе”
роман во стихови**

Нова Македонија, ноември 1945

Во издание на македонското државно книгоиздателство во Скопје, овие денови излезе од печат ннајновата творба на Венко Марковски, романот во стихови - “Климе” од Македонската државна издавачка куќа.

Книгоиздателството “Култура” во Скопје ја издаде поемата “Крвава низа”, од нашиот млад и даровит поет Славко Јаневски. Со оваа своја прва поема Славко Јаневски влезе во нашата литература и за прв пат излага пред судот на читателскиот свет со поголема работа.

Док. 272
**Творење во годините по
војната**

*Веле Смилевски, Аспекти за
македонската литература,
(1945-1985), Скопје, 1993*

Природно е што поетите кои започнаа да ги создаваат своите први дела за време на НОВ или веднаш по ослободувањето, да создаваат под знакот на војната и револуцијата. Исто така, преокупираноста со градење и обновување на земјата е многу силно и очигледно што се појавува како нова тема во тој период.

Тие пишуваат со еден многу восхитувачки, патетичен тон за нееднаквата борба, за херојските дела и за постигнатата слобода, тие слават со ентузијазам за новото време кога слободниот човек може потполно да се посвети на земјата како заштитник и градител.

Док. 273
Венко Марковски

Современо

Имам потполно право да верувам дека против мене се води една систематска уништувачка кампања. Очигледно е ако се види работата на пиесата “За родниот град”. Ја напишав пиесата со помош на Петре Прличков. На генералната проба беа сите одговорни луѓе **агит-пропот**. За мене беше јасно дека нешто прикриено се шепоти дека др Костаров подготвува нешто. Премиерата се одигра. Пиесата се симна од репертоарот и до недела излезе една статија...од распоредот и се направи натпис во недела... Такви статии се пишуваа само за реакционерни писатели.....

Док. 274
**“Современ парадокс” од
Венко Марковски**

*Виолетта Ачковска,
Македонија во Југословенската
Федерација, Скопје, 2001*

Македонскиот поет Венко Марковски го објави своето прозно дело “Современиот парадокс” на српскохрватски јазик. Во своето дело тој ја обвинува полицијата од највисокото југословенско водство. Поради делото и несогласувањето со официјалниот режим во Н.Р. Македонија, особено во однос на Резолуцијата на Информбирото беше обвинет и испратен (1956) пет години на “општествено превоспитување” во логорот Голи Оток.

- Док. 275**
Сеќавање на поетот Јован Котески
Сеќавање на поетот Јован Котески
- Зборувајќи за деновите поминати во затворот во Идризово, поетот Јован Котески, се сеќава: “Јас бев еден од оние кои служеа како пример дека поетите не треба да го ставаат носот во работата на власта. Можеби јас не бев најсреќниот, но ме одбраа мене да ме затворат. Но им служев како добар пример за да ги клеветат оние кои беа послани од мене.”
-
- Док. 276**
Кршење на табуата
Влада Урошевич, Уметничко сѝписание Шѝпѝи, 1994
- Во целата негова работа, Чинго беше еретик, човек кој мисли поинаку, уметник кој ги крши сите табуа, немислејќи на опасноста што доаѓа потоа. Тој беше еден од оние македонски уметници кои отворија нови патишта кон слободата во мислењето и кон слободата во однесувањето.
-
- Док. 277**
Цензурата кон непријателите на народот
Македонско сонце, 2002
- Во Македонија од 1946 до 1993 имаше повеќе судски забрани за уметнички дела (драмски изведби, раскази, есеи и списанија), но и повеќе видови притисок врз авторите (исклучување од партијата, црните списоци на автори чии статии не треба да се објавуваат, итн.)
-
- Док. 278**
Работата на малцинствата
Јован Павловски, Македонија вчера и денес, Скопје, 1996
- Има многу автори во Македонија кои творат на албански и турски јазик. Помеѓу нив еминентни се: Муртеза Пеза, Љутви Руси, Мурат Исаку, Исаку Абдулазис, Аслан Селмани... Меѓу турските автори не можеме да ги заборавиме делата на Шукри Рамо, Неџати Зекерија, Мустафа Карахас ан, Фахри Каја и некои други.

Прашање:

1. Каков беше ставот на власта кон слободата во изразувањето?

ЗАЕДНИЧКИ ПРАШАЊА

1. Што може да се разбере како комунистичка политика на полето на литературата во трите земји?
2. На каков начин таа се разликува од политиката на државата кон сегашната култура?

ФОЛКЛОР И МУЗИКА

Клучно прашање:

- Каква е улогата на фолклорот?

АЛБАНИЈА

- Док. 279**
Мислење: Албанскиот фолклор низ години
Алфио Мучо, Арбереш – Фолклорен ученик, 1983.
- Фолклорот го прикажува милитантниот дух и гордост на потеклото, но во исто време, елеганцијата, убавината и скромноста на Албанецот.
-
- Док. 280**
Впечатоти на познатиот шведски диригент Ханс Јохем Рипс.
Сѝписание “Нова Албанија”, (“Shqiperia e Re”) бр.1 1983.
-Музичкиот живот во Албанија е многу убав, богат и разновиден. Албанија е земја на музиката. Ова може да се согледа од процентот на бројот популацијата во земјата.

Док. 281
Фолклорна активност

Весник "Свејлина" ("Дриџа")
1968.

Се организираат научни, истражувачки работи, конференции и научни симпозиуми поврзани со прашањата од фолклорот.

Фолклорните групи на албанската сцена промовираат фолклорни извори, традиционални костуми и разновидност на инструменти.

Док. 282
Уметност која ѝ служи на политиката

Весник "Свејлина" ("Дриџа")
1968.

Многу нови таленти учествуваа во активностите вклучувајќи и голем број работници, задругари, војници, работен народ. Албанската јавност ги поздравува таквите активности.

Док. 283

Весник "Свејлина" ("Дриџа")
3 март 1974.

Фестивал на уметнички училишни ансамбли. Во програмата на ансамблите, се одразува историската одлука што поминала на 4 пленум на Централниот комитет на Албанската работничка партија.

Док. 284
Фолклорна група Арбреш од Италија на фестивалска сцена, 1978

Док. 285

Весник "Кориери", 7 јули 2001

Националниот фолклорен фестивал се врати во Џирокастра во 2000 година. Учествуваа фолклорни групи од Албанија, Косово, македонската дијаспора.

Док. 286
Меѓународни награди за албански ансамбл за народни песни и ора.

Весник "Кориери" мај 1998.

... за 45 години, овој ансамбл доби многу меѓународни награди, како што се:
Златна награда "Белт Дижон" во Франција, "Златен диск" во Италија...

Док. 287

Весник "Нова Албанија"
("Shqipëria e Re") 1972.

Во 1949, за прв пат по ослободувањето на земјата, се лансираше едно ново фолклорно претставување што е запишано во историјата на албанската култура како прв фестивал на националниот фолклор. По овој фестивал следеа серија фестивали во 1950, 1952, 1957 и 1966. Фестивалот од 1968 бележи една нова епоха во историјата на фестивалите.

Док. 288
Општо мислења за фолклорните фестивали

1970 Симпозиум на
Фолклорот.

.... Фестивалите се најголемите манифестации на народната уметност во кои учествуваат претставници од сите генерации и слоеви на општеството и се натпреваруваат на регионално, покраинско и државно ниво.

Прашање:

1. Какви се меѓународните фолклорни врски, а особено со соседните земји?

Док. 289

Национален фолк фестивал во Цирокастра

“Фолк фестивал 1973”

“Фолк фестивал 1973”

Док. 290

Нардни носии и инструменти од северна и јужна Албанија

“Влашка група од Селеника на концерт во Грција, 1999”

Сџисание “Свезда” 1973

Док. 291

“Фолк фестивал 1988”

Прашања:

1. Откријте во кој регион на Албанија се типични костумите и инструментите на сликите?
2. Дајте ги причините зошто луѓето сакаат да станат членови на играорни групи?

БУГАРИЈА

Док. 292

Весникот “Саботна ѕвезда” за турнејата на Националниот ансамбл на песни и ора во САД, 1963

Л. Сџефанова. Една есен во Америка. С., 1964

Минатата вечер беше полна со ентузијазам, група играорци, кои очигледно си ја сакаат работата, облечени во разнобојни народни носии, покажуваа радост на животот.

Единствената претстава на Ансамблот на бугарски народни песни и ора во Вашингтон беше дочекана со широко отворени раце позади “железната завеса”, давајќи им можност на луѓето да се придружат.

Док. 293

Традиционални собири на народна музика во Копривштица, Ројен и Предела - аматерски уметнички активности

Бугарија: 40 години по патиот на социјализмот. С., 1984

Док. 294

Валја Балканска и бугарската народна песна на друг простор

Т. Бакалов. Анџолоџија на Бугарскиите народни музичари. С., 1998

Од пред неколку години, вселенскиот брод “Војаџер-10” (1972) лета во космосот со оригинална порака на леталото од жителите на Земјата, упатена до други разумни суштества кои можеби ја крстосуваат орбитата. Снимена на златна плоча, бугарската народна песна (“Излезе Дељо Ајдутин”) ќе се слушне на сите планети и ѕвездии на својот пат. Таа ќе се слушне заедно со музиката на Бах, Моцарт и Битлси (...) Народната пејачка Валја Балканска која ја пее таа песна и чиј глас плови во космосот рече: “Оваа песна е многу прикладна. Има преголема жалост во неа и голема самотија како и многу сила.”

Доц. 295

Сестрите Бисеров и нивните ќерки

Т. Бакалов. Анџолоџија на бугарскиите народни музичари. С., 1998

Док. 296
Надка Карацова - бугарска
пеачка на народни песни,
1999

Док. 297
Ансамбл за Турски песни и ора
“Демет”, Тарговиште, 2001

Мевзуне Бејтулова, Директор,
Центар за деца - Тарговиште.
Збирка на фолклор “Фолклорно
богајство од регионот
Тарговиште”. Тарговиште, 2001

Проектот “Ренесанса на фолклорното богатство на регионот Тарговиште” ги вклучува децата кои припаѓаат на трите големи етноси и кои го населуваат регионот (Бугари, Турци и Роми). Тие учествуваат во ансамблите: Танцов ансамбл за деца “Тарговиште”, Ансамблот “Романо ило” и Ансамблот на турски песни и ора “Демет”. Тие ја имаа можноста да вежбаат и да изведуваат заеднички концерти. Колку повеќе се познати културите на малите етнички друштва, толку е побогата националната култура на целата држава. Колу она “другото” или “она поинаквото” е познато, толку полесно се прифаќаат неговите “особености” и “разлики”.

Док. 298
Ансамбл на Ромски танц, 2001

Док. 299
По еден голем концерт во Мадрид, Шпанија,
свездите на бугарските гласови со фудбалската
свезда Христо Стоичков

Док. 300

Милчо Левиер (светски познат музичар) за Иво Папасов (таканаречен магионичар по кларинет), 1989

Т. Бакалов. Анџолоџија на Буџарски Фолк Музичари. С., 1998

-Г.Левиер, дали мислите дека Иво Папасов свири цез? Мислењата за него се многу контрадикторни. Некои луѓе мислат дека тој е феномен, а други дека тој ја контаминира бугарската фолк-музика. Можеме ли да го гледаме како претставник на бугарскиот фолк-цез?

- Мислам дека неговата музика е многу индивидуална, комбинирана и оригинална. Тоа е голема музика. Она што важно е дека тоа е музика, а друго прашање е каква музика е тоа. Многу е подобро да не се класифицира. Тоа ја потврдува неговата оригиналност.

Док. 301

Иво Папасов со неговиот ансамбл "Thrace"

Т. Бакалов. Анџолоџија на бугарски фолк музичари. С., 1998

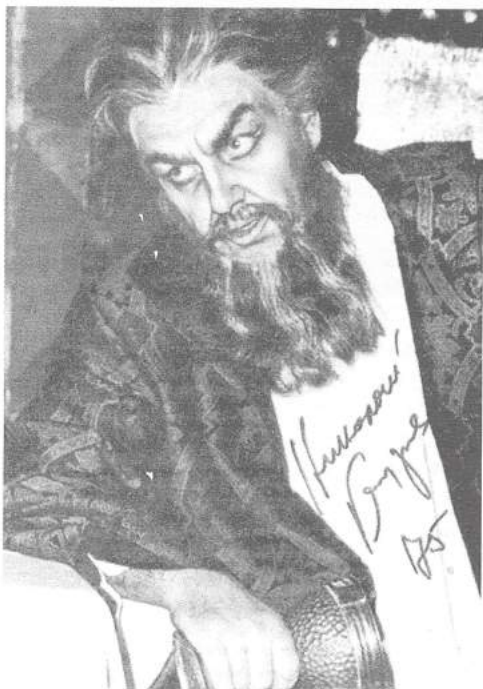

Прашања:

1. Кои се типичните елементи на традиционалната култура?
2. Каква е улогата на фолклорот во модерното бугарско општество?
3. Какво е прифатен бугарскиот фолклор ширум светот?

Док. 302

Николај Ѓјуров во претставата на "Хованштина" од Мусорски

В. Баев. Во лицето на Бугарија. С., 1975

Док. 303

Бугарски детски хор., 1989

XX Меѓународен фестивал "Софиски музички недели", програм, 1989

Док. 304

Новогодишен музички фестивал - Фестивал на симфонискиот оркестар под диригентство на Емил Чакаров, солист Мирела Френи, НПЦ, 1990

Новогодишен музички фестивал во националната палата на културата, Софија. Програм, 1990

Док. 305

“Штурците”-формирани во 1967 тие се симбол на морално однесување и висок квалитет во бугарската рок музика

Док. 306

Идејата на “Балкански коњи”

Групата од: Тамара Обровац (вокал), Теодосиј Спасов (кавал-овчарски кавал), Хакан Бешер (ударалки), Стојан Јанкулов (тапани), Влатко Стефаниовски и Краси Зелјазков (гитара), Сања Илич (клавијатури), Костаса Теодору (бас) и Емил Букур се состанаа во Софија на крајот на 2000 со идеја да се аранжира свонлив калеидоскоп на Балканот “Балкански коњи”. Тие свиреа во Ниш, Белград и Скопје пред доаѓањето во Софија.

Весник “Капитал”, 30.06.2001

Прашања:

1. Дали музиката стимулира отворено општество?
Објаснете го одговорот.
2. Кои различни видови музика ги слушаат Бугарите денес?

МАКЕДОНИЈА

Док. 307
Тито меѓу членовите на фолк-група

Македонски ора, Георгџи
Димчески, Скопје, 1983

Док. 308
Одредба за основање на државен ансамбл за народни ора и песни на Република Македонија

50 години "Танец", Скопје 1999

Член 2

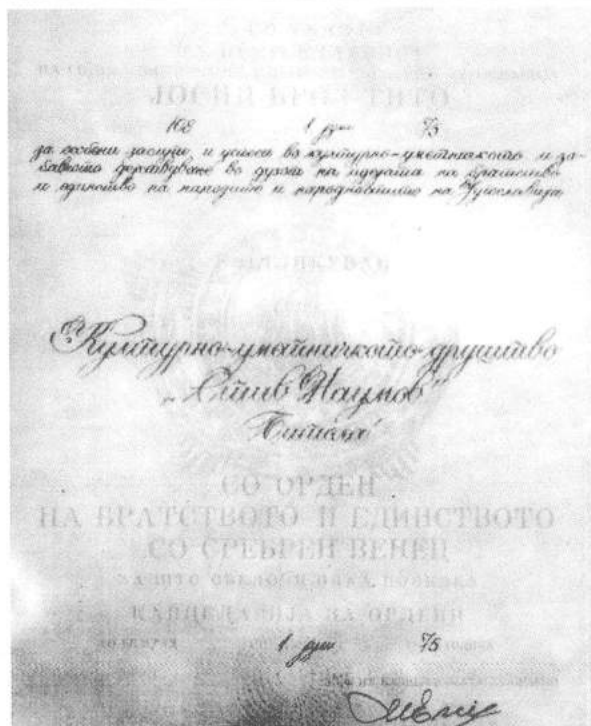
Државниот ансамбл за народни игри и песни на Народна Република Македонија има за задача:

1. да го негува, развива и подига уметничкото значење на народните игри;
2. да ги негува, обработува и разработува народните песни;
3. да изготвува програма со народни игри и песни и да ги претставува на јавни уметнички настапи.

(Оваа одредба ја донесе Владата на 24.03.1949, објавено во службен весник на Народна Република Македонија на 04.04.1949)

Док. 309
Благодарница доделена од претседателот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ) за културно-уметничкото друштво "Стив Наумов"

Културно-уметничко друштво
"Стив Наумов"

Док. 310
Фолк-играч

“Кога бев мало момче многу често можев да видам на тв-екраните фолк-играчи кои го претставуваат македонскиот фолклор. Оттогаш јас ги обожувам. Нивните ора беа лесни и нивните движења низ сцената магични. Се сеќавам дека во тој период јас почнав да сонувам да бидам еден од нив, да ги играм ората со сета нивна потешкотијаи да добијам многу аплаузи. Мојата желба се обистини кога еден ден еден извидник од локалното уметничко друштво кое бараше нови играчи дојде во моето училиште. Се разбира ја зграбив таа можност поради тоа што јас бев единствениот што имав само девет години.”

“Се сеќавам дека на првиот час по играње пристигнав еден саат порано и бев многу нетрпелив да почнам. Мојата желба да станам фолклорен играч беше огромна.”

“Мојот сон се обелодени и станав еден од оние кои го претставуваа македонскиот фолклор низ целиот свет. Постарите членови беа фини и дружељубиви со мене и ми дадоа целосна подршка што ми требаше во тоа време за да станам по самоверлив.”

Сеќавање на Добре Блажевски,
Скопје, 2001

Док. 311
Фолк-групи во Македонија

50 години “Танец”, Скопје, 1999

Петт години НРМ, 1950

Петт години НРМ, 1950

Петт години НРМ, 1950

Прашања:

1. Откријте кои националности можете да ги препознаете на сликите?
2. Нагласете на кој начин државата била вклучена во фолк-групите.

ЗАЕДНИЧКИ ПРАШАЊА

1. Истражете каква музика младите луѓе слушале во времето на комунизмот?

СЛИКАЊЕ И СПОМЕНИЦИ

Клучно прашање:
Кој е водечкиот принцип за уметникот?

АЛБАНИЈА

Док. 312
Утро на 17 ноември во Тирана

Док. 313
Леб од нашите раце

Док. 314
Енвер Хоџа на средбата со
членовите на Генералниот
штаб на Национално ослобо-
дителната армија

Док. 315

Весник Кориери 4 Декември, 2001

Метафоричната уметност од периодот на 1945 се прикажува од вчера во XXI Галерија. Идејата за понатамошното истражување за периодот кој опфаќа актуелни теми од социјалистичкиот реализам, кој во исто време сведочи за уметноста на една историска епоха, исто така е даги ги покажува оние вредности што беа осудувани од 1990.

Док. 316
Меѓународни изложби

Демократија 24 октомври, 1999

Албанските сликари учествуваа на изложбата "Позади Сидот", најголемата изложба на современата уметност од источноевропските земји што неодамна се отвори во Музејот на модерната уметност во Стокхолм, Шведска.

Док. 317
Впечатоци од една посета
на северна Албанија

"Албански весник", 20 март 2002

Фотографска изложба на дела од Стан Шерер од Америка во Академијата на уметностите.

Фотографиите се фокусирани на северна Албанија во 1994; Животот, секојдневната работа, албанската гостопримливост, убавата природа, итн.....

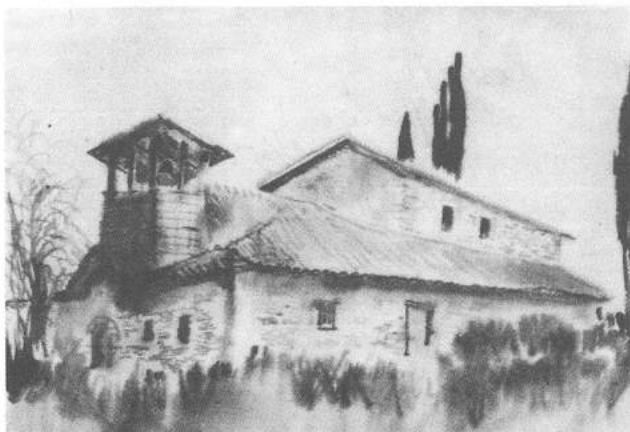
Док. 318
Гјада Кука на страниците на
“Детска уметност”

Гјада Кука, 10-годишно дете од Албанија и нејзината слика што е меѓу најдобрите на натпреварот организиран од Меѓународна фондација за детска уметност (ICAF) во САД. Овде темата беше за настаните од 11 септември во САД. Таа беше избран од 83 деца од целиот свет.

Весник “Кориери” Марџи 2001

Док. 319
Глетка “Мирен живот”

Сѵисание “Сѵекѵар” 1999

Прашање:

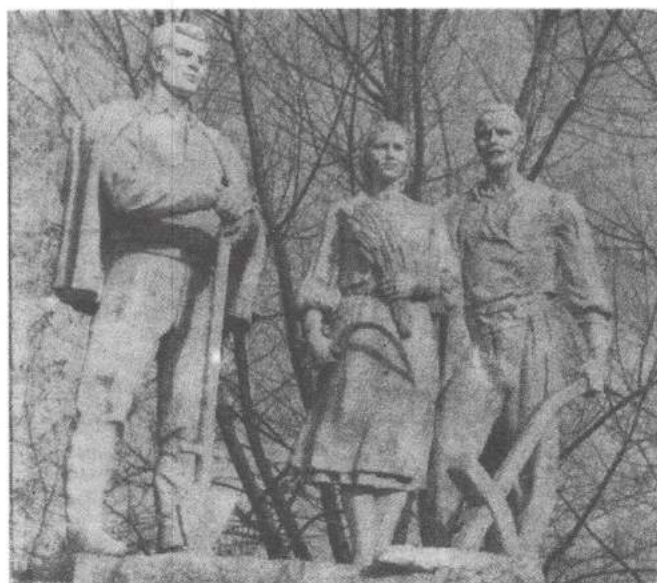
1. Каков вид на теми препознавате во сликањето пред и по 1990?

Док. 320
Напори да се заштитат
познатите згради

Сѵомени Бр.1 1983

Заедно со големите работа во сите области од животот, нашата земја посвети посебно внимание на заштитата на познатите градби, постигнувајќи значајни заклучоци на звучна методска основа за кусо време

Док. 321
“Спомениците посветени на
историскиот и економскиот
развој”

Док. 322
Споменик на Скендербег

Прашање:

1. Како го препознавате стилот на социјалниот реализам?

Магазин "Споменик" Бр. 1 1983

БУГАРИЈА

Док. 323
Писмо на Т. Живков до Академскиот совет на Бугарската академија на уметности, 27.03.1969

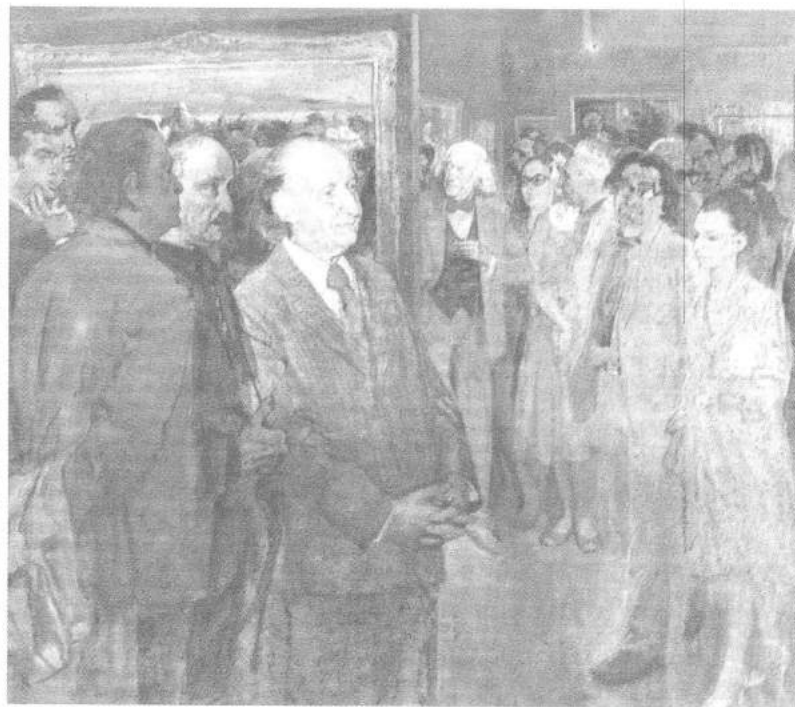
Т. Живков за литературата, уметноста и културата.
С., 1972

Зазедовме став дека Бугарската академија за уметност е основа на нашата активност за развој на млади таленти и да ги води на патот на големата уметност. Како што сте вие, и ние исто така сме сигурни дека марксизмот-ленинизмот, методот на социјалистичкиот реализам и партиската политика наполето на уметноста се доста "тесно" поврзани и нема да дозволат да се внесат странски концепти и влијанија кои не се прифатливи за нас.

Док. 324
Живка Енчева. Вршење. 1952

Док. 325
Пламен Валчев.
Во прегратките на на
убавината.

Док. 326
Преглед за уметноста

40 години бугарска
социјалистичка уметност. С.,
1984

Динамиката и разновидноста, храбрите успеси на новите пластични области, експерименталниот дух и истражувачката шема во процесот на современиот мајстор во полето на уметноста го карактеризира современиот уметнички процес. Резултатите побудуваат расправи и тоа не е случајно, тие провоцираат оценувања од различно потекло, тие провоцираат мисли. Тоа е сосема нормално. Но очигледно е дека големите постигнувања се достигнати за време на последните години од бугарската уметност која дефинитивно обезбедила свое единствено место во севкупниот развој на нашата социјалистичка уметничка култура.

Док. 327
Злату Бојаџиев. Кравар.
1961

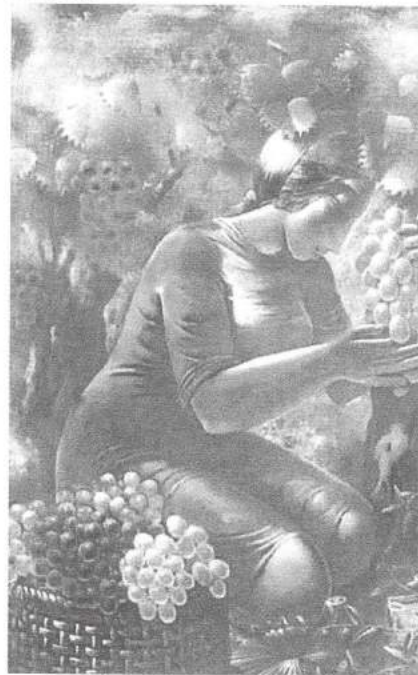
Д. Аврамов. Хроника на една
драматична деценија. С.,
1994

Док. 328
Стојан Венев. Млекар,
1964

Млекар, 1964 г.
"Морска звезда" весник, 2001

Док. 329
Кеазим Исимов. Берба на
грозје

<http://art.cl.bas.bg/indexcl.html>

Док. 330
Христо Симеонов.
на задружната фарма

Социјалистичка граѓа во делата на
Бугарскиите сликари. С., 1954

Док. 331
Споменик на В. Ленин
во централниот дел на
Софија 1972

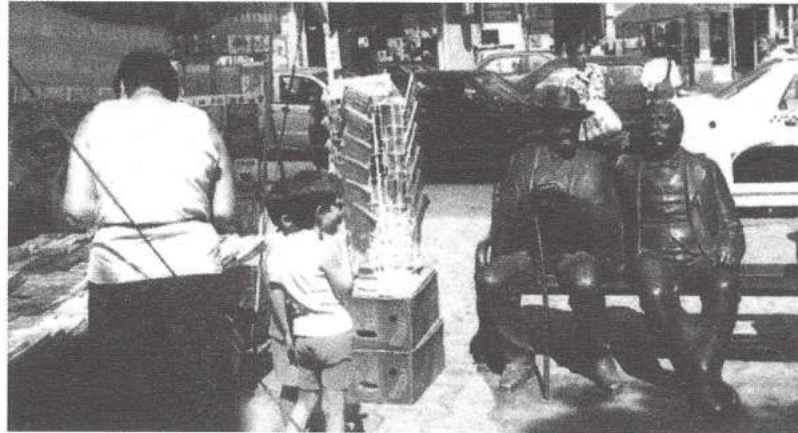
Венета Иванова. Бугарска
монументална скулптура. С.,
1978

Док. 332
Споменик на Св. Кирил
и Методиј - Софија, 1975

Венета Иванова. Бугарска
монументална скулптура. С.,
1978

Док. 333
Бисти на Петко Р. и Пенчо
П. Славевков во Софија.

Док. 334
Националната палата на
култура во Софија, 1981

Прашања:

1. Каков треба да биде водечкиот принцип за уметниците?
2. Каков вид на личности можете да видите од политичкиот и културниот живот?
3. Каков уметнички метод се користи?
4. Каков е начинот за претставувањена спомениците во човековиот живот?

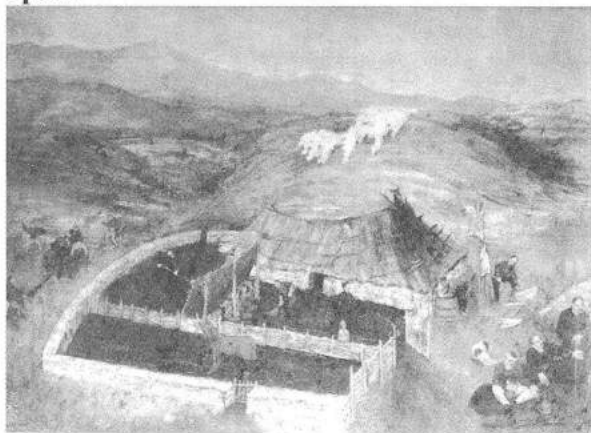
МАКЕДОНИЈА

Док. 335
Од активноста на сликарите

...Во летниот период Друштвото ќе организира и една изложба во Охрид, а најверојатно за време на траењето на фестивалот доколку тој се одржи. По повод 50-годишнината од Илинденското востание, Друштвото, исто така, активно ќе земе учество, како со правење на портрети на наши видни личности од тоа време, така и со историски композиции од востанието. За ова се веќе разделени работите меѓу сликарите и скулпторите. Во рамките на дејноста на Друштвото на ликовни уметници во оваа година спаѓа и сместувањето на изложбата на репродукции на ремекделата на европските уметници што ја организира УНЕСКО во полголемите македонски градови.

Нова Македонија, 08.2.1953

Док. 336
Трло

Лазар Личеновски, 1945

Док. 337
Рибарење на езеро

Вангел Коцман, 1956

Док. 338
Василе Поповиќ-Цицо- Фашистичка парада

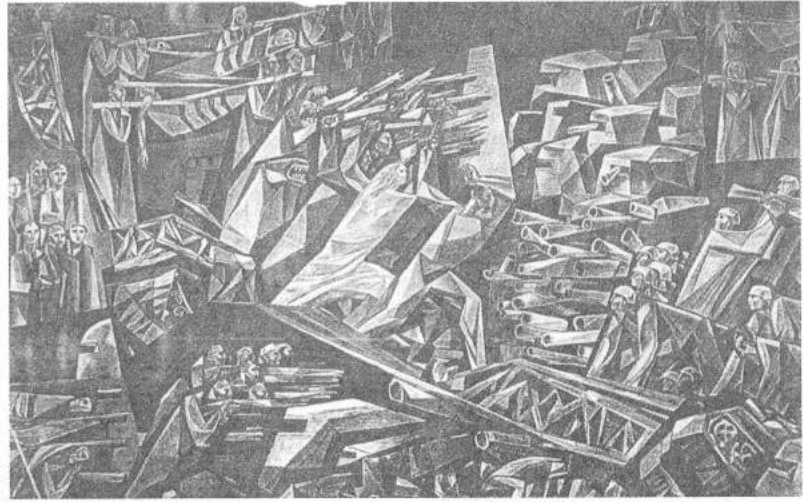
*Современо Македонско сликарство,
Борис Пејковски, 1981*

Док. 339
Братство-единство Ласко Ѓуровски

*Владимир Величкови, Македонска карикајура,
1994*

Док. 340
Братство-единство

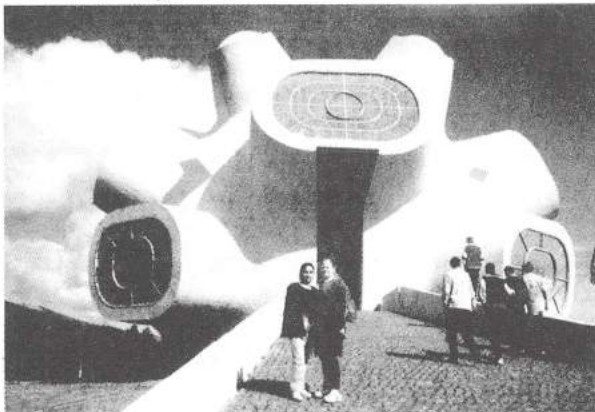
Борко Лазески, 1976

Док. 341
Закон за заштита на
спомениците

Устав од 1991 на Република Македонија
Член 56

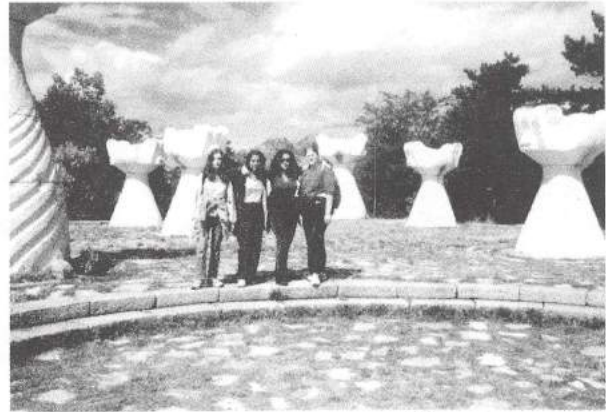
...предмети и средства кои се од значајна културна и историска важност, утврдени со закон, се добра од заеднички интерес за Републиката и тие имаат посебна заштита. Републиката гарантира заштита, развој и збогатување на историското и уметничкото богатство на Македонија и сите заедници во Македонија, бидејќи добрата без разлика на нивниот правен режим.....

Док. 342
Македониум

Приватна архива

Док. 343
Споменик во Прилеп

Приватна архива

Док. 344
Борци од НОБ

Приватна архива

Док. 345
Св. Кирил и Методиј

Док. 346
Споменикот на Гоце Делчев

Док. 347
Мајка Тереза

Прашања:

1. Каков вид теми можете да препознаете во делата на уметниците?
2. Потврдете во кои извори го гледате социјал-реализмот.

ЗАЕДНИЧКИ ПРАШАЊА

1. Како се менувале вредностите на уметноста помеѓу 1945 и 2001? 2. Зошто државата го потпомагала фолклорот?
3. Споредете ја улогата на малцинствата за зачувување на културното наследство во секоја земја?
4. Што значеше слободата на творење во трите земји?
5. Објаснете кои биле заедничките трендови во уметноста во Албанија, Бугарија и Македонија за време на социјалистичкиот режим.
6. На кој начин влијаела комунистичката идеологија во уметноста?

НАСТАВНИ ПРИОДИ

1. Најдете ги ремек-делата кои го покажуваат социјалистичкиот реализам, авангардните тенденции, масовната култура и направете изложба и водич за главните уметници
2. Направете тв-емисија за балканската уметност. Вклучете по тројца различни автори (писател, музичар, уметник, група, итн.) од трите балкански земји.
3. Дискутирајте на час дали е потребно да се одржуваат спомениците и делата на уметниците од комунистичкиот систем.
4. Направете истражување за главните промени во уметноста во трите земји по паѓањето на комунистичкиот систем.
5. Напишете есеј “Слободата на творење и моќта: поглед од Балканот”.
6. Дискутирајте дали овие слики навистина ја одразувале реалноста или би можеле да се препознаат како пропаганда.

НАЧИН НА ЖИВОТ

Клучни прашања:

Како беа прифатени промените во животот по 1945 и како тоа се одрази во секојдневниот живот?

АЛБАНИЈА

Док. 348
Нови вредности

Сѝсание "Нова Албанка", 1973

Новата мода целосно не одговара на некои жени и девојки кои го променија својот стил на облекување....

Док. 349

Од сосѝанокот на Президиумот на Народното собрание, јануари 1973

Како би можело да им се дозволи на младите момчиња и девојки да бидат облечени како каубојци со долги коси и бради, како што често гледаме некои студенти дури и некои млади работници? Не е воопшто исправно да се биде пасивен и индиферентен на такви појави.

Док. 350

Облека во 60-тите, 70-тите и 80-тите

Приватна архива, 1957

Сѝсание "Нов Албанец", 1974

Сѝсание "Нова Албанец" 1980

Док. 351

Сѝсание "Нов Албанец" 1971

...Разговорот се фокусираше на облеката.... Прашав зошто некои не го менуваат својот стил, една од нив ми рече дека тие така се навикнати да се облекуваат.... "Би сакала да го променам мојот стил но не го променив поради татко ми", рече една од девојките... "Да, точно, нашите мажи не ни дозволуваат да правиме така", рече една од нејзините пријателки.

Мислења

-Партијата на власт дури и интервенирала во семејните работи, начинот на кој луѓето се облекуваат, за нивното однесување, итн.

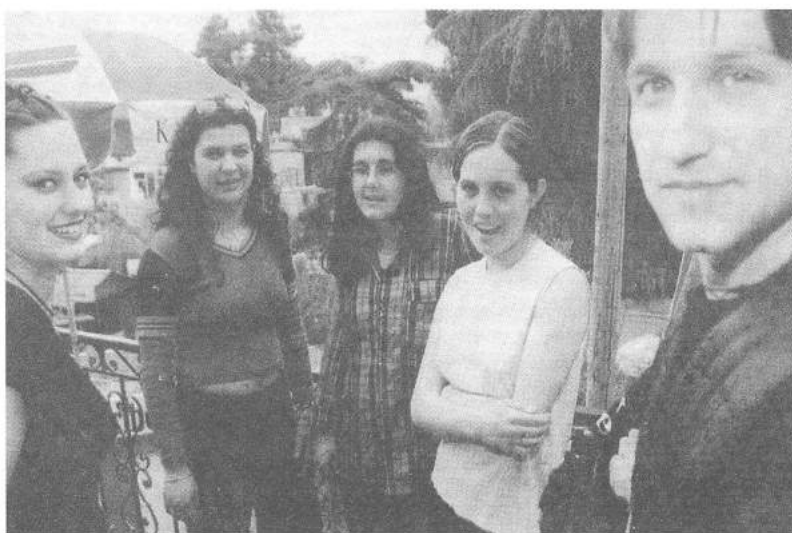
-Татковците, машката доминација и обичаите биле голема пречка за промена.

-По ослободувањето на земјата, традиционалните костуми во сите области беа заменети со едноставни костуми.

-Жените носеа ленени здолништа и панталони, волнени џемпери, бели наметки, бели марамчиња.

-Списанието "Албанската жена" вовеле нови дизајни во сезонската мода во скоро секоја област, особено по 70-тите.

Док. 352
Облеката денес

Док. 353
Нова мода за оваа сезона

Xhinse- Romantike dhe sportive, ato rikthehen përsëri mes nesh, si për të na treguar se kurrë nuk kishin ikur...

Сѝисание "Сѝекѝар", 2000

Док. 354
А денес?

Најпосле, Албанките можат исто така да ги видат модните албански креатори на ТВ заедно со странските модни креатори, како што се Валентино, Кризја, Версаче, Макс Мара, итн.

Весник Демократиѝја окѝтомври 1998

Поради тоа, отворањето на убави салони беше нормално како логична појава. Овие салони бараа нов пазар а не вештачки или заситен.

Док. 355
Првата мис на Албанија

Натпреварот за национална убавица за избор на најубавата албанска девојка беше организиран во Тирана за прв пат во 1992 и оттогаш се одржува секоја година. Меѓу другите работи, на овие програми беа претставени различните видови на женската мода.

Сѝисание: "Живой" ("Jeta"), март 2002 Мис Валбона Селимлари

Прашања:

1. Зошто комунистичкиот режим не дозволуваше западен стил на облекување?
2. Наведете некои примери за промената и континуитетот на начинот на живот по 1990.

Наставен приод:

Отворете изложба на облека од претходните години.

БУГАРИЈА

Док. 356
Костум од 1947

Сцисание "Женајџа денес" 1947

Док. 357
Бригадирска мода

Сцисанис "Женајџа денес" 1960

Док. 358
На изложба. Г. Анастасов, 1977

Г. Анастасов. Карикајџура на Г. Анастасов црџежи на јолијџички, економски и кулјџурни џеми. С., 1977

Док. 359
Од извештајот на британскиот амбасадор во Софија Ричард Спејт до Министерство за надворешни работи (27 август 1957)

Д. Димитров. Советска Буџарија за време на џирџџе бријџански мандајџи 1956-1963. Би-Би-Си, Лондон, 1994

Минатата недела видов мотори од Чехословачка, камери од Источна Германија, швајцарски саати, увезени најлон-чорапи и долна облека, шведски жилети и разни спортски и туристички предмети во неодамна отворената нова централна стоковна куќа, изградена по московски тип на згради. Се разбира, новата стоковна е неприродно подобрувањето не се ограничува само за главниот град, туку може дури и да се види во продавниците на малите градови за време на последните месеци. Очигледно е дека не може само повисоката партиска елита да троши пари. Обичните луѓе на улиците се облечени многу убаво и може да се видат жени кои се многу елегантни. Бидејќи за време на минатото лето моторите беа ретка стока, сега стотици од нив излегуваат во градот во неделите, а владата мораше да започне кампања за заштита при движење, поради зголемениот број на фатални несреќи.

Прашања:

1. Каква е пораката на карикатурата (док. 358)
2. Која е улогата на модата за положбата на уметникот?

Док. 360
Костум од 80-тите.

Сцисание "Лада", 1980

Док. 361
Венера е убаво облечена дури и во еко-кожи

Часопис "Паралели", бр.5, 1992

Да се направи убава облека од материјали и да се напушти загрозувањето животни -тоа е нов апел на модните креатори, специјализирани во проекти за облека од кожа. Тие дури и почесто користат добро проткаени еко-кожи. За да се направат по актрактивни, тие ги бојат во свежи бои, кои ќе се истакнуваат во калливите зимски денови: портокалова, црвена, розова. Тие ги користат штофовите и за секојдневна и за празнична облека: куси јакни, шиени официјални палта. Новите еко-кожи им овозможуваат на креаторите да изработуваат облека, која секоја жена ќе ја облече со задоволство..

Док. 362
Модна Куќа "Разбушавена чавка" 90-тите

http://www.art.bg/main_b.htm

Модната куќа "Разбушавена чавка" е основана во 1991 од г-ѓа Албена Александрова која е исто така креатор во модната куќа. Тие нудат модна облека за дами. Двапати годишно тие ги прикажуваат модните трендови на модната куќа. Здружението на креатори во Бугарија ги награди во 1997 како модна куќа на годината.

Док. 363
Мис на Бугарија 2001

Весник "Труд", 2001

Прашања:

1. Каква е информацијата за секојдневниот живот?
2. Кој е вистинскиот проблем во док. 361 не само за модата?
3. Кои се мотивите на облеката на убавицата на Бугарија 2001?

Док. 364
Членски карти за видео клубови

Ѓ ДИЕМА ВИДЕО

ЧЛЕНСКА КАРТА № 1584

Видеоклуб *Сатурни 07*
 Притежател *Тенко Трифков*

Подпис: _____
 Служител: _____

АЛЕКСАНДРА
ВИДЕО КЛУБ

- ▶ Видеокасети може да наемете само срещу клубна карта
- ▶ Притежателот и поема задолжително да врати касетите во календарно време и во 8 дена до кои се получени
- ▶ При иззубване или повреждане на клубната карта мола да ни известите своевременно

КЛУБНА КАРТА

1853

ВИДЕОЕЛИТ ВИДЕОЕЛИТ ВИДЕОЕЛИТ ВИДЕОЕЛИТ

ДЕМОНОШНИ ВИДЕОТЕКИ

ВИДЕОЕЛИТ

ВРЕМЕННА ЧЛЕНСКА КАРТА

ЕГН *82112386255*

Док. 365
Театарска програма, Мај 1999

Нов драматичен театар
"Съзвездия и смях"
 София 1000 ул. "Г. С. Раковски" 127, билетна каса - тел. 87 58 95

- Начало на представленијата - 19 ч
- "Железният светилник" по Д. Талев
 - 4, вторник
 - 8, сьбота
 - 11, вторник
 - 24, понеделник
 - "Глас вечер импресионизираме" от П. Гирандоло
 - 7, петок
 - 14, петок
 - 28, петок
 - "Комедија от грешки" от У. Шекспир
 - 22, сьбота
 - 27, четврток
 - "Лицар за две откачки" от П. Шафер - спектакл на театарно сдружение "Отворен театар"
 - 9, недела
 - 18, вторник
 - "Шекспир" по Я. Кашек - моноспектакл на Р. Чанов
 - 5, сряда
 - 15, сьбота
 - 29, сьбота
 - "Медиа XX век" по текстове на Д. Фо, Еврипид, Шекспир - моноспектакл на С. Варгова
 - 12, сряда
 - "Мали блатни истории" по И. Радичков - гостува Регионален културен театар "Светулка" - гр. Пазарджик
 - 10, понеделник
 - "Независен тајк" - спектакл на театар "Движение"
 - 13, четврток
 - "Башата" от А. Стриндберг - гостува ДТ гр. Ловеч
 - 26, сряда
 - "Син в летна нош" от У. Шекспир - гостува ДТ гр. Монтана
 - 31, понеделник
 - "Глас вечер с група "ОМ"
 - 3, понеделник
 - Колоната на жора на Универзитетот на Кула
 - Каледонска, Лос Анџелис, САЩ
 - 17, понеделник
 - Гостување на Ансамбл на строителните војски
 - 25, вторник
- * Театрите си запознаат правото за частични приходи в програмите.

Док. 366

Табела (Бугарија)

Според статистички годишници на НРБ 1960, 1980, 1991, 2001

	1944	1950	1960	1965	1975	1980	1985	1989	1990	1995	2000
Театри, број	17	32	46	36 ¹	55	58	65	70	74	86	80
Театарска публика – илјадници луѓе	1521	1167	6011	4951	6027	6405	6026	5410	3700	2412	1.5 милиони
Кино, број	165	778	1515	2403	3689	3453	3314	3081	2174	232	179
Кино публика – илјадници луѓе	14925	35078	112075	126362	114295	95851	96375	6794	47692	4676	1.8 милиони
ТВ програми, вкупно саати	-	-	-	-	3887	4230	4716	5912	6248	32884 ²	382061

¹ - зголемената бројка е поради затворање или здружување на некои театри

² -вклуч. програми на приватни ТВ- станици од 1995, од 1997 - програми на кабловска ТВ - оператори со свој видео канал, и од 1999 - исто така програми на лиценцирани ТВ и кабловски телекомуникациски мрежи.

Док. 367

Одморот започна. Ура, ура, ура!

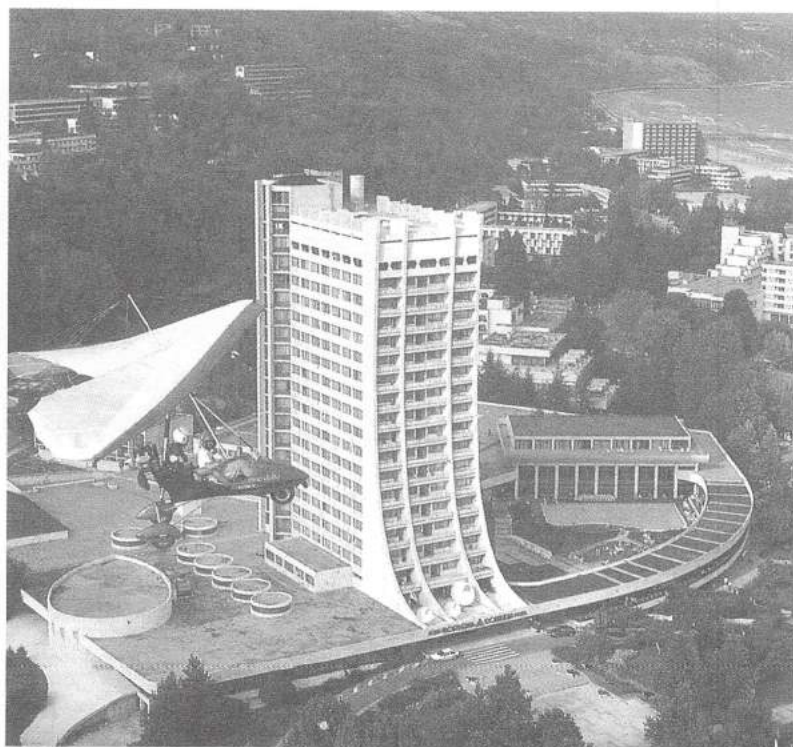
Марко Ганчев, *Одморот и по одморскиот вјечайоци. Списание "Секоја недела", 1992*

Тоа беше првпат кога во добро расположение поради високите камати во тој момент отидов да земам пари од моите заштеди. И исто така бев расположен бидејќи можев да го убедам моето семејство да не оди на Црно морскиот брег, туку да го помине летото на село во куќата на дедо ми која беше напуштена. "Одете!" реков " Црното Море е толку многу загадено! Зарем не ги слушате еколозите? Бидејќи имаме многу зелени партии, дури и кои се расправаат помеѓу себе, се согласуваат дека морето изумира. Треба да умреме со него? Ние не сме некрофили да лежиме на песокот до некој труп во агонија на смртта?"[...] И така плукајќи на морето, уште еднаш можевме да најдеме најбогата изобилие на зборови од денешните весници.

А потоа - многу лирика. Веднаш до тие весници има неколку литературни кои ве излекуваат од мизерното постоење. "Дали знаете, деца?" реков, "како еребите мавтаат со крилата во стрништето? Тие ја чуваат мајката, се втурнуваат себеси и во последниот момент полетуваат скоро пред вашите ногавици. А што е со препелиците? [...] Ех, какво лето ќе имаме!"

Док. 368

Одморалиште Албена: хотел "Добруѓа".

Док. 369
8 Декември – Празник на бугарските студенти

Док. 370
Првата технопарада во Софија, 1999.

Сѝисание "Лук", 1999

Прашања:

1. Коментирајте ги поважните настани за забава во слободното време во периодот 1944-2000.
2. Анализирајте ја информацијата во док. 364 и 366 и објаснете ги новите настани за забава.
3. Какви политички и економски промени се наоѓаат во текстот (док. 367)? Какво е нивното влијание на секојдневниот живот на Бугарите во услови на транзиција?

Док. 371
Реклама од 70-тите

Приватна архива

Док. 372
Со Балканот низ светот, 1989.

Публицистички материјал

Док. 373
Платежна картичка, 90-тите.

Публицистички материјал

Док. 374
Мекдоналдс ресторан во Пловдив, 1999

Часопис "France Bulgarie éco", 1999

Док. 375
Тереза Маринова и Бугарскиот црвен крст, 2001

"Јас помагам. Ајде да помогнеме заедно! На Бугарскиот црвен крст му треба нашата помош да ја исполни својата хумана мисија!" Тереза Маринова, олимписки и светски шампион во троскок.

Публицистички материјал

Прашање:

1. Дајте примери за сличностите и разликите во рекламирањето во текот и по комунистичкиот период.

МАКЕДОНИЈА

Док. 376
 Мода 1950, (жени од село)

Приватна архива, семејство
 Молеровиќ

Док. 377
 Мода 1953

Док. 378
 Мода 1963

Док. 379
 Хипи стил од 70-тите

Сеќавање на д-р Пејтар
 Рисипески, Скопје, 1999

“Беше рано наутро и учениците од средното училиште во Кочани брзаа за да не задоцнат на првиот час на училиште. Драган и Мирче беа ученици, носеа долга коса и фармерки и викаа по девојките бидејќи тие се осмелуваа непослушните момчиња кои не ги слушаа наставниците да им се заканат дека ќе им ја потстрижат косата. Тоа утро 1974, тие возеа точкаци за на училиште како секое утро кога двајца полицајци со електрични машинки за потстрижување в раце ги пресретнаа. Само со едно движење им направија крст на нивните глави и си заминаа. Наредното утро, Драган и Мирче дојдоа на училиште со до кожа потстрижени глави и пак беа мангупи.”

Док. 380
Следбеник на хипи движењето за време на 70-тите

Приватна архива на Мишо Велковиќ

Док. 381
Куфер полн со шапки од Москва

Интервју со д-р Злајка Појовска, Списание "Имиц", 2000

“Во 1970, отидов на преддипломска забава во Париз со моите другари студенти. Беше време кога тиркиз-синото беше стилски па така си купив неколку парчиња облека во таа боја. Истата година, купив ѓердан во истата боја во Вениција. Во 1985, отидов во Москва и се сеќавам дека се вратив во Скопје со полн куфер шапки во сите бои и разни форми. Исто така патував често во Солун за да го пополнам мојот гардеробер.”

Док. 382
Фармерки од Италија

Сеќавање на Љујчо Молеровиќ, Скопје, 2000

“Во далечната 1967, моите родители и јас отидовме на туристичка посета и на пазарење во Италија. Јас имав 17 години, возраст кога посебно обрнував внимание на начинот на облекување. Затоа, фармерките Супер рифле, свилени чорапи за жени, итн. беа модерни. Имавме намера да донесеме многу од нив толку барани парчиња на облека за нашите роднини и пријатели. Се сеќавам дека купив околу 25 до 30 пара фармерки. По пристигнувањето дома, сите не пречекаа, имаше многу луѓе во нашата куќа, наши соседи кои никогаш пред тоа не стапиле во нашата куќа но сега беа гладни за стилска и модерна облека.”

Док. 383
Добрите златни времиња

Сеќавања на Добре Блажевски

“Моите родители ми кажуваа дека за време на 50-тите, најголема мода биле музичките филмови, кои биле на репертоарот во градските кина. американскиот мјузикл “Бал на вода,” шпанскиот “Мајко, слушни ја мојата песна”, ги полнеле скопските кина. Овие филмови оставале големи емоции, особено кај женската публика.

“За време на 60-тите, младите луѓе во Македонија ги слушале Битлси, Шедоуси, Клиф Ричард, кралот на рокенролот, Елвис Присли. Во 1964, моите родители го купија чудото на техниката, црно-белиот ТВ, кој беше обележан како многу среќен настан меѓу нашите соседи кои ја посетуваа нашата куќа секоја вечер за да можат да ги слушнат и видат важните случувања во нашата држава.”

“За време на 70-тите, јас веќе бев ученик во средно училиште, луѓето носеа долги коси, фармерки кои беа многу добри, имаше некои хипи-забави - стилови кои провоцираа револт кај наставниците. Се сеќавам многу добро кога наставникот по математика беше многу лут и ја избрка од час мојата најдобра другарка затоа што носеше јакна со американско знаме на неа. Сеској ден, учениците беа бркани од часови бидејќи носеа долги коси, поради лошото однесување кон другите ученици.”

“За време на тие години, најгледана беше американската серија “Градчето Пејтон”, со Рајан О’Нил како главен глумец, а за време на 80-тите, сапунската опера “Династија”. Од домашните филмови, најгледани беа партизанските филмови, кои особено се емитуваа за некои државни празници.”

Сеќавање на Иџор Винокиќ

Док. 384
Мода 1972

Приватна архива, семејство
Лјажковски

Док. 385
Реклама, 1970

покорисен од сите подароци...
...е подарокот на

RIZ

По корисно од било што друго...
...е подарокот на РИЗ

кредит на 24 месеци,
8% попуст
за девизи

кредит на
24 месеци
8% попуст
за девизи

Док. 386
Реклама, 1974

Најдобар подарок за девојката,
сестрата, мајката, жената за 8
Март

НАЈУБАВ ПОДАРОК

НА ДЕВОЈКАТА, СЕСТРАТА, МАЈКАТА, СОПРУГАТА ЗА **8 МАРТ**

Док. 387

Патување за двајца во Холивуд на снимање на познатата серија гратчето Пејтон

4.
СУПЕР
НАГРАДА

ПАТ ВО ГРАТЧЕТО ПЕЈТОН

Патување во Холивуд за две лица на снимање продолжување на серијата »Гратчето Пејтон«

Разгледување на атракциите на западниот брег на Америка, на светот на спектакл и забава: посета на Дизниленд, на филмските студии на Холивуд, на атрактивниот аквариум Мериленд, дресирани морски животни во Сан Педро, живувања кои на се забораваат!

инкурсот за 4. СУПЕР НАГРАДА трае
31. XII 1972.

КАКО ДА СЕ УЧЕСТВУВА?

Испратете 10 празни пакувања на Подравка суша од кои најмалку 5 мораат да бидат од суши во коцка, на адреса:

ПОДРАВКА

41001 Загреб
пошт. претинац 619
за СУПЕР НАГРАДА

Просветлена жена 1972

Док. 388

Мини-здолништа за младите

Просветлена жена 1970

Стилот на мини-здолништето сè уште преовладува по улиците на Виена и Салцбург. Во овие рани есенски денови, но изложите се полни со модели на мини-здолништа, а модните списанија и женските написи предлагаат како да се усогласат мини-фустаните на новиот стил.

Док. 389

Мода '90.

Приватна архива,
од семејството Вељковиќ

Док. 390
Производство на филмови

*Завод за статистика,
Статистички годишници од
1960, 1970, 1980, 1990 и 2000*

Годи на	Долгометражни филмови	Кусометражни филмови
1959	3	12
1969	1	10
1975	1	19
1981	3	12
1991	1	6
1998	0	0

Прашања:

1. Да се направи споредба помеѓу влијанието на модата за време на комунизмот и овие денови.
2. Да се направи споредба на начинот на живот за време на социјализмот во Албанија, Бугарија и Македонија.

СЕВКУПНИ ПРАШАЊА

1. Како политичките и економските промени влијаеле на животниот стил?
2. Кои се влијанијата и наметнувањата во областа на животниот стил?
3. Споредете го животниот стил во трите земји.
4. Напишете есеј за тоа на кој начин модата го одразила општеството во периодот 1944-2000.

НАСТАВНИ ПРИОДИ

1. Најдете податоци од вашите родители и нивните пријатели на иста возраст за нивното омилено хоби како ученици, за нивните идоли и пејачи или групи што ги преферирале. Поставете барање на иста тема меѓу вашите соученици и извлекете општи заклучоци во весник.
2. Организирајте во вашето училиште забава во стилот на 50-тите (години на диското 80-тите), итн.
3. Подгответе компјутерска верзија на дефиле за моден стил.

ТЕРМИНИ

Идеологизација	Процес на спротивставување на идеи во различен дел од животот (општествен или политички), заснован врз сопствената улога во општеството.
Деполитизација	Акт на елиминација на некоја политика (идеологија, Марксизам-Ленинизам), влијание во полето на наука и образование
Пионерска организација	Организација на млади при комунистичките партии за деца на возраст од 8 до 14 години.
Воено образование	Форма на образование во училиштат (70-ти и 80-ти) со цел да подготви млади луѓе способни ракуваат со оружје.
Манифестација	Масовен настан организиран на јавно место кој изразува социјално-политички чувства
Социјал реализам	Уметнички правец во литературата и уметноста, заснован на поддршка на социјалистичкиот општествен систем.

БИОГРАФИИ

Албанија

АЛЕКС БУДА (1911-1993) Претседател на Академијата на науки на Албанија. Претседателот на Академијата на науки на Албанија, останува една од големите личности во албанската култура и наука. Тој бил историчар ерудита и голем учител. Како претседател на Академијата на науки дал огромен придонес во ориентацијата и правецот на научните студии воопшто, а особено во полето на албанските студии. Научните трудови на проф. БУДА се објавуваат и во странство. Тој се нарекува “Амбасадор на Албанија”. Стана модел на компетентен и демократски учител со неговата голема култура и љубов, неговата скромност и едноставен начин на комуникација, неговата научна вистина и длабочина на мисла.

ТЕФТА ТАШКО КОЧО (1910- 1947). Роден е во Цирокастер во 1936. Писател, поет и публицист. Го завршил средното училиште во неговиот роден град, а студиите на Институтот “Горки” во Москва. Некои од неговите дела се: “Генерал на мртвата војска” 1964, “На што мислат овие високи планини” (1964 поезија), “Кoj ја донесе Дорентина” 1970, “Големата Зима” 1977, “Хроника за каменот” 1970, “Три жални песни за Косово” (1998), “Студено цвеќе во март” (2000) и тн. Неговите дела се преведени на повеќе странски јазици во повеќе од 30 држави во светот. Од 1991 живее во Париз, но често доаѓа во Албанија. Во 1996 го добил одликувањето “Легија на честа” од францускиот сенат, а исто така и одликувањето “Национален ред на чест.”

ДРИТЕРО АГОЉИ Роден е во Меркулас околија Дево, во 1931, поет, писател, публицист и политички активист. Ги завршил студиите на универзитетот во Ленинград (Петерсбург), Филолошки факултет. Тој е претседател на Сојузот на уметниците и писателите неколку години. Некои од неговите дела се “Моите чекори на асфалтот” 1961, “Човекот со пушка” 1976, “Стаклената роза”. Некои од неговите дела се објавени во разни држави во светот. Тој ја доби наградата “Национална чест” во 1999.

ЏАНФИЗЕ КЕКО, родена во 1929, народен уметник. Таа главно третира теми за деца, како “Најновиот град во светот” во 1974, “Бени оди сам” во 1974 и “Томка и неговите другари” во 1977. “Кога киното беше застрелано” во 1981, “Мало доцнење” во 1982.

ВАЧЕ ЗЕЛА, родена во Лушње, во 1938.

Пејачка, народен уметник. Студирала Драмска уметност, но се посветила на лесната и популарна музика. Таа учествувала на 26 национални фестивали и 10 пати е добитник на прво место. Некои од песните што ги пее се: “Првото дете” “Снегулка и снег”.

Таа е наградена со Златна плоча од Американскиот институт на библиографии и наградата “Голем мајстор на делото”, 1999.

ДРИТЕРО АГОЉИ

Поет, писател, соработник и политички работник е награден со почесна титула.

ИСМАИЛ КАДАРЕ

Писател, поет и публицист кој од 1991 живее во Париз. Добил почесна титула. Францускиот сенат го одликува со “Легија на честа”. Исто така е одликуван со “Национален ред на честа.”

ПЕТРО МАРКО

“Голем мајстор на делото” во 1988 и е почесен граѓанин на Флора.

ЏАНФИЗЕ КЕКО

Творец, народен уметник, најмногу работи на детски теми. Жена на Ендри Кеко, Народен уметник.

ВЕРА ГРАБОЧКА

Творец на бројни претстави, организатор на првата мис на Албанија. Ја викаат “Челичната дама” во албанските уметнички кругови.

ИНВА МУЛА

Сопран со меѓународна слава.

Бугарија

НИКОЛАЈ ЃАУРОВ (1929). Бугарски оперски пејач. Од 1961 пее прв бас во “Ла Скала”, оперска куќа во Милано. Пее најмногу во Европа и Америка. Одликуван е со “Легија на честа” (1991, Франција).

ДИМИТАР ДИМОВ (1909 - 1966). Бугарски романсиер и драматург. Студирал право на Софискиот универзитет и студирал ветеринарна медицина (1934). Работи како ветеринар во земјата. Специјализира хистологија на нервниот систем во Шпанија. Станува професор на Ветеринарниот медицински институт во Софија во 1953. Автор е на повеќе од 20 научни студии и романи: ‘Поручник Бенц’ (1938), “Осудени души” (1943) и “Тутунот” (1951, 1954 2 издание). Бил претседател на Сојузот на бугарските писатели (1964-1966)

ДОНЧО ДОНЕВ (1929). Бугарски режисер и уметник, карикатурист. Студира на Академијата на уметности во Софија. Автор е на првиот долгометражен цртан филм “И тие ги викаат Монтеки и Каполети” (1985). Тоа претставува мешавина меѓу анегдота и социјална сатира. Тој ги создава популарните ликови во цртаниот филм: “Тројцата будали”

ПЕТЈА ДУБАРОВА (1962 – 1979). талентирана бугарска поетеса родена во Бургас. Таа ја издава својата прва книга кога имала само 14 години - поеми, есеи, кратки приказни. Нејзината книга поезија се вика “Морето и јас”, Извршува самоубиство кога имала 17 години, на самиот почеток од нејзиниот креативен живот.

РАЈНА КАБАЈВАНСКА (1934). Бугарска оперска пеачка (сопран) и една од најзабележителните оперски пејачи ширум светот. Гостин-уметник на најдобрите оперски сцени во светот. Во 1991 била формирана фондацијата “Рајна Кабајванска” за откривање и стипендирање на уметнички

активности меѓу бугарските сираци. Одликувана е со медал “Стара планина” во 1995.

МИЛЧО ЛЕВИЕВ (1937). Бугарски композитор, пијанист, џез-музичар. Заминува од Бугарија по 1970 и одржува концерти со “Дон Елис Бенд” насекаде низ светот. Предава џез композиција и импровизација на Универзитетот во Јужна Калифорнија. По 1989 ја посетува Бугарија неколку пати. Снима плочи со бугарски џез-музичари и учествува на џез музицирања.

МИНЧО МИНЧЕВ (1950). Бугарски виолинист и професор. Се школувана бугарската државна музичка школа (Конзерваториум). Во Лондон студира кај проф. Ифра Нимен. Виртуозен изведувач на Николо Паганини. Добитник на бројни меѓународни награди. Како солист свири во многу симфониски оркестри во Европа и Америка. Добитник на многу меѓународни награди.

СТАНИСЛАВ СТРАТИЕВ (псевдоним на Станко С. Миладинов) (1941-2000). Бугарски романсиер, драматург и сценарист. Студирал филологија-бугарски јазик на Софискиот универзитет (1968). Драматург (1976-1983) и директор на театарот по сатира во Софија. Тој е еден од најталентираните и храбри сатиристи-изведувачи во бугарскиот театар: *Римска бања*, *Палио од велур*, *Балкански синдром*, *Буѓарскиот модел* итн. Неговите комедии се преведени и се играат во странство.

ТОДОР ЦОНЕВ (1934). Бугарски уметник, скулптор и карикатурист. Се школувал за карикатурист во класата на Илија Бешков на Академијата на уметности во Софија. Направил една серија на карикатури што го напаѓаат режимот на Тодор Живков. Бил уапсен од бугарската тајна служба и репресиран. Организира изложба насловена “Хроника на авторитаризмот” која ги вклучува неговите најдобри карикатури од серијата на Тодор Живков.

Македонија

БЛАЖЕ КОНЕСКИ, (село Небрегово, 1921 - Скопје, 1993), универзитетски професор, филолог, поет и академик. Во 1944 е избран за член на Комисијата за изработка на македонскиот правопис и за кодификација на македонскиот литературен јазик. За редовен член на МАНУ е избран во првиот состав на 18 август 1967 и стана нејзин прв

претседател. Автор е на повеќе научни трудови меѓу кои позначајни се: “Граматика на македонскиот јазик”, “Историја на македонскиот јазик”, “Јазикот на македонската народна поезија” и др. Има напишано неколку збирки на поезија и приказни. Добил неколку награди во земјата и надвор од неа.

БИБЛИОГРАФИЈА

Албанија

- Прашања за Албанскиот фолклор 1.2 1986 Тирана
- Дритеро Агољи “Уметност и Време” - Историски прашања, Критички написи
- Енвер Хоџа Литература и уметност 1977 Тирана
- Фадил Паџрами Слики од амбисот
- Енциклопедиски Речник 2002 Тирана
- Кореографски Фолклор од Хаси 1977 Тирана.
- Учебник од Средно училиште за албанскиот фолклор
- Весник “Дрита”, “Башкими”, “Зери и Популит”, “Газета Шиптаре”.
- Историја на албанската уметност 1. 2 1990 Тирана
- Историјана албанска литература 1987 Тирана.
- Албанска современа литература 1987 Тирана.
- Историски споменици во земјата 1988 Тирана.
- Рани собирачи на албанскиот фолклор II, III.
- Мирдита “ Информација за местото на раѓање” 1999 Решен.
- Нешат Тозај: “ Зошто зборвам” Ретроспектива. Март 1991.
- Лабери Полифони 1989 Тирана.
- Нови албански часописи, Нова албанска жена, 10 Јуне
- Часопис Спектер 1999, 2000, 2001
- Рази Брахими: Уметноста и нејзиниот развој во А.С.ПР. 1981, Тирана
- Ахмет Кондо “ Борбата против неписмените во Албанија во 1945-1955
- Бедри Деѓа; “Забрзување на психичкото развојно идеополитичко образование” 3-та Конференција на педагошки студии, Тирана 1975
- Бедри Деа, “ Проблеми на Педагогијата”
- Беким Харџи, “ Работата на наставникот”, Тирана, 1979
- Енвер Хоџа, дела, том 3 и 5
- Енрикета Камбо, Развој на културната револуција во Албанија за време на 1944-1948”, Тирана, 1982
- Генџ Трандафили, “ Историска Педагофика; Албум”, 1995
- Хамит Белџа, “ Во борбата за социјалистичко училиште и Педагогија”, Тирана, 1986
- Хисни Мизири, Педагошки Часопис, Бр.2, 1995
- Нико Деде, 3-та Конференција на Педагошки студии, Тирана 1975
- Нора Дудвик, Хелен Шахриари, “ Образованието во Албанија: менување на ставови и очекувања”, 2000, објавено од Светската банка
- Пренк Груда, “ Журналот на едно скршено срце-1937-1975”
- Рамиз Алиа, “ Enveri ynë”
- Сотир Темо, “ Образованието во Народна Социјалистичка Република Албанија”
- Шефик Османи, “ Речникот за Педагогија”, 1983
- Василика Ставре, “ Прашања за формирање на светскиот погледна студентите низ предметите за Марксизам-Ленинизам - земени од 3-та Конференција на Педагошките студии., Тирана 1975

Бугарија

- Аврамов, Димитър. Летопис на едно драматично десетилетие. С., 1994. (*Хроника на една драматична деценија*). С., 1994.
- Баева, Искра. Бугарија и Източна Европа. С., 2001. (*Бугарија и Источна Европа*). С., 2001
- Бугарија в сферата на советските интереси (българоруски научни дискусии). С., 1998. (*Бугарија во сферата на Советските интереси*). С., 1998.
- Димитров, Д. Как беше създадена ДПО “Септемврийче”. С., 1984. (*Како се формираше ДПО “Septemvriiche”*). С., 1984.
- Живков, Тодор. За литературата, изкуството, културата. С., 1972. (*Живков, Тодор, За литературата, уметноста, културата*). С., 1972
- Иванова, Венета. Българска монументална скулптура. С., 1978. (*Иванова, Венета Българска монументална скулптура*). С., 1978.
- Иванова, Евгения. Българското дисидентство 1988-1989. Ч. I. С., 1997. (*Иванова, Евгения Бугарски дисиденти 1988-1989*). Part I. С., 1997.
- Калинова, Евгения, Искра Баева. Българските преходите 1939-2002. С., 2002. (*Калинова, Евгения, И. Баева. Бугарски преходите 1939-2002*). С., 2002
- Крамптън, Ричард. Кратка историја на Бугарија. С., 1994. (*Кремийтон Ричард Крапка Историја на модерна Бугарија*). С., 1994.
- Лица на времето. Т. II, 1997. (*Лицата на времето*). Т. II. С., 1997.
- Манолова, Наташа. Български интелектуалци за прехода и себе си. С., 1999. (*Бугарските интелектуалци за преходите и самите тие*) С., 1999.
- Млади български художници. С., 1974. (*Млади Бугарски Сликари*). С., 1974.

- Овчарова, Мария. Тоталитаризмът в карикатурите на Тодор Цонев. С., 1990. (*Тоталиитаризмът во карикашуритте на Тодор Цонев*). С., 1990.
- Робев, Стефан. Цената на откритијата. С., 1981. (*Цената на откритијата*). С., 1981.
- Славов, Атанас. Българската литература на размразувањето. С., 1994. (*Бугарската литература на размразувањето*). С., 1994.
- Съдът над историците. Българската историческа наука. Документи и дискусии 1944-1950. Т. 1, С., 1995. (*Обиди на историчарите. Документи и дискусии 1944-1950*). Т.1. С., 1995.
- 40 години българско социјалистическо изкуство. С.,

- 1984. (*40 години Бугарска социјалистичка Уметност*). С., 1984.
- Bakalov, Todor. Антологија на Бугарските Фолк Музичари. С., 1998. (*во Англиско издание*)
<http://www.artbul.hit.bg/>
- http://www.art.bg/main_b.htm
- <http://art.cl.bas.bg/indexcl.html>
- <http://www.culture-forum.com/>
- <http://www.sigma-bg.com/visia/>
- <http://www.cult.bg/>
- <http://apollonia.hit.bg/>

Македонија

- Јован и Мишел Павловски, Вчера и денес, 1996, Скопје
- Нада Јурукова, Основното образование во Македонија 1944-50, Скопје 1990
- За среќно детство, Скопје 1972
- Киро Камберски, Развој на образованието во Македонија, 1945-1950
- Патот на Југ, Јужна кампања, Млад борец, 1979
- Билтен на НРМ, 1950
- Македонски записис, Скопје 1992
- Енциклопедија, "Реч и дело" Белград, 1972
- Пионерски весник, 1947, 1948, 1954,
- Просветен работник 1960, 1972, 1980
- Науката во Македонија, Министерство на Наука, Скопје 1992
- Портрет на македонската ликовна уметност на 20 век, Владимир Величковски, Скопје, 1995
- Македонскиот филм, Мирон Чењенко, Скопје, 1997
- Антологија на современата македонска поезија, Венко Андоновски, Скопје, 1997
- Аспекти на македонската литература, Веле Смилевски, Скопје, 1993
- Антологија на македонскиот постмодернистички расказ, Саво Цветановски, Скопје, 1990

- Македонскиот роман 1952-1982, Христо Георгиевски, Скопје, 1983
- Во чекор со времето, 40 години Драмски Театар 1946-1986, Ивановски Иван, Скопје, 1995 7:
- Современо македонско сликарство, Борис Петковски, Скопје, 1981
- Македонската карикатура, Владимир Величковски, Скопје, 1994
- Народен театар Битола 1944-1989, Битола, 1989
- Фестивал Златно славејче, 1987, Скопје
- Фестивал Охридско лето 1985, Скопје, 1986
- Македонски народен театар 1945-1985, Драма, Опера, Балет, Скопје, 1985
- Струшки вечери на поезијата, Струга, 1981
- Танец, Ансамбал за народни игри и песни на Македонија (1945-1979), Скопје, 1979
- www.ukim.edu.mk
- www.jewish.org.mk
- www.soros.org.mk
- www.museum.mk.com
- www.scca.org.mk
- www.macedonia.co.uk
- www.culpture.in.mk
- www.mekedonika.org